วารสาร

ธรรมมาตา

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.

ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม ๒๕๕๒

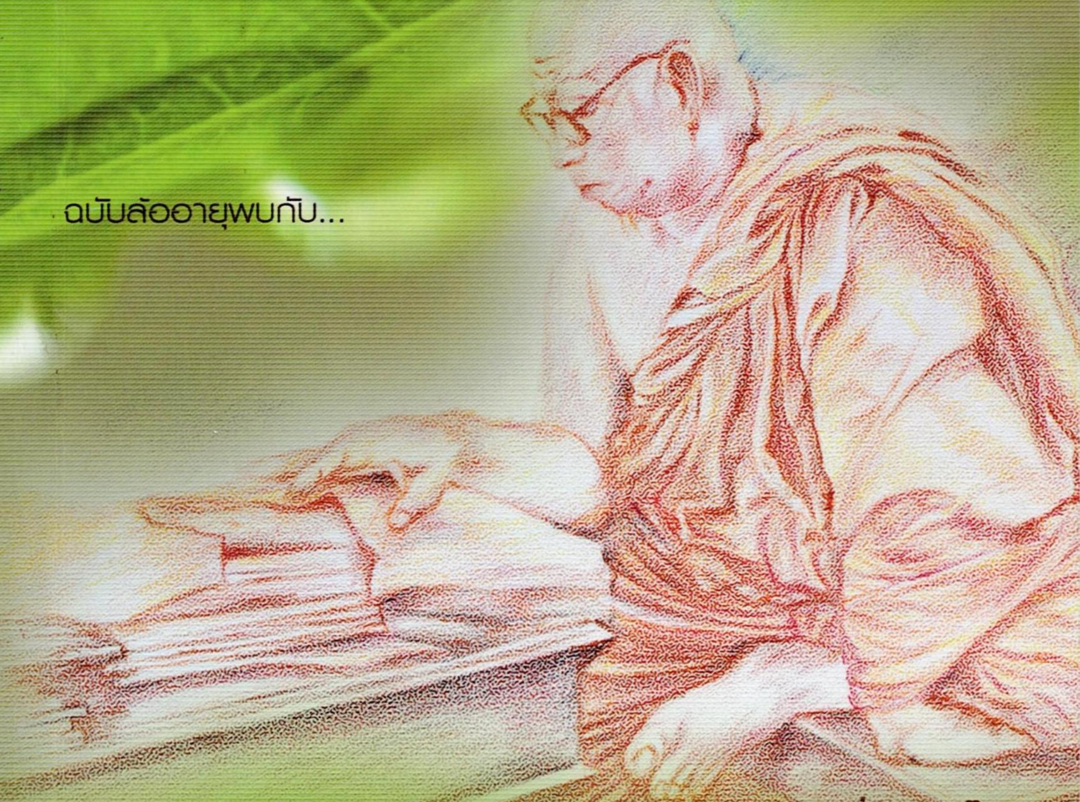

ฉบับล้ออายุพบกับ...

พุทธทาสภิกขุ — **ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก**

คุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์ — **แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเหรียญสองหน้า**

ศาสตราจารย์เกียรติคุณสันต์ หัตถีรัตน์ — **สุดยอดแห่งชีวิต**

อาทิตย์ยามเช้า — **กายในกาย**

ธรรมาศรมธรรมมาตา อาศรมแห่งผู้เป็นธรรมมาตา ทั้งมีธรรมเป็นแม่และมีแม่เป็นธรรม

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.
ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม ๒๕๕๒
วารสาร ธรรมมาตา

๗

ธรรมมาตา

๑ เพื่อประโยชน์แก่บุคคล :-

1. ให้เพศแม่ได้รับประโยชน์ที่สุด ได้บวชเป็นภิกษุณี
2. เป็นพวกกตัญญูกตเวทีตอบแทนเพศมารดา - ให้สมแก่ความเหน็ดเหนื่อย ยากลำบาก.
3. แม่จะสามารถ อบรมลูก มีธรรมมาแต่ทารก, ไม่มีลักษณะ หนีพ่อแม่ ตามโจรไปแล้วค่อยกลับมา

๒ เพื่อประโยชน์แก่ศาสนา :-

1. เสริมแทน ภิกษุณีบริษัทที่ยังขาดอยู่
2. เพศหญิงมีการเรียน-ปฏิบัติ-รับผลธรรมได้เต็มที่ และเผยแผ่และสืบอายุพระศาสนาได้สะดวก
3. เพศหญิงสอนเพศหญิง ด้วยกัน, ได้ดีกว่า ผลแนบเนียน สะดวก กว่า, จึงควรมีธรรมมาตา

๓ เพื่อประโยชน์แก่โลก & มนุษยชาติ

1. ให้โลก มีธรรมเป็นมารดา มีสันติภาพยั่งยืน
2. เป็นการให้สิทธิมนุษยชน แก่เพศมารดาเต็มที่
3. มารดาของโลก จะสร้างโลก ให้ดีกว่าเก่า ที่แล้วมา. อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้
4. เลิกปมด้อย ของเพศมารดา ในโลก.

วารสาร
ธรรมมาตา
ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage
ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เพศมารดามีความสนใจความเป็นบัณฑิตในทางธรรมให้มากยิ่งขึ้น

๒. เพื่อเผยแพร่งานและกิจกรรมของธรรมาศรมธรรมมาตา

๓. เพื่อเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับธรรมาศรม-ธรรมมาตา

๔. เพื่อเป็น**เพื่อนธรรม**ของผู้ใฝ่ธรรมทุกท่าน

เจ้าของ
ธรรมทานมูลนิธิ

ที่ปรึกษา
อุบาสิกาคุณรัญจวน อินทรกำแหง
อุบาสิกาแพทย์หญิงเสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์
เมตตา พานิช

บรรณาธิการร่วม
จิตต์ใส ผดุงรัตน์
สมจิตรา สุริเย

กองบรรณาธิการ
สุดา โกยวิวัฒน์ตระกูล , สุภาวิณี วิบูลย์เขตร์
เพ็ชรัตน์ เดชวรสิทธิ์ , มนสิกุล โอวาทเภสัชช์
ชีวนันท์ พรถิระมงคล , แม่ชีศิรินาถ พร้อมนฤฤทธิ์

สำนักงาน
ธรรมาศรมธรรมมาตา (วารสารธรรมมาตา)
อาคารคณะธรรมทาน
๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ. ไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐
โทรศัพท์ ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๖ ถึง ๗
๐-๗๗๔๓-๑๖๖๑ ถึง ๒
โทรสาร ๐-๗๗๔๓-๑๕๙๗
e-mail : dharmamata@hotmail.com

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา ของธรรมสภา
เลขที่ ๑/๔๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา
กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๘-๗๙๔๐ , ๐-๒๔๔๑-๑๕๓๕
โทรสาร ๐-๒๔๔๑-๑๔๖๔ , ๐-๒๔๔๑-๑๙๘๓

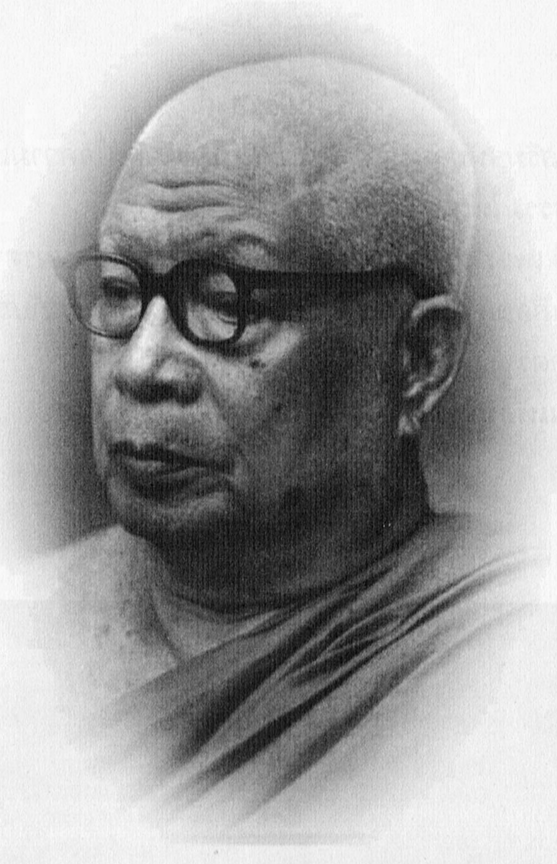

อาจริยบูชา

แม้รวมดิน รวมฟ้า มหาสมุทร
ก็ยังสุด เทียบเทียม พระคุณท่าน
ผู้เมตตา เจ้าประคุณ ท่านอาจารย์
พุทธทาส ให้กำเนิดสถาน ธรรมมาตา

ท่านประกาศ เป็นทาส พระพุทธองค์
มุ่งประสงค์ สืบพุทธ- ศาสนา
เพื่อสันติสุข สันติภาพ ในโลกา
ไม่เลือกชาติ ศาสนา เพศพรรณใด

ธรรมาศรม ธรรมมาตา ก่อกำเนิด
ด้วยเมตตา ล้ำเลิศ ท่านมอบให้
เพื่อเพศแม่ พึ่งพระธรรม ยามเหนื่อยใจ
ยามเก่งกล้า แผ่ธรรมให้ โลกได้เย็น

ท่านยกย่อง สตรีเพศ เป็น "เพศแม่"
สำคัญแท้ อบรมบุตร ดับทุกข์เข็ญ
หากโลกมี แม่เป็นธรรม นำโลกเย็น
ธรรมเป็นแม่ โลกมิเว้น สันติกาล

เกินกล่าวขาน พระคุณท่าน พุทธทาส
เกินกว่าอาจ ทดแทนถ้วน พระคุณท่าน
ธรรมมาตา ขอบูชา ท่านอาจารย์
ด้วยสืบสาน มรดกธรรม แผ่ธรรมไกล.

คณะบรรณาธิการ วารสารธรรมมาตา
จิตต์ใส ผดุงรัตน์ ผู้ประพันธ์

สารบัญ

ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

อาจริยบูชา ๒

บทบรรณาธิการ ๖

ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก

พุทธทาสภิกขุ ๑๐

เรียงถ้อย ร้อยธรรม *สมจิตรา สุริเย* ๒๒

การปฏิบัติธรรมที่ใช้ได้กับทุกคน *ท่าน ก.เขาสวนหลวง* ๒๖

ศึกษาเรียนรู้ธรรม *เรียบเรียงโดยคณะบรรณาธิการ*

ธรรมโฆษณ์

-พุทธจริยา ๓๖

ภาษาคน-ภาษาธรรม ๗๒

อะไรเอ่ย? ๗๖

คุณแม่ต้องไม่ตาย *น.พ.บัญชา พงษ์พานิช* ๘๐

แย้มยิ้ม ยิ้มแย้ม *มุกอันดามัน* ๙๘

สุดยอดแห่งชีวิต *ศาสตราจารย์เกียรติคุณสันต์ หัตถีรัตน์* ๑๐๒

กายในกาย *อาทิตย์ยามเช้า* ๑๑๔

แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเหรียญสองหน้า

คุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์ ๑๓๖

ท่านอาจารย์พุทธทาสกับวัฒนธรรมแห่งการตื่นรู้

พระไพศาล วิสาโล ๑๔๖

ที่นี่มีคำตอบ ๑๖๔

สมาชิกเก่าเล่าให้ฟัง *บุญรักษา* ๑๖๘

ปฏิทินข่าว ๑๗๖
สมาชิกอุปถัมภ์ ๑๘๐
จดหมายถึงสมาชิก ๑๘๔

ปก

เอื้อเฟื้อภาพถ่ายโดย : สมคิด ชัยจิตวนิช

ภาพลายเส้นท่านอาจารย์พุทธทาสโดย : วิชา พิมพา

บทบรรณาธิการ

ท่านผู้อ่านที่รัก

วารสารธรรมมาตาฉบับนี้เป็นฉบับเนื่องในวันพุทธทาส คือวันที่ ๒๗ พฤษภาคม เพื่อเป็นการบูชาพระคุณท่านผู้ให้กำเนิดธรรมาศรม - ธรรมมาตา และถือเป็นฉบับแรกของวารสารในแต่ละปี

ขณะนี้การทำวารสารได้ดำเนินมาถึงปีที่ ๓ แล้ว คณะบรรณาธิการได้พยายามปรับปรุงตลอดมา เพื่อให้เป็นวารสารที่ให้สาระทั้งในด้านทฤษฎี (ปริยัติ) และปฏิบัติ เพื่อผู้อ่านจะได้หลักหรือแก่นของพุทธศาสนา คือความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในขณะเดียวกันก็ได้รับความบันเทิงในธรรมพร้อมกันไปด้วย ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุน ทั้งในด้านบทความ รูปภาพ คำแนะนำ ร่วมกิจกรรม ให้กำลังใจ ฯลฯ รวมทั้งสมทบทุนในการจัดพิมพ์ร่วมกับธรรมทานมูลนิธิ ทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่นตลอดมา ขอทุกท่านได้มีส่วนในบุญกุศลจากการให้ธรรมเป็นทานนี้ด้วยเถิด

สาระธรรมในฉบับนี้ยังคงความมีคุณค่าจากการเสนอมุมมองของท่านผู้เขียนในแนวต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

"ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก" ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาของ*ท่านพุทธทาสภิกขุ* หากได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติถูกต้องตามวิธี ไม่ใช่เป็นพิธี จนกลายเป็นไสยศาสตร์ จะทำให้ได้พบพระพุทธเจ้าที่แท้จริง

"การปฏิบัติธรรมที่ใช้ได้กับทุกคน" คำสอนของ*ท่าน ก. เขาสวนหลวง* แห่งเขาสวนหลวง จังหวัดราชบุรี ผู้ปฏิบัติธรรมสตรีที่ได้รับการยกย่องนับถือเป็นแบบอย่าง ควรแก่การดำเนินรอยตาม

แนะนำ*ธรรมโฆษณ์ของท่านพุทธทาส* ขอนำศึกษา **"พุทธจริยา"** เป็นคุณธรรมในการปฏิบัติของพระพุทธองค์ ที่พวกเราควรถือปฏิบัติตาม

"คุณแม่ต้องไม่ตาย" *น.พ.บัญชา พงษ์พานิช* นำเสนอจดหมายระหว่างท่านพุทธทาส และท่านสัญญา ธรรมศักดิ์ เกี่ยวกับความเจ็บไข้และความตายของมารดาท่านสัญญา ธรรมศักดิ์ ทำให้น่าติดตามว่าทำไม *"คุณแม่ต้องไม่ตาย"* และ *"ธรรมาศรมธรรมมาตา"* มีส่วนช่วยให้คุณแม่ต้องไม่ตายอย่างไร?

ศาสตราจารย์เกียรติคุณสันต์ หัตถีรัตน์ ท่านเตือนเราอยู่เสมอในเรื่องการเตรียมตัวตาย คราวนี้ก็เช่นกัน ติดตามได้จาก **"สุดยอดแห่งชีวิต"**

"กายในกาย" ฟังชื่อเรื่องเหมือนกับหนัก แต่ปากการับเชิญ *อาทิตย์ยามเช้า* พาเราย้อนยุคกลับไปสมัยพุทธกาล เห็นภาพชัดเจนจนนึกว่าเราอยู่ในสมัยนั้นด้วยจริง ๆ และยังแสดงให้เห็นถึงความเสื่อม - โทรมของสังขารร่างกาย ที่ซ่อนอยู่ภายใต้เรือนกายอันสวยสดงดงามอีกด้วย

ในเสียมีดี ในดีมีเสีย ความล้มเหลวไม่ใช่ความสิ้นหวัง ถ้ามีสติให้ดี ๆ แล้วจะเกิดปัญญาจากความล้มเหลวนั้น และมีกำลังใจที่จะ

สู้ชีวิตต่อไป เป็นมุมมองของคุณหญิงจำนงศรี *หาญเจนลักษณ์* ในเรื่อง **"แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเหรียญสองหน้า"**

พระไพศาล วิสาโล วิเคราะห์ความเป็นไปของพุทธศาสนาในเมืองไทยอย่างน่าใส่ใจ ในบทความของท่าน เรื่อง **"ท่านอาจารย์พุทธทาสกับวัฒนธรรมแห่งการตื่นรู้"**

ขอขอบคุณท่านที่ตอบปัญหาอะไรเอ่ยมาอย่างคับคั่ง

รายการเบา ๆ คลายเครียด ชวนยิ้ม และประเทืองปัญญา เช่น เรียงถ้อย ร้อยธรรม แย้มยิ้ม ยิ้มแย้ม ตอบปัญหาอะไรเอ่ย? ที่นี่มีคำตอบ ยังคงมีให้ท่านลับสมองประลองปัญญาเช่นเดิม

หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับความคุ้มค่าในการติดตาม

ปากกาที่ต่างกัน

จะให้ตัวหนังสือที่ต่างกัน แม้ด้วยมือเดียวกัน.

ระวัง ธรรมเรื่องเดียวกัน แต่อธิบายด้วยปากที่ต่างกัน อาจต่างกันยิ่งกว่าฟ้าและดิน โดยทิฏฐิของเจ้าของปากนั้นเอง.

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก

พุทธทาสภิกขุ

ย่อความจาก "ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก" โดยพุทธทาสภิกขุ, บรรยายเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๓ ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม.

การบรรยายในวันนี้ อาตมายังคงกล่าวในชุดที่เรียกว่า "สิ่งที่ท่านยังไม่รู้จัก" อยู่นั่นเอง สำหรับสิ่งที่ท่านไม่รู้จักในวันนี้ ก็คือ "ความเป็นอุบาสก อุบาสิกาที่ท่านยังไม่รู้จัก"

แม้จะเข้าวัดรักษาศีลกันมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ แต่ถ้าหากว่าท่านเป็นอุบาสกอุบาสิกากันแต่ตามธรรมเนียม มาอยู่วัดรักษาศีลบ้างรับศีลบ้าง แต่รับศีลอย่างนกแก้วนกขุนทองก็ได้ หรือบางคนที่ติดในพิธีรีตอง ว่าพุทธัง สะระณัง คัจฉามิได้ แล้วก็เรียกตัวเองว่าอุบาสกอุบาสิกา นั่นแหละ คือสิ่งที่อาตมากลัวว่าท่านจะรู้กันแต่ความเป็นอุบาสกอุบาสิกาแบบนี้ คือยังไม่ใช่เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง

ดังนั้น เราจะต้องรู้กันให้ชัดเจนก่อนว่า อุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร และจะเป็นกันที่ตรงไหน เพียงการรับศีล รับสรณาคมน์แล้วจะเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ถูกต้องหรือไม่ หรือหากว่าใครมีความรู้มีความเข้าใจในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์ หรือว่าเข้าใจในพระธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ตามแบบของพระพุทธเจ้าว่าดับทุกข์กันอย่างนี้ แต่เขายังไม่เคยประกาศว่า พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ แต่ในใจเขาเป็นอย่างนั้น นี่เขาจะเป็นอุบาสกอุบาสิกาไหม ดูกันให้ดีว่าการเป็นอุบาสกอุบาสิกามันเป็นด้วยปากหรือเป็นด้วยใจ เป็นตามพิธีรีตองหรือเป็นอย่างแท้จริง

“

อุบาสกอุบาสิกา แปลว่า
ผู้สมัครใจที่จะดับทุกข์ตามแบบของพระพุทธองค์
คือจะทำตามพระพุทธองค์จนดับทุกข์ได้ นี่เรียกว่า
เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง

”

อาตมาขอจำกัดความให้จำกันไว้ง่าย ๆ ว่า อุบาสกอุบาสิกา แปลว่า ผู้สมัครใจที่จะดับทุกข์ตามแบบของพระพุทธองค์ คือจะทำตามพระพุทธองค์จนดับทุกข์ได้ นี่เรียกว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง

อุบาสก ตัวหนังสือคำคำนี้ อุปะ แปลว่า เข้าไป สกะ แปลว่า นั่ง แปลว่า เข้าไปนั่งใกล้ ๆ คือนั่งใกล้พระพุทธ นั่งใกล้พระธรรม นั่งใกล้พระสงฆ์ นั่งใกล้กันที่ตรงไหน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คืออะไร อยู่ที่ตรงไหน นี่ยิ่งเป็นปัญหาหนักเข้าไปอีก เพราะท่านทั้งหลายยังไม่รู้จักแม้แต่พระพุทธเจ้าพระองค์จริง

ขอให้เข้าใจว่าพระพุทธเจ้านั้นมีหลายองค์ พระพุทธเจ้าองค์ที่หนึ่งคือพระพุทธเจ้าพระองค์ธรรม เป็นองค์พระธรรม พระธรรมเป็นพระพุทธเจ้า ข้อนี้พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม” เห็นธรรมะ คือเห็นองค์พระพุทธเจ้า ผู้ที่

ไม่เห็นธรรม แม้จะจับจีวรของพระองค์อยู่ ก็ไม่ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าองค์นี้ใครเห็นบ้าง

พระพุทธเจ้าองค์ที่สองคือ พระพุทธเจ้าพระองค์คน เป็นบุคคลที่ท่านเรียนรู้จากพระพุทธประวัติ เป็นโอรสพระเจ้าสุทโธทนะ เกิดในเมืองกบิลพัสดุ์ ประเทศอินเดีย ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ตายแล้วเผาแล้ว พระพุทธเจ้าพระองค์คนนี้ท่านก็ไม่เคยได้รู้จัก เพราะไม่ได้เกิดทัน

ทีนี้ พระพุทธเจ้าองค์ที่สามคือ พระพุทธเจ้าพระองค์แทน คือกระดูกของพระพุทธเจ้าบ้าง พระพุทธรูปบ้าง ต้นโพธิ์ วิหารเจดีย์ ผ้าเหลือง อะไรก็ตาม ที่เป็นพระองค์แทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือพระพุทธรูป ซึ่งท่านรู้จักและคงจะมีกันมากด้วย

พระพุทธเจ้า ๓ พระองค์นี้ พระองค์ธรรมคือพระองค์แท้ ไม่ต้องประสูติ ไม่ต้องตรัสรู้ ไม่ต้องนิพพาน ไม่ใช่บุคคล แต่เป็นธรรมนิรันดร ซึ่งมีอยู่ตลอดกาล และมีองค์เดียว พระพุทธเจ้าพระองค์ธรรมนี้คือพระองค์จริงที่อุบาสกอุบาสิกาจะต้องถึงด้วยสติปัญญาอันสูงสุด

คำว่า ธรรม ในที่นี้หมายถึง กฎความจริงของธรรมชาติที่ดับทุกข์ได้ ระบุให้ชัดก็คือ กฎของธรรมชาติ ที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา - ปฏิจจสมุปปาโท คือ ปฏิจจสมุปบาทที่เป็นกฎอิทัปปัจจยตา และมีพระพุทธภาษิตว่า ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม

การเห็นปฏิจจสมุปบาท คือ การเห็นว่าทุกข์เกิดขึ้นมาอย่างไร ทุกข์ดับลงไปอย่างไร เราจะทำให้ได้ตามนั้นอย่างไร นี่คือเห็นปฏิจจ - สมุปบาท ขอให้พยายามศึกษาจนเห็นด้วยสติปัญญาหรือธรรมจักษุ คือ ตาธรรมะ ตาเนื้อตาหนังเห็นวัตถุสิ่งของ ตาธรรมะเห็นธรรมะ โดย

“

ตาเนื้อตาหนังเห็นวัตถุสิ่งของ ตาธรรมะเห็นธรรมะ โดยเฉพาะเห็นในตัวเอง ไม่มัวแต่เห็นข้างนอก แต่ในตัวเองไม่เคยรู้ไม่เคยวกเข้าไปดูในตัวเอง

”

เฉพาะเห็นในตัวเอง ไม่มัวแต่เห็นข้างนอก แต่ในตัวเองไม่เคยรู้ ไม่เคยวกเข้าไปดูในตัวเองว่า ความทุกข์เกิดอย่างไร ความทุกข์ดับอย่างไร ทั้งที่อาการแห่งปฏิจจสมุปบาทเกิดดับ ๆ อยู่ในตัวเอง ในชีวิตนั่นแหละ หรือพูดให้ง่ายก็ว่า เห็นการเกิด-ดับของสิ่งที่มีการเกิด-ดับ

แท้จริงแล้ว ทุกอย่างรอบตัวเราแสดงปฏิจจสมุปบาทอยู่ ต้นไม้ก็แสดง ก้อนหินก็แสดง แผ่นดินก็แสดง หมาแมวก็แสดงความเกิดขึ้นแล้วดับลงตามกฎปฏิจจสมุปบาท แต่ใครดูเห็น นี่เรียกว่าไม่เห็นพระ - พุทธเจ้าพระองค์ธรรม แล้วก็ไม่ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริง

อาตมาจึงขอร้องว่า ศึกษาปฏิจจสมุปบาทให้มาก ให้เข้าใจ แล้วปฏิบัติอานาปานสติ เพื่อให้มันทำได้ตามนั้น แต่ถ้าไม่สนใจจะทำตามมันก็จะเป็นอุบาสกอุบาสิกากันแต่ตามพิธีรีตอง หรือตามรูปแบบเท่านั้น เพราะเดี๋ยวนี้เรามีกันแต่พิธี ไม่มีวิธี อะไร ๆ ก็ทำเป็นพิธีเสียหมด

ไม่ใช่วิธี คือไม่ใช่ทำลงไปจริง ๆ ทำตามแบบตามพิธี มันก็มีผลเป็นแบบเป็นพิธี ก็กลายเป็นไสยศาสตร์ไปหมด ไม่เป็นพุทธศาสตร์ ถ้าให้เป็นพุทธศาสตร์ต้องถูกวิธีเป็นตัวจริงของจริงขึ้นมา เป็นอุบาสกอุบาสิกา ก็ขอให้เป็นอย่างถูกต้องตามวิธี อย่าเป็นเพียงพิธีเลย มันจะไม่มีวันพบพระพุทธเจ้าพระองค์จริง

เพราะฉะนั้น ขอให้ทำด้วยใจจริง ด้วยจิตใจรู้สึกคิดนึกว่าท่านสอนว่าอย่างไร แล้วนำมาใคร่ครวญดู มาปฏิบัติดู เห็นจริงตามนั้นแล้วก็สมัครปฏิบัติตาม ตามด้วยจิตใจทั้งหมด ด้วยใจจริง สัตย์ซื่อจริง ๆ เรียกว่าถวายชีวิต ไม่ใช่ตามแต่ปาก วาจาไป กายไม่ไป ใจก็ไม่ไป หรือดูให้ดีว่า การที่ชอบใจนั้นก็เป็นได้ แต่มันไม่ทำตามก็มีต้องชอบใจด้วย แล้วก็ทำตามด้วย ตายก็ยอม จึงจะเรียกว่า ถึงพระ - รัตนตรัยด้วยชีวิตจิตใจ เป็นพระองค์จริงขึ้นมา เรียกว่า มานั่งใกล้

การนั่งใกล้พระรัตนตรัย คือ จิตมันไปถึงพระรัตนตรัย หรือเรียกว่า พระรัตนตรัยมานั่งในจิตก็ได้ แต่คุณต้องทำจิตให้สะอาดปราศจากสิ่งห่อหุ้มคือกิเลส พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เข้ามาเองโดยไม่ต้องเชื้อเชิญ ถ้ามีพระพุทธเจ้าพระองค์จริงมาประทับอยู่ในจิตใจมันก็เป็นความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง และเราจะมีพระพุทธเจ้าพระองค์จริงก็ต่อเมื่อจิตใจมองเห็นว่าจะดับทุกข์อย่างนั้น ๆ ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้ พอใจที่จะดับทุกข์ตามวิธีนั้น วิธีที่เรียกว่าอริยสัจ ๔ ก็ได้ วิธีที่เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาทก็ได้ นี่เรียกว่าทำตามพระพุทธเจ้าพระองค์จริง แล้วก็มีพระพุทธเจ้าพระองค์จริงอยู่ด้วยกันตลอดเวลา ด้วยจิตที่สะอาด สว่าง สงบ คือไม่มีกิเลส

ปัญหาต่อไปคือแล้วเราจะต้องทำอย่างไร เราจะต้องมานั่งไหว้พระสวดมนต์ ไม่ต้องทำอะไรอย่างนั้นหรือ ต้องเข้าใจว่า เราจะทำอะไร

"

อย่าเพิ่งอวดดีว่าฉันมีศรัทธา
ศรัทธาตามธรรมเนียม ตามพิธี มันยังไม่ใช่ศรัทธาจริง ๆ
เราปฏิบัติได้รับผลของการปฏิบัติเกิดขึ้นมาเท่าไร
ศรัทธามันก็จะเพิ่มขึ้นเท่านั้น
ดับทุกข์หมดสิ้นเชิงเป็นพระอรหันต์
ศรัทธามันเต็มของมันเอง

"

อยู่ก็ได้ หรือจะเป็นอะไรอยู่ก็ได้ เช่น ทำนาอยู่ ขอทานอยู่ หรือเป็นคนยากจน เป็นคนเจ็บไข้ เป็นคนลำบากตรากตรำอยู่ เราก็มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์องค์จริงได้ ถ้าจิตใจของเรามุ่งหมายที่จะดับทุกข์ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้ เราก็มีความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง มีความเป็นสาวกที่แท้จริง

ขอให้รีบรู้จักกันเถอะว่า เราอาจจะเป็นอุบาสกอุบาสิกาได้ในอาชีพอะไรก็ได้ที่มันมีความถูกต้อง ไม่เป็นอันธพาล ไม่คดโกง ขอเพียงมีจิตใจที่คงที่ ไม่มีความผิดเลวร้ายเป็นโลภะ โทสะ โมหะ อะไรมาห่อหุ้มอยู่ในจิตใจ มีความซื่อตรงคงที่อยู่ในความถูกต้อง ให้ร่างกายกระทำหน้าที่ของมันเพื่อมีอะไรจะกิน แต่จิตใจอย่าสูญเสียความถูกต้อง จนกระทั่งว่ามันสูงขึ้นไปเป็นพระอรหันต์ มีความถูกต้องที่ความทุกข์เกิดไม่ได้ ถ้ามันไม่ถึงที่สุด ความทุกข์มันก็เกิดได้บ้างเป็น

ธรรมดา แต่ถ้ามันถึงที่สุดโดยแท้จริงแล้ว ความทุกข์มันไม่อาจจะเกิดโดยประการทั้งปวง

เมื่อได้ฟังพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีปัญหาที่ต้องคิด ต้องใคร่ครวญว่า เราจะเชื่อทันทีเพราะเราชอบใจ โดยไม่มองเห็นความจริง อย่างนี้ยังไม่ได้ แค่นี้ยังไม่เห็นธรรม แม้เราจะรู้ว่าองค์นี้เป็นพระพุทธเจ้า เราก็ยังไม่เชื่อทันที ไม่ใช่ว่าจะปฏิเสธ แต่ยังไม่เชื่อ เพราะในพระบาลี กาลามสูตร พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนว่าไม่เชื่อเพราะมีอ้างอยู่ในปิฎก ไม่เชื่อแม้ผู้พูดเป็นผู้ที่ควรเชื่อหรือแม้ผู้พูดเป็นครูของฉัน คืออย่าเพิ่งเชื่อ ๆ ต้องมาเห็นสิ่งหนึ่งที่มันแสดงอยู่ที่คำตรัส ไม่เชื่อคำตรัส แต่เมื่อใคร่ครวญดูที่คำตรัสแล้วมองเห็นความเป็นไปได้ ที่จะดับทุกข์ได้ ก็เชื่อตัวนั้น ไม่เชื่อผู้พูดไม่เชื่อคำพูด แต่เชื่อความเป็นไปได้ที่มันแสดงอยู่ในคำพูด นี้มันจะดับทุกข์ได้

อย่างนี้เรียกว่า ไม่ได้เชื่อพระพุทธเจ้า ไม่ได้เชื่อผู้พูด ไม่ได้เชื่อพระไตรปิฎก แต่เชื่อในเหตุผลหรือความเป็นไปได้ ที่มันแสดงอยู่ในคำพูดนั้น เราเอาคำตรัสนั้นมาใคร่ครวญดู มาพิจารณาดู มาปฏิบัติดูแล้วมันก็มีเหตุผลแสดงอยู่ในตัวมันเอง ว่ามันดับทุกข์ได้ นี่เราก็เชื่อโดยหลักอันนี้ เราจะพบพระพุทธเจ้าพระองค์จริง เราจะถึงพระพุทธเจ้าพระองค์จริงคือพระองค์ธรรมโดยวิธีนี้ คือเมื่อเรามองเห็นความเป็นไปได้ที่จะดับทุกข์ แล้วก็ลองปฏิบัติดูจนมันดับทุกข์ได้จริง ทีนี้ก็เชื่อหมด

มีหลักอยู่ในพระบาลีว่า พระอรหันต์เท่านั้นที่มีศรัทธาถึงที่สุด เพราะศรัทธาจะสูงสุดก็ต่อเมื่อดับทุกข์ทั้งหมดได้แล้ว เมื่อพระ - อรหันต์หมดทุกข์สิ้นเชิงแล้ว มันก็เป็นพยานยืนยันอยู่ในตัวว่า

“

อุบาสก อุบาสิกาแท้จริง มีศรัทธาสุดความสามารถที่จะมีได้ มีความเสียสละในความอุทิศต่อธรรมะ ไม่ใช่ต่อบุคคล

”

นี้ดับทุกข์ได้ ฉะนั้น ศรัทธาของท่านจึงถึงที่สุด ไม่ต้องใช้อีกต่อไป เพราะถึงที่สุดแล้ว ส่วนศรัทธาของเรานี้ ยังมีศรัทธาแบบผลุบ ๆ โผล่ ๆ เป็นศรัทธาหัวเต่า ศรัทธาที่จะจริงขึ้นมายังเป็นไปไม่ได้ เพราะมันไม่ได้รู้รสของความดับทุกข์ ไม่ได้รับรสของความดับทุกข์ แต่เมื่อใดได้รับรสของความดับทุกข์ เมื่อนั้น ความเชื่อมั่นจะเป็นไปเองโดยอัตโนมัติถึงที่สุด เชื่อกันถึงที่สุด เพราะมันดับทุกข์ได้

ฉะนั้น ขอให้รีบปฏิบัติให้บรรลุมรรคผลจากการปฏิบัติ แล้วศรัทธาของเราก็จะสมบูรณ์ อย่าเพิ่งอวดดีว่าฉันมีศรัทธา ศรัทธาตามธรรมเนียม ตามพิธี มันยังไม่ใช่ศรัทธาจริง ๆ เราปฏิบัติได้รับผลของการปฏิบัติเกิดขึ้นมาเท่าไร ศรัทธามันก็จะเพิ่มขึ้นเท่านั้น ดับทุกข์หมดสิ้นเชิงเป็นพระอรหันต์ ศรัทธามันเต็มของมันเอง

ศรัทธาเป็นเครื่องวัดความเป็นอุบาสกอุบาสิกาได้ อุบาสกอุบาสิกาแท้จริง มีศรัทธาสุดความสามารถที่จะมีได้ มีความเสียสละในความอุทิศต่อธรรมะ ไม่ใช่ต่อบุคคล แต่ศรัทธาต่อธรรมะ อย่าไปมีในบุคคล หรือในวัตถุ สิ่งของ สถานที่ มันจะเป็นไสยศาสตร์ แต่ให้ศรัทธาต่อธรรมะ ต่อของจริงที่ดับทุกข์ได้ ขอให้เรามีจุดตั้งต้นของศรัทธาในสิ่งที่เราจะใช้เป็นหลักดับทุกข์

คนเราแม้ว่าได้ศึกษาพุทธศาสนามาแล้ว แต่ว่าศรัทธายังไม่มีก็ได้ คือยังลังเลอยู่ว่า ธรรมะนี้จะดับทุกข์ได้หรือไม่ เรียกว่าวิจิกิจฉา หรือมีความเห็นว่ากายนี้ของกู เรียกว่า สักกายทิฏฐิ หรือถ้ายังถือข้อปฏิบัติผิดความจริง ผิดเหตุผลเรียกว่า สีลัพพตปรามาส ถ้ามีสิ่งเหล่านี้อยู่ มันก็ยังมีศรัทธาที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ ถ้าละ ๓ อย่างนี้ได้แล้วก็เป็นพระโสดาบัน และถ้าเราจะเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริงกันแล้ว ขอให้เดินตามนี้ คือไม่ต้องพะวงหลงรักว่ากายนี้ของกู กายนี้เป็นของธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ แล้วมีความแน่ใจว่าข้อปฏิบัตินี้ดับทุกข์ได้ หมดวิจิกิจฉา แล้วถือเอาศีล สมาธิ ปัญญา ถูกต้องตามตัวจริง ไม่ใช่ถือเอาอย่างไสยศาสตร์

ดังนั้น ศรัทธามันจึงยากแก่ผู้ที่ยังไม่รู้อะไร เมื่อได้ยินคำสั่งสอนมา ให้ใคร่ครวญดูจนมองเห็นสิ่งที่เป็นไปได้ในการดับทุกข์ แล้วก็เริ่มศรัทธาที่ตรงนั้น เมื่อลองปฏิบัติดูมันดับทุกข์ได้จริง ศรัทธาก็จะเพิ่มขึ้นทุกคราวที่ปฏิบัติดับทุกข์ได้จริง สูงสุดของศรัทธาอยู่ที่ความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น อย่าเข้าใจว่าศรัทธาเป็นเรื่องเล็ก ๆ เป็นเรื่องเบื้องต้น มันจะมีได้สมบูรณ์สูงสุดต่อเมื่อดับทุกข์ได้หมดจดสิ้นเชิงแล้ว มันจึงจะรู้จักศรัทธาโดยสมบูรณ์

“

เมื่อเรามีศรัทธาความเชื่ออย่างถูกต้อง
มันก็จะมีฉันทะความพอใจที่จะปฏิบัติตาม
ซึ่งเป็นความต้องการด้วยสติปัญญา
ต่างกับความต้องการด้วยกิเลส ที่เรียกว่าตัณหา

”

เมื่อเรามีศรัทธาความเชื่ออย่างถูกต้อง มันก็จะมีฉันทะความพอใจที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นความต้องการด้วยสติปัญญา ต่างกับความต้องการด้วยกิเลส ที่เรียกว่าตัณหา ความพอใจที่จะทำ มันต้องมาจากศรัทธาที่ถูกต้อง ศรัทธาถูกต้องเท่าไร ฉันทะจะมีความถูกต้องเท่านั้น ต้องมีฉันทะ ต้องมีความหิว มันจึงจะมีการปฏิบัติ ภาษาฝรั่งเขามีอยู่คำหนึ่งว่า “Appetite” นี่ต้องมีมาก ๆ ในสิ่งที่ตนจะทำ หิวด้วยสติปัญญามันไม่กัดเจ้าของ แต่มันชอบให้เกิดการกระทำอย่างถูกต้องอย่างแท้จริง อย่างมากมาย อย่างถึงที่สุดได้

ขอให้เรามีฉันทะ หรือมี “Appetite” กันให้มาก ๆ เถิด มาจากศรัทธาที่ตั้งต้นไว้ถูกต้อง มีความคงที่อยู่ในความถูกต้องมาตามลำดับ ๆ มีฉันทะพอใจ แล้วก็มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง มันก็มีผลที่ถูกต้อง และผลที่ถูกต้องนี้มารวมอยู่ที่คำว่า

มีจิตสงบเย็นเป็นนิพพาน คือไม่มีกิเลสมาทำให้ร้อน ไม่มีรัก เกลียด โกรธ กลัว ตื่นเต้น อาลัยอาวรณ์ วิตกกังวล อิจฉาริษยา หวง หึง ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็เย็น ทำให้เกิดความเย็นได้ นั่นแหละ เป็นเครื่องวัดว่าถูกต้อง เรื่องน่าอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์อะไร นี้ไม่ใช่ความสงบเย็น

การปฏิบัติขอให้ได้ผลเป็นความสงบเย็น หมายความว่า เมื่อตัวเองได้รับผลเต็มที่แล้ว ก็ขอให้เป็นประโยชน์ด้วย คือเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น ตัวเองสงบเย็นแล้วก็กลายเป็นประโยชน์แก่คนในครอบครัว ในหมู่บ้าน ในเมือง ในจังหวัด ในประเทศ กระทั่งในโลกด้วย เป็นการเข้าถึงพระพุทธจริง พระธรรมจริง พระสงฆ์จริง แล้วก็ปรากฏแสดงออกมาเป็นความสงบเย็นและเป็นประโยชน์ เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ช่วยกันเผยแผ่ธรรมะ เผยแผ่พระศาสนาให้สงบเย็นไปทั้งโลก นั่นแหละ คือ ความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง.

เมื่อทำดี

เมื่อทำดี ดีเสร็จ แล้วในตัว
ไม่ต้องมัว รอใคร ให้จึ่งได้
ทำดีใช่ ได้ "ของดี" ทุกทีไป
หากคนให้ เขาใจจืด ก็มืดมน

อันของดี ดุจสังหา- ริมทรัพย์
ใครนึกนับ ว่านิจจัง ยังสับสน
แต่ "ความดี" ดุจพฤกษา ผลิในตน
ให้ดอกผล ไม่แหนหวง ไม่ลวงใคร

เมื่อทำดี ดีได้ ที่ใจแล้ว
คือใจแผ้ว ใจสว่าง กระจ่างใส
เป็นเกราะแก้ว กางกั้น ป้องกันภัย
ที่ใครใคร มิอาจยุด ฉุดไปครอง

ความดีเป็น พลังให้ ฝ่าไฟทุกข์
สงบสุข จากการแข่ง แย่งเอาของ
ที่เขาแย่ง แข่งขัน พากันจอง
ล้วนแต่ของ ลวงชีวี ไม่จีรัง

ท่านสอนว่า จงทำดี ให้ถึงพร้อม
มโนน้อม เพียงกุศล เป็นผลหวัง
อย่ายึดถือ ว่า "ฉัน" ดี หรือเด่นดัง
เกิด "ทุกขัง" ฉับพลัน เมื่อ "ฉัน" ดี.

กฎอันศักดิ์สิทธิ์

เมื่อคิดชั่ว	ก็ชั่วได้	ที่ใจนี้
เขาไม่ชี้	ว่าตนชั่ว	ก็ชั่วได้
เพราะเชื้อชั่ว	ก่อตัว	ที่หัวใจ
แม้กายไม่	ทันกระทำ	ตามใจคิด
เมื่อทำชั่ว	ตัวก็รู้-	อยู่ทุกหน
แม้ไร้คน	ชี้ชั่ว	ว่าตัวผิด
อันกรรมชั่ว	ทำไว้	เพียงน้อยนิด
ว่าไร้พิษ	ประมาทเห็น	เป็นธรรมดา
โลกมีกฎ	ธรรมชาติ	อันศักดิ์สิทธิ์
คอยตามติด	ทั้งกรรมดี	และบาปหนา
นั้นคือกฎ	อิทัปปัจ-	จยตา
คือผลมา	จากเหตุ	ที่ทำไว้
แล้วผลนั้น	เป็นเหตุทำ	กรรมสืบต่อ
ก็ยิ่งก่อ	เกิดผล	ที่ยิ่งใหญ่
ถ้าเหตุดี	ผลยิ่งดี	เพิ่มขึ้นไป
เหตุเลวให้	ผลร้ายใหญ่	มหึมา
ธรรมะนั้น	**จัดสรร**	**ทันแก่เหตุ**
จะใช้เลศ	**ติดสินบน**	**มนต์คาถา**
พระเจ้าอย่าง	**อิทัปปัจ-**	**จยตา**
พิพากษา	**ยุติธรรม**	**แก่กรรมตน.**

การปฏิบัติธรรมที่ใช้ได้กับทุกคน

ท่าน ก. เขาสวนหลวง

ย่อความจากธรรมบรรยาย เรื่อง "การปฏิบัติธรรมที่ใช้ได้กับทุกคน"
โดยท่าน ก. เขาสวนหลวง วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๒
ณ สถานปฏิบัติธรรมเขาสวนหลวง จ.ราชบุรี

การศึกษาธรรมะ ก็คือการศึกษาจิตใจนี่เอง ต้องให้มีความรู้เรื่องของกายของใจที่เรียกว่าขันธ์ ๕ หรือรูปนาม เรื่องใจนี้จำแนกออกไปเป็น ๔ อย่างคือ เวทนา มีลักษณะของสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ สัญญา ความจำได้หมายรู้ สังขาร ความคิดนึกปรุงแต่ง วิญญาณ คือจิตใจที่เป็นตัวประธาน

ผู้ที่จะศึกษาธรรมะต้องศึกษาให้รู้เรื่องของตัวเองอย่างนี้ ต้องรู้เรื่องความเกิดดับ ความเปลี่ยนแปลงของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งปรากฏอยู่ทุกขณะ การศึกษาเข้ามาในตัวเองมีการพิจารณากายให้เห็นความเป็นปฏิกูลของกายทั้งหมด ให้เห็นเป็นสักแต่ว่าธาตุเป็นธรรมชาติ จิตใจหรือนาม มีลักษณะเปลี่ยนแปลงคือ เกิดดับ ทำหน้าที่

“

การศึกษาจิตนี้เป็นงานละเอียดมาก จะต้องไม่ให้กังวล ในอดีตที่ล่วงไปแล้ว ไม่ให้กังวลกับเรื่องอนาคต ให้กำหนดรู้จิตปัจจุบัน ยืนหลักไว้ให้ได้

”

รับรู้อารมณ์เกิด - ดับอยู่ภายใน หรือว่ามองให้ชัดลงไปว่า มันเป็นสัก แต่ว่าธาตุเป็นธรรมชาติ กายก็เป็นธรรมชาติ จิตก็เป็นธรรมชาติ แต่เรา ไม่รู้ว่ามันเป็นธรรมชาติ จึงเข้าไปยึดถือเอารูปมาเป็นตัวเรา เวทนา สัญญา สังขารเหล่านี้มาเป็นตัวเรา

หลักการพิจารณากายกับจิต ต้องอาศัยการอบรมจิตให้สงบ ด้วยการฝึกกรรมฐาน อานาปานสติเป็นกรรมฐานที่สะดวกง่าย เพราะ มันหายใจอยู่แล้ว เพียงแต่กำหนดลมหายใจเท่านั้น

มาตรฐานของจิตต้องมีลักษณะเป็นปรกติ ไม่คิดนึกอะไร ไม่อยากอะไร ไม่ปรุงแต่งอะไร เป็นกลางวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย อะไรทั้งหมด ถ้ามีความคิดนึกอะไรเกิดขึ้น จะไปชอบไม่ชอบมันรู้ง่าย หรือว่าเกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงอะไรในลักษณะไหน ก็แล้วแต่ มันรู้ง่าย รู้แล้วก็ดับ ไม่ยึดถือ แล้วมากำหนดรู้จิตปรกติหรือ

กำหนดลมหายใจ เรื่องอดีตหรืออนาคตถ้าเกิดไปจำขึ้นมาขณะไหน เราก็ปล่อยวาง - ดับ มากำหนดรู้จิตปรกติ ยืนหลักยืนพื้นเอาไว้

ทีนี้ ความวุ่นวายส่ายแส่ของจิต เมื่อเรามีสติคอยสกัดกั้นอยู่เป็นประจำบ่อย ๆ เข้า จิตก็ทรงตัวเป็นปรกติได้มากขึ้น ความเผลอเพลินน้อยลง ถ้ามันไปจับเรื่องอะไรเข้ามาปรุงเป็นเรื่องเป็นราวจนกำหนดจิตปรกติไม่ได้ ก็มากำหนดลมหายใจให้เป็นเครื่องระงับ เพราะว่าจิตนี้รับอารมณ์ทีละอารมณ์ เมื่อเรามากำหนดลมหายใจเสีย ความปรุงความคิดนั้นก็ดับ เรียกว่าหยุดไป แล้วจิตก็ดำรงอยู่ในความเป็นปรกติได้

จิตที่มีสติคุมอยู่ในความเป็นปรกติของจิตอยู่ทุกอิริยาบถนั้น การปรุงการคิดอะไรก็จะลดลงไป ไม่ไปคิดแล้วคิดอีก เพราะการคิดแล้วคิดอีกเรียกว่าฟุ้งซ่าน การฟุ้งซ่านทำให้จิตหมดกำลัง การกำหนดลมเป็นการระงับจิตไม่ให้ฟุ้งซ่าน หรือระงับกิเลสประเภทไหน ๆ ก็ได้ ในขณะที่เกิดพอใจ ไม่พอใจอะไรขึ้นมา ก็กำหนดรู้ลมหายใจเสีย ความรู้สึกอย่างนั้นก็ดับ หรือไม่ชอบอะไรขึ้นมานิด ๆ หน่อย ๆ ก็รู้ แล้วกำหนดเป็นกลางวางเฉย แล้วหยุดแค่นั้น ถ้าควบคุมอยู่อย่างนี้ไว้บ่อย ๆ จิตจะค่อยสงบเป็นการทรงตัวปรกติได้

ข้อนี้ต้องฝึกต้องอบรม ต้องเอาสติหรือปัญญาเป็นพี่เลี้ยงหรือเป็นกัลยาณมิตร คอยเตือนให้หยุดปรุงหยุดคิด ให้มันหยุดรู้ หรือให้มีการสลัดทิ้งไป ที่เที่ยวคิดยึดถืออะไรขึ้นมาก็บอกว่าเป็นของหลอก ๆ ให้มันหยุดรู้ตัวเอง กิเลสก็จะอ่อนกำลังไป เพราะสติปัญญารู้เท่าทันควบคุมจิต ไม่ใช่เชื่อกิเลส แต่ให้พิจารณาเห็นแล้วปล่อยวางได้ รู้แล้วจะเห็นความเป็นมายา หรือเป็นของหลอก ๆ ของอารมณ์ทุกชนิด มันเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แล้วก็เกิดขึ้นมาใหม่ แล้วก็ดับไป ให้พิจารณา

“

ธรรมดาคนเราไม่เอาใจใส่ต่อเรื่องจิตใจของตัวเอง ไม่ควบคุม ไม่มีสติ ไม่มีการพิจารณา มีแต่จะเอาเรื่องข้างนอกกันทั้งนั้น

”

ให้เห็นความดับ ดูให้เห็นความดับ ดูอยู่เฉย ๆ ไม่ต้องคิดอะไร ดูความเป็นปรกติของจิตอยู่เฉย ๆ อย่าไปอยากรู้อยากเห็นอะไรทั้งหมด มันจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็อย่าไปยึดถือมัน เพราะว่ามันเป็นของไม่เที่ยงทั้งหมด ทุกขณะที่รับอารมณ์อะไรทั้งหมด คอยควบคุมอยู่แต่ว่าให้จิตนี้เป็นปรกติ เป็นความวางเฉยเอาไว้ให้ได้

การศึกษาจิตนี้เป็นงานละเอียดมาก จะต้องไม่ให้กังวลในอดีตที่ล่วงไปแล้ว ไม่ให้กังวลกับเรื่องอนาคต ให้กำหนดรู้จิตปัจจุบันยืนหลักไว้ให้ได้ สติปัญญาจะค่อยมีการรอบรู้ขึ้น แล้วก็พิจารณาไปปล่อยวางไป ตามเรื่องราวที่ปรากฏขึ้นที่จิต แล้วจิตนี้จะได้ไม่วุ่นวายหรือจะได้ไม่ยึดมั่นถือมั่น ชอบไม่ชอบอะไรก็ไม่มี จิตเป็นปรกติอยู่

หลักของการพิจารณาที่ทำให้ไม่ผิดทาง ไม่หลงทาง คือหลักพิจารณาในเรื่องความไม่เที่ยงเป็นหลักสำคัญ เพราะว่ามันไม่เที่ยงอยู่

แล้วตามธรรมชาติ การกำหนดลม กำหนดจิตก็เพื่อให้รู้ธรรมชาติของมัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา บังคับบัญชาอะไรไม่ได้ รู้มันแล้วก็ไม่ยึดถือ นี่มันได้ผลพ้นทุกข์ตรงนี้

ที่นี้ ถ้าเรามีปัญหาอะไรที่ข้องใจยึดถือมา เราก็มาพิจารณาว่านี่เราไปยึดถือมันทำไม มันไม่มีอะไร มันเกิด มันดับไปหมดแล้ว ไปคิดยึดถือให้เป็นทุกข์ทำไม ให้มันเกิดกิเลสทำไม เราซักฟอกตัวเองบ่อย ๆ มันจะปล่อยวางได้ ไม่ใช่เราทำนิ่ง ๆ เฉย ๆ ไม่รู้ไม่ชี้ กิเลสมันก็เผาใหญ่

การอบรมจิตที่จะดำเนินไปสู่ความสงบต้องมีอินทรียสังวร คือว่าระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่มันเป็นที่เกิดของอารมณ์ทั้งดีทั้งชั่ว แม้แต่อยู่คนเดียวมันก็เกิดได้ คือมันไปจำเอามาคิดได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีกรรมฐานเป็นเครื่องให้จิตอยู่ อย่าปล่อยให้มันเที่ยวปรุง เที่ยวคิดไป หาเรื่องไปไม่สงบทั้งนั้น การควบคุมจิตด้วยการมีสติ ด้วยการรู้สึกตัวทั่วพร้อมที่เรียกว่ามีสติสัมปชัญญะอย่างนี้ จะทำให้จิตไม่ถูกปรุงด้วยกิเลสมากเกินไป

การอบรมหรือการศึกษาเรื่องตัวเองมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะว่าธรรมดาคนเราไม่เอาใจใส่ต่อเรื่องจิตใจของตัวเอง ไม่ควบคุม ไม่มีสติ ไม่มีการพิจารณา มีแต่จะเอาเรื่องข้างนอกกันทั้งนั้น แล้วจิตนี่ก็เลยฟุ้งซ่านไป ทีนี้เรื่องที่รู้แล้วหยุด รู้แล้วหยุด รู้แล้วปล่อยวางทำได้เดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เหลือวิสัยเลย หยุดอยู่เดี๋ยวนี้ รู้ตัวอยู่เดี๋ยวนี้ เป็นกลางอยู่เดี๋ยวนี้ วางเฉยอยู่เดี๋ยวนี้ ก็ไม่มีเรื่องอะไร นี่ไปหาเรื่องยึดถือขึ้นมา ไปปรุง ไปคิด ไปจำเอามาเพ้อไป บ้าไปเท่านั้นเอง ถ้ารู้ให้มันถูก ๆ ในชีวิตประจำวันมันจะทุกข์น้อยลง กิเลสจะเกิดยาก พอเกิดขึ้นมาก็รู้ และรู้ว่ากิเลสเกิดขึ้นมาจะต้องดับได้ ดับได้ ไม่ยึดถือ

"

เรื่องปฏิบัตินี่ เป็นเรื่องสำคัญของชีวิตไม่ว่าใครทั้งหมด
ถ้าไม่รู้แล้วมันก็ปฏิบัติตามกิเลสเท่านั้นเอง
ถ้ารู้แล้วมันดับกิเลสได้
กิเลสจะน้อยลงไป
ทุกข์ก็น้อยลงไป
ปัญญาพิจารณาอะไรก็ปล่อยวางออกไปเรื่อย ๆ
ให้มันคลายออกไปเรื่อย...

"

แต่ต้องพิจารณาว่ามันเป็นมายาของกิเลส แล้วจิตนี้ต้องมีสติปัญญาคุ้มครอง ทีนี้เราไม่ได้ดูแลจิต ไม่ได้ควบคุมจิต มันก็พร้อมที่จะไปเที่ยวยึดถืออะไรเข้ามาวุ่นวายอยู่ในจิตใจของเราทั้งหมด แล้วเราก็จนปัญญาไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร

การทำกรรมฐานเป็นหลักที่ต้องฝึกทั้งนั้น ถ้าฝึกอยู่ทุกอิริยาบถได้ คือ มีการกำหนดรู้จิตติดต่อได้มาก เผลอน้อยนับว่าเป็นการดี เผลอน้อยลง แล้วพิจารณาปล่อยวางได้ จิตก็เป็นปรกติได้มากขึ้น รู้จิตอยู่ติดต่อ พิจารณาจิตอยู่ติดต่อ พิจารณากายด้วยก็ได้ นี่มันเริ่มเรื่องพิจารณา เริ่มใช้ปัญญา ต้องอาศัยฝึกจิตให้สงบไปตามลำดับ เพราะว่าถ้าจิตไม่สงบแล้วเราพิจารณาอย่างนั้น เราก็ไปคิดเอา เมื่อคิดมากก็ฟุ้งซ่าน ปัญญามากก็ฟุ้งซ่าน ดังนั้น สมาธิหรือความสงบของจิตต้องให้พอดี ถ้าสมาธิจัดไปเราก็เอาแต่เรื่องสงบ อยากจะสงบซะเรื่อย

ถ้าไม่สงบก็วุ่นใหญ่ ความอยากสงบก็ไปยึดถือเข้าอีก ถ้าปัญญามาก รู้อย่างโน้น รู้อย่างนี้ อะไรทั้งหมด นี่เป็นการฟุ้งซ่าน ดังนั้น มันจึงต้องควบคู่เอาไว้ระหว่างจิตอยู่ในความทรงตัวเป็นปรกติกับปัญญารอบรู้ ก็รอบรู้อยู่ในจิตที่ปรกติ อย่าให้มันไปคิดนอกเรื่องนอกราว ให้มันควบคุมจิตปรกติไว้ มีอะไรก็พิจารณาปล่อยวางเอาไว้ ควบคู่อยู่กับจิตปรกติ แล้วให้เห็นความไม่เที่ยงทั้งหมด เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงไป เหมือนกับเกิดเรื่องนี้แล้วก็ดับไป ไปจำเรื่องใหม่มาคิดอีก นี่มันเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ ต้องดูตัวจริง ไม่ใช่คิดเอา ให้ดูตัวจริง จะดูสุข ทุกข์ ก็ต้องดูจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์กาย ทุกข์ใจอะไรทั้งหมด ต้องดูมันเฉย ๆ ว่ามันเปลี่ยนแปลงไหม เหมือนอย่างเป็นสุข แล้วก็ดูไป ประเดี๋ยวมันเปลี่ยนเป็นทุกข์ เหมือนอย่างกับเรานั่งนาน ๆ มันก็ทุกข์ขึ้นมา แล้วก็ดูมันว่า จิตรู้ทุกข์กายแล้วจิตเป็นปรกติได้ไหม นี่ต้องหัดตั้งแต่ทุกข์นิด ๆ หน่อย ๆ หัดไว้ให้จิตปรกติ ทุกข์ก็ทุกข์แต่กาย อย่าให้จิตไปยึดถือเป็นทุกข์ แยกเสีย เรียกว่า ดับตัณหาที่เวทนา

ดังนั้น เรื่องปฏิบัตินี่ เป็นเรื่องสำคัญของชีวิตไม่ว่าใครทั้งหมด ถ้าไม่รู้แล้วมันก็ปฏิบัติตามกิเลสเท่านั้นเอง ถ้ารู้แล้วมันดับกิเลสได้ กิเลสจะน้อยลงไป ทุกข์ก็น้อยลงไป ปัญญาพิจารณาอะไรก็ปล่อยวางออกไปเรื่อย ๆ ให้มันคลายออกไปเรื่อย ไม่ต้องไปเอาจริงเอาจังกับอะไร ปล่อยโล่งหมดเลย ไม่มีอะไรที่น่าเอา ไม่เอาอะไร ไม่หวังในอนาคต ทำจิตให้เป็นอิสระว่างอยู่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น พ้นทุกข์ที่นี่ ไม่ได้ไปพ้นทุกข์ข้างหน้า ข้างโน้น

เดี๋ยวนี้ที่จิตเป็นปรกติอยู่นี่ รู้ตัวทั่วพร้อมอยู่นี่ ไม่ยึดถืออะไร ไม่มีอะไร มองให้เห็นความไม่มีอะไรทั้งหมด ไม่เอาอะไร แล้วจิตนี่มันจะว่างเอง มันจะสงบเอง เพราะไม่เอาอะไร ไม่ยึดอะไร คอยบอกเอาไว้

อย่างนี้ก็ได้ ไม่เอาอะไร ไม่ยึดอะไร ให้จิตมันรู้เหมือนเราสอนเด็ก ไม่ให้เอาอะไร ไม่ให้ยึดอะไร หรือว่าให้เห็นว่าไม่เที่ยงนะ มันว่างจากตัวตนนะ ไม่ใช่ตัวเรานะ คอยบอกมันไว้ก็ได้ ถ้ามันจะไปยึดถืออะไรเป็นตัวเป็นตน เป็นของเที่ยง ก็บอกว่าไม่เที่ยงนะอย่ายึดเลย ไม่ใช่ตัวเรานะ อย่าไปยึดถือเป็นตัวเราเลย สักแต่ความเป็นธาตุนะ อย่างนี้ก็ได้ มีวิธีที่จะสอนตัวเองไปก่อน จนกระทั่งจิตนี่มันเชื่อฟังขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อยก็แปลว่า มีสติปัญญาเป็นเครื่องคุ้มครองขึ้นมาแล้ว.

ปฏิบัติหัวใจพุทธสำหรับทุกคน

๑ เพื่อไม่ต้องศึกษาปริยัติมาก
เพื่อไม่ต้องทำกรรมฐานชนิดเต็มระบบ
สำหรับชาวบ้านทั่วไป. ใครๆ ก็ได้ (แม้เด็กๆ).

๒ เป็นตัวรสหัวใจพุทธศาสนา อยู่ทุกอิริยาบถ, :–

(1) เห็นทุกอย่างไหล
ไหลคือเป็นทุกข์
ไม่มีอะไรทนทานมั่นได้ คือเป็นอนัตตา.
จิตว่าง ไม่ยึดอะไรไว้เป็นตัวตนของตน
พ้นกรรมเก่า ไม่มีกรรมใหม่ สิ้นกรรม เหนือกรรม
ไม่มีอะไรเป็นของคู่ ที่ทำให้เกิดอภิชฌา-โทมนัส

(2) เห็นทุกอย่างเช่นนั้นเอง ตามกฎอิทัปป.
เหลียวไปรอบๆ ทั้งนอก, ทั่วโลก, เห็นแต่เช่นนั้นเอง
มองเข้าข้างใน รูปก็ดี นามก็ดี เห็นแต่เช่นนั้นเอง,
รูปทั่วโลก – ทุกโลก/ดวงดาว, เห็นแต่เช่นนั้นเอง
ไม่มีของคู่ (Pos. & Neg.) ไม่มีอภิชฌา-โทมนัส.

(3) ผัสสะในรูป & นาม ด้วยวิชชาสัมผัส (สติสมบูรณ์)
ไม่เกิดตัณหา-อุปาทาน- คือไม่เกิดชาติ (กู-ของกู)
ไม่เกิดทุกข์ คือไม่ยึดถือขันธ์ใดๆ ด้วยอุปาทาน
จิตคงว่าง-ปรกติ-เย็น-หลุด-สะอาด-สว่าง-สงบ

(4) บูชาสิ่งที่พระองค์เคารพ ทำหน้าที่ด้วยสติปัญญา
หน้าที่อาชีพ-บริหาร-ส่วนตน ถูกต้อง พอใจ
ก็ลงยกมือไหว้ตัวเองได้ทุกวัน.

พุทธทาสอินทปัญโญ

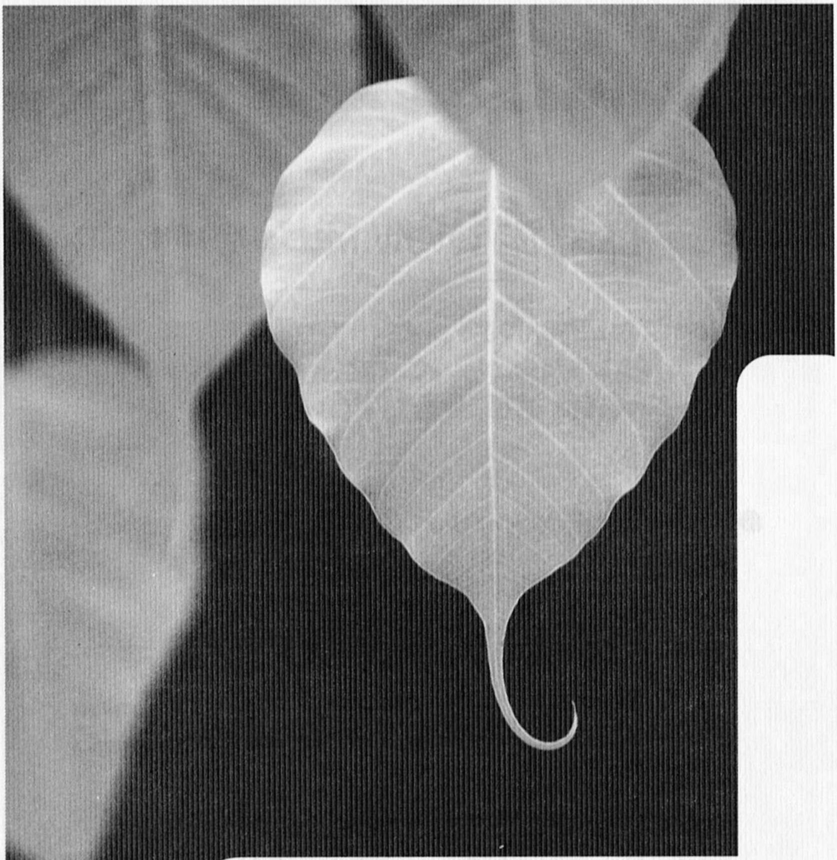

ศึกษาเรียนรู้ธรรม

* หนังสือชุดธรรมโฆษณ์ เรื่อง พุทธจริยา
* ภาษาคน-ภาษาธรรม
* อะไรเอ่ย?

พุทธจริยา

พุทธทาสภิกขุ, ***พุทธจริยา,*** *ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๓๙. (ลำดับพิมพ์เลขที่ ๘, เลขประจำเล่ม ๑๑, ๔๕๘ หน้า)*

สิ่งที่เรียกว่า **"พุทธจริยา"** นั้น ก็คือ สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงประพฤติจนเป็นปกติวิสัยของพระพุทธเจ้า พระพุทธจริยาของพระองค์นั้น ล้วนแล้วแต่ทรงแสดงถึงพระอุตสาหวิริยะอย่างยิ่งยวด และพระปรีชาสามารถอันเลิศล้ำ ทรงดำรงพระองค์อยู่ด้วยพระสุทธิ ปัญญา เมตตา และขันติอย่างเต็มเปี่ยมอยู่เนืองนิตย์ ทรงประพฤติปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำตนไม่ว่าจะเป็นมิตรหรือศัตรูอย่างเสมอกัน

การทำความเข้าใจถึงเรื่อง **"พุทธจริยา"** นี้ จะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ยังให้เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส ความจริงใจ ความพยายาม ความพากเพียร ที่จะทำตนให้เป็น ***'สาวก' คือผู้เจริญรอยตามพระพุทธองค์*** ที่ถูกต้องตามความหมายของคำคำนี้ จนกล่าวได้ว่าเป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นโดยแท้จริงอยู่ตลอดเวลา

ต่อไปนี้ขอนำเสนอเนื้อหาพอสังเขป ส่วนรายละเอียดนั้น พึงหาอ่านเอาได้จากหนังสือธรรมโฆษณ์เล่มนี้เถิด

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไรกับพวกเรา

ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้า สัตว์โลกทั้งหลายจะเป็นอย่างไร? ถ้าเห็นความจริงข้อนี้ ก็จะรู้จักความสัมพันธ์กันอย่างที่แยกกันไม่ได้ ในระหว่างพวกเรากับพระพุทธเจ้า

ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้า โลกนี้ก็ไม่เป็นโลก เช่นเดียวกับว่า ถ้าเราไม่มีดวงอาทิตย์ก็จะต้องตายกันหมดในเวลาไม่นานเท่าไร เพราะไม่มีแสงสว่างพอ ไม่มีความอบอุ่นพอ ไม่มีความเจริญของสิ่งที่มีชีวิต *โลกทางจิตใจก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีแสงสว่างของพระพุทธเจ้าก็ตายหมด* คือตายจากความเป็นมนุษย์ ไม่มีความเป็นมนุษย์เหลืออยู่

ถ้าไม่มีความเกิด ความแก่ และความตายในโลกแล้ว ก็ย่อมไม่มีเหตุผลอะไร หรือไม่มีความจำเป็นอะไรที่พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นในโลก และธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงออกไปนั้น ก็เพื่อจะแก้ปัญหาเรื่องนี้

การเกิดแห่งพระพุทธเจ้า และการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้านั้น มีปัญหาต้นเหตุแท้จริงอยู่ที่ว่าเพราะมีความทุกข์อยู่ในโลกนี้ ถ้าความทุกข์ไม่มีอยู่ในโลกนี้ก็ยกเลิกกันหมดได้ ไม่ต้องมีทั้งพระพุทธเจ้าและทั้งพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะทรงปรารภถึงสรรพสัตว์ก่อนปรารภถึงพระองค์เอง ข้อนี้มีใจความอยู่ว่าพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ก่อนแต่การตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ จะเกิดความปริวิตกนี้ขึ้นว่า *"สัตว์โลกนี้หนอถึงแล้วซึ่งความยากลำบาก เกิดอยู่ด้วย แก่อยู่ด้วย ตายอยู่ด้วย เคลื่อนอยู่ด้วย บังเกิดใหม่ด้วย แม้อย่างนั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้น*

ก็ยังไม่รู้ซึ่งอุบายเป็นเครื่องออกไปจากทุกข์นี้ คือ ออกจากชาติ ชรามรณะ; การออกไปจากทุกข์นี้ของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจะปรากฏได้อย่างไรหนอ” ดังนี้

ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้ามีพระทัยใหญ่หลวง คือ *มองไปยังผู้อื่นมากกว่าที่จะมองแต่ตัวเอง* ทั้งที่ตัวเองก็ยังไม่เป็นพระ-พุทธเจ้า ก็ยังไปปรารภความเห็นใจผู้อื่น ฉะนั้น จิตใจที่บริสุทธิ์ที่ไม่เห็นแก่ตัวถึงขนาดนี้ จึงจะเห็นแก่คนอื่น เห็นแก่คนอื่น คือเห็นความทุกข์ยากของคนอื่นจนลืมตัวเอง นี่ก็เป็นพุทธจริยา

ที่ควรทราบต่อไปคือ เป็นหน้าที่ที่พระพุทธเจ้าจะช่วยมากถึงขนาดที่ *ชี้ทางให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงข้ามวัฏฏสงสารได้* ให้พ้นจากโลกได้ ให้อยู่เหนือโลก ซึ่งเป็นหน้าที่อันใหญ่หลวง และจัดเป็นพุทธจริยาอีกประการหนึ่ง

ทรงกระทำแก่พวกเราว่าท่านเป็นเพียงผู้ชี้ทาง เรานั้นต้องเดินเอง การชี้ทางของพระองค์นั้น ก็คือ การขนาบเรื่อย พร่ำสอนเรื่อยไม่อ่อนแอ ในลักษณะที่ตรัสกับพระอานนท์ว่า *“อานนท์! เราจะไม่ทำกะพวกเธอ อย่างที่พวกช่างหม้อกระทำแก่หม้อ ที่ยังเปียกยังดิบอยู่, อานนท์! เราจะกล่าวข่มแล้วข่มอีก เราจะขนาบแล้วขนาบอีก ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจะทนอยู่ได้”* นี่เป็นพุทธจริยาที่จริงจังและเฉียบขาดถึงที่สุด แต่ก็ยังเต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาอยู่นั่นเอง เหมือนกับว่าบิดามารดาจะตีลูก ก็ต้องย้อมไปด้วยความเมตตากรุณา เมื่อมีเรื่องที่ต้องตี ก็ต้องตี แต่ว่าตีด้วยจิตใจที่มีความเมตตากรุณา การขนาบนั้น เป็นการต้อนไปให้ถูกทิศทาง

ในบางคราว ก็ทรงชี้ทางด้วยคำวิงวอนที่มีเหตุผล เป็นคำวิงวอนที่น่าเกรงขาม เช่น *“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! กรณียกิจอันใดที่*

พระศาสดาผู้หวังประโยชน์เกื้อกูล เอ็นดู แก่สาวกทั้งหลาย กรณียกิจอันนั้น เราได้ทำแล้วแก่พวกเธอ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง หรือที่สงัด, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจงประกอบความเพียรพยายาม อย่าได้เป็นผู้ประมาทเสียเลย อย่าได้ต้องตกเป็นผู้เสียใจในภายหลังเลย นี่แหละ คืออนุสาสนีของเราสำหรับพวกเธอทั้งหลาย" นี่หลังจากที่ได้ตรัสหลักธรรมะอย่างใหญ่ อย่างสำคัญจบลงแล้ว พระพุทธองค์จะตรัสอย่างนี้แก่สาวก นี่ก็เป็นพุทธจริยาที่ควรจะเอามาสนใจอย่างยิ่ง ว่าท่านมีเมตตากรุณาสูงสุดเพียงไร

เมื่อสาวกได้รับคำสั่งสอน แล้วน้อมนำไปปฏิบัติ จนรู้แจ้งประจักษ์ซึ่งธรรมะนั้นด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อตามผู้อื่น เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบ จะทรงแสดงมุทิตาจิตอย่างสูงสุดด้วยการเปล่งสาธุการว่า *'สาธุ สาธุ'* ทรงพอพระทัยว่าธรรมวินัยที่ตรัสไว้ดีแล้วนั้น ไม่เป็นหมันมีผู้ได้รับประโยชน์อย่างถูกต้อง สาวกผู้นั้นได้ทำตัวให้เป็นผู้ที่พระองค์นำไปได้โดยพระธรรม พระพุทธเจ้าท่านทรงมีน้ำพระทัยแก่พวกเราอย่างนี้ และทรงประพฤติกระทำเป็นปกติวิสัยของพระพุทธองค์

ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธจริยา ที่ไม่มีคำพูดให้หมดสิ้นได้ว่าท่านเป็นอะไรกับพวกเรา ถ้าจะมองดูในแง่ที่เป็นพ่อ ก็ยิ่งกว่าพ่อ, ถ้าจะเรียกว่าเป็นอาจารย์ ก็ยิ่งกว่าอาจารย์, ถ้าว่าจะเป็นเพื่อน ก็เกินกว่าเพื่อน จะใช้คำไหนขึ้นมาก็เกินกว่าคำนั้นทั้งนั้น ดังนั้น จึงต้องเรียกว่า ***พระสัมมาสัมพุทธเจ้า, พระผู้มีพระภาค, พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์*** นั่นแหละ คือท่านเป็นอะไรกับพวกเรา

พระพุทธเจ้าเป็นอะไรกับตัวท่านเอง

พระพุทธองค์ทรงเป็นพระศาสดาที่ซื่อตรง ที่เปิดเผย ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสำหรับจะสั่งสอนคน ด้วยข้อที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า *"ถ้าฉันยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ฉันก็จะไม่สอนเรื่องที่สุดแห่งโลก"* นั่นคือท่านทรงประกาศ และทรงยืนยันในความเหมาะสม ในสิทธิอันชอบธรรมที่ท่านจะทรงสั่งสอนพวกเรา

พระพุทธองค์ทรงบันลือสีหนาท เพราะทรงทราบปัจจยาการแห่งการเกิด–ดับ อันเป็นความรู้ที่ลึกซึ้ง ที่ครบถ้วน ที่ถูกต้องในสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ เรื่องที่ว่าสิ่งทั้งปวงเกิดขึ้นได้อย่างไร? และดับไปอย่างไร? เพราะเหตุใด? และได้ตรัสสรุปลงไปถึงกระแสแห่ง ***'ปฏิจจสมุปบาท'*** ว่า *เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงเกิดขึ้น, เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงเกิดขึ้น, เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงเกิดขึ้น, เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงเกิดขึ้น, เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงเกิดขึ้น, เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงเกิดขึ้น, เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงเกิดขึ้น, เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงเกิดขึ้น, เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงเกิดขึ้น, เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงเกิดขึ้น,* ***เพราะชาติ (ความเกิด) เป็นปัจจัย ความแก่ ความตาย ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ก็เกิดขึ้น***

นี้คือ สิ่งซึ่งทำให้พระองค์ทรงประกาศความเป็นพระพุทธเจ้า เพราะทรงทราบปัจจัยแห่งการเกิด และปัจจัยแห่งการดับ ในลักษณะ

อย่างนี้ จึงทรงปฏิญาณพระองค์เองว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในฐานะอันเลิศอันสูงสุด แล้วก็บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักร

นอกจากนี้ ทรงถือว่า ธรรมะ คือปฏิจจสมุปบาทนั่นแหละเป็นองค์พระพุทธเจ้า คือตรัสไว้ว่า *"ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต, ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเห็นธรรม; ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นปฏิจจ-สมุปบาท, ผู้ใดเห็นปฏิจจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม"*

ปฏิจจสมุปบาท ตั้งอยู่ในฐานะเป็นองค์พระพุทธเจ้า ใครเห็นปฏิจจสมุปบาท คนนั้นเห็นพระพุทธเจ้า ตามที่พระองค์ทรงแสดงไว้นั่นย่อมหมายความว่า เมื่อเราปฏิบัติจนประจักษ์ชัดในธรรม เราย่อมมีโอกาสได้เห็นพระพุทธเจ้าในที่ทุกหนทุกแห่ง ทุกกาลทุกสมัย

ในบางคราว เมื่อพระพุทธองค์ทรงพักผ่อนหลีกเร้นอยู่เพียงพระองค์เดียว ก็ยังทรงยกเอาเรื่องปฏิจจสมุปบาทขึ้นมาสาธยาย (ดังเรื่องที่มีปรากฏอยู่ในพระบาลี) นี้แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่เรียกว่าปฏิจจ-สมุปบาทนี้ เป็นสิ่งที่เต็มปรี่อยู่ในพระทัยของพระองค์ตลอดเวลา

พระพุทธจริยาอีกข้อหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงความเป็นองค์ท่านคือ ***พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยปราศจากหัวคันนา*** (ไม่มีอะไรเป็นที่สะดุด) ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า *"ดูก่อนวาหุนะ! ตถาคตสลัดแล้ว ปราศจากแล้ว พ้นพิเศษแล้ว จากธรรมทั้งหลาย ๑๐ ประการนี้ ด้วยใจที่มีหัวคันนาอันไปปราศแล้ว; สิบประการนี้คืออะไร? คือ ขันธ์ ๕, ชาติ, ชรา, มรณะ, ทุกข์ และ กิเลส"*

ขันธ์ ๕ ในที่นี้หมายถึง ปัญจุปาทานขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ; ที่ประกอบอยู่ด้วยอุปาทาน, ทุกคราวที่ตาเห็นรูปเป็นต้น บางคราวไม่มีวิชชาเข้าผสมโรง ก็เป็นเบญจขันธ์ล้วน ๆ,

บางคราวมีอวิชชาเข้าผสมโรง ก็กลายเป็นปัญจุปาทานขันธ์ ไม่ใช่เบญจขันธ์ล้วน ๆ แต่เป็นเบญจขันธ์ที่ประกอบอยู่ด้วยอุปาทานนั่นแหละเป็นเครื่องผูกพัน เมื่อมีเครื่องผูกพันอย่างนี้ จิตใจก็มีหัวคันนา ดังในพุทธภาษิตนี้

เรื่องชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ กิเลส ก็เหมือนกัน เป็นสิ่งที่ต้องสลัดออกไป คือจะต้องไม่ผูกพัน จะต้องไม่รัดรึง หรือว่าจะยอมให้ติดอยู่ที่ใจไม่ได้ ข้อนี้ตรัสเปรียบไว้ เหมือนกับว่า เมื่อใจไม่ประกอบพร้อมอยู่ด้วยความผูกพันของสิ่งทั้ง ๑๐ นี้ เมื่อนั้นใจไม่มีหัวคันนา คือมันราบเรียบไปไม่ขรุขระ ไม่สะดุดไปด้วยหัวคันนา นี่เราถือว่าเป็นพุทธจริยา ในฐานะที่เป็นตัวอย่าง เป็นสิ่งเตือนใจ สำหรับเราที่จะเดินตามรอยของพระองค์ คือพยายามทำใจของเราให้ปราศจากหัวคันนา ถ้าทำให้ปราศจากเลยไม่ได้ ก็ให้มีหัวคันนาต่ำ ๆ หน่อย หรือว่าให้มีหัวคันนาน้อย ๆ หน่อย เล็ก ๆ หน่อย จนกว่ามันจะหมดไป ไม่ปรากฏ

ในอีกแง่หนึ่ง เรายังสามารถจะมองเห็นพุทธจริยาที่แฝงอยู่ในบทพระพุทธคุณที่เราท่อง ๆ กันได้ทุกคนว่า *อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน* เป็นต้น ดังนี้

- บทว่า ***อรหํ*** ซึ่งแปลว่า *อรหันต์* นั้น ประกอบอยู่ด้วยคุณบท ๕ อย่างคือ

- เป็นผู้มีชีวิตอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกันกับกามทั้งหลาย อันหมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ตลอดถึงธัมมารมณ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความรักความพอใจ

- เป็นผู้หมดบาป หรือเป็นผู้ลอยบาปเสียได้

- เป็นผู้มีความรำคาญอันตัดได้ขาดแล้ว

- เป็นผู้ปราศจากตัณหาในภพน้อยภพใหญ่ มองเห็นภพอยู่โดยความเป็นภัย

- เป็นผู้ไม่มีการถามผู้ใดว่าอะไร หรืออย่างไร ด้วยอำนาจของกิเลส ตัณหา มานะ ทิฏฐิ

ทั้ง ๕ คุณบทนี้ ล้วนแต่เป็นพุทธจริยาที่เราจะต้องสังเกตให้เข้าใจ เพื่อรู้จักพระพุทธเจ้า และเพื่อที่จะปฏิบัติตามด้วย

คำว่า *"อรหันต์"* นี้ หมายถึง ผู้ควร (แก่ความเป็นมนุษย์, แก่การกราบไหว้, แก่ของทักษิณา), ผู้หักสังสารจักร (หยุดกระแสของปฏิจจสมุปบาทได้) และผู้ไกล (จากกองกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง) ภาวะอย่างนี้แสดงอยู่ที่พระพุทธจริยา คือ การเคลื่อนไหวทุกอิริยาบถของพระพุทธเจ้า จะแสดงให้เห็นภาวะอย่างนี้

- บทว่า ***สมฺมาสมฺพุทฺโธ*** แปลว่า *ตรัสรู้พร้อมเองโดยชอบโดยถูกต้อง*

พระพุทธองค์ทรงหาหนทางในการปฏิบัติด้วยพระองค์เอง จนเกิดความรู้พลุ่งขึ้นมา จากความแก่รอบของการเจริญจิตตภาวนา นี้คือตรัสรู้เอง

ส่วนความถูกต้องที่เป็นสัมมานั้น เป็นความถูกต้องชนิดที่ผู้อื่นจะพลอยรู้ตามได้ด้วย, จะต้องปฏิบัติได้ผลจริงด้วย, และจะต้องไม่มีโทษในที่สุด จึงจะรวมเรียกว่า ความถูกต้อง

- บทว่า ***วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน***

คำว่า *วิชชา* หมายถึง ความรู้ คำว่า *จรณะ* หมายถึง การปฏิบัติหรือกระทำไปตามความรู้ ดังนั้นต้องรวมกัน เหมือนว่า เราจะต้องมี

ความรู้ในส่วนวิชชา หรือหลักวิชชา เราจะต้องมีความรู้ในวิธีการที่จะใช้วิชชานั้น แล้วก็ยังต้องรู้จักกระทำลงไปจริง ๆ ตามวิธีการนั้น สำหรับคำว่า *สัมปันโน* นั้นแปลว่า สมบูรณ์ หรือถึงพร้อม

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน จึงหมายถึง เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยหลักความรู้และการปฏิบัติ (เพื่อดับทุกข์)

นี้คือส่วนหนึ่งของพระพุทธคุณ ที่แสดงในแง่ของพระพุทธ-จริยา เราจะต้องดูให้ออก เห็นว่าท่านกำลังทำอย่างไร เป็นอย่างไร แล้วก็เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่วิถีทางของเรา ในการที่จะเดินตามพระพุทธองค์

พระพุทธเจ้าท่านทรงเป็นอะไรกับเดียรถีย์อื่น

เมื่อได้ยินคำว่า ***"เดียรถีย์"*** ก็คิดไปว่าเป็นแขกก็มี, หรือเป็นผู้ที่ตั้งใจจะทำร้ายพุทธศาสนาไปเสียตะพึด แต่ที่จริงคำว่าเดียรถีย์นั้นเป็นคำกลาง ๆ ถ้าแปล ก็แปลว่า ***"ลัทธิ"***

สำหรับข้อที่ว่า มีเดียรถีย์อื่นจ้างคนให้ทำร้าย ให้พูดร้ายต่อพระพุทธเจ้า เหล่านี้ก็มีกล่าวอยู่ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา ยังไม่เคยพบในคัมภีร์ชั้นบาลี แต่ก็เป็นที่เชื่อได้ว่า มันคงจะมีเรื่อง ในพระบาลีนั้น ๆ กลับจะมีว่า ***พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ทรงตั้งพระองค์เองเป็นปรปักษ์แก่ใคร***

เรื่องราวในพระบาลีจะพบว่า พระพุทธเจ้าท่านแวะไปตามสำนักเดียรถีย์อื่น มีอยู่มากที่กล่าวว่า เวลายังเช้านัก ไปบิณฑบาตยังไม่

สมควร ก็ทรงแวะไปยังสำนักเดียรถีย์อื่นที่อยู่ใกล้ ๆ กัน หรืออยู่ในระหว่างทางที่จะต้องทรงผ่านไปบิณฑบาต ที่ทรงแวะเข้าไปนั้น ก็เพื่อสนทนา ไม่ใช่เพื่อจะไปเอาอะไร และการสนทนานี้ ไม่ใช่มุ่งร้าย ไม่ใช่หวังร้าย ไม่ใช่จะหวงความรู้ หรือไม่ใช่จะทำอะไรไปในลักษณะที่เป็นปรปักษ์ การสนทนาแม้สนทนากับคู่ปรปักษ์ ท่านก็สนทนาด้วยหวังว่าเขาจะมีความเข้าใจถูกต้อง แล้วจะเป็นประโยชน์แก่เขาตลอดกาลนาน ซึ่งท่านก็ได้โปรดคนมิจฉาทิฏฐิ หรือว่าเจ้าลัทธิบางลัทธิ ให้มีความเข้าใจถูกต้อง กลายเป็นคนดี มีสัมมาทิฏฐิไปอย่างนี้ก็มี แล้วก็มีไม่น้อยด้วย

นี้เราจะเห็นพระพุทธจริยาของพระพุทธองค์อีกข้อหนึ่งว่า ทรงเคลื่อนไหวตลอดเวลานั้น ก็เพื่อจะช่วยผู้อื่น แม้กระทั่งผู้ที่เป็นปรปักษ์

ทิฏฐิ ความเห็นของพวกเดียรถีย์เหล่านั้น เขาเรียกกันว่า *ติตถายตนะ* หมายความถึง ตัวทิฏฐิ ความเชื่อของลัทธินั้นนั่นเอง ติตถายตนะที่เป็นไปมาก มี ๓ อย่าง

ติตถายตนะที่๑ - คือเดียรถีย์พวกที่ยืนยันว่าทุก ๆ อย่าง ไม่ว่าอะไร สุขทุกข์ก็ตาม การกระทำก็ตาม มันเป็นไปเพราะเหตุแห่งกรรมที่ได้กระทำไว้แต่ก่อน

ติตถายตนะที่๒ - สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นไปเพราะการเสกสรรของพระเจ้า

ติตถายตนะที่๓ - สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เป็นไปเองลอย ๆ

ที่จริง ติตถายตนะทั้ง ๓ นี้ ก็มีส่วนที่น่าเชื่อ มีส่วนที่ทำให้คนเชื่อ แต่แล้วก็มีส่วนที่เป็นช่องโหว่ พระองค์ทรงแสดงส่วนที่เป็นช่องโหว่ให้เห็น มันก็เลยถูกยกเลิกไป แต่ถ้าว่าตามที่แท้จริงแล้ว ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ด้วย ถ้าเราจะไปฝากเนื้อฝากตัวไว้กับกรรมเก่าเสียเรื่อย เราก็ทำอะไรไม่ได้ แล้วจะมีประโยชน์อะไร หรือว่าถ้าเราจะเชื่อพระเจ้า เราก็ไม่กล้าทำอะไร นี่หมายถึงพระเจ้าอย่างที่เขาเชื่อ ๆ กัน ไม่ใช่พระเจ้าในความหมายอื่น ที่ยังมีอยู่เหมือนกัน แล้วถ้าจะถือว่าทุกอย่างไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยแล้ว ก็เลยหมดเรื่องที่จะต้องทำ ทั้งหมดนั้นเป็น ***อกิริยาทิฏฐิ*** พระพุทธเจ้าท่านทรงทำลายเสีย แล้วก็ทรงแสดงถึง ***กิริยาทิฏฐิ*** ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ และควรกระทำอยู่ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ในลักษณะอย่างนี้

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ธรรมนี้อันเราแสดงแล้ว ใครจะข่มขี่ไม่ได้ ใครจะทำให้เศร้าหมองไม่ได้ ใครจะติเตียนไม่ได้ ใครจะคัดค้านไม่ได้ อันสมณะและพราหมณ์ผู้รู้ทั้งหลาย ไม่สามารถคัดค้านได้..."

ทีนี้ เรื่องอะไรเล่าที่ท่านทรงแสดงแล้ว ไม่มีใครข่มขี่ ติเตียน ทำให้เศร้าหมอง หรือคัดค้านได้? คือ เรื่อง ธาตุ ๖ (ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาส วิญญาณ), เพราะมีธาตุ ๖ จึงเกิดมีผัสสายตนะ (คือผัสสะทาง ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ), เพราะมีผัสสายตนะ ๖ นี้ จึงเกิดมีเวทนาขึ้นมา, พระพุทธองค์ตรัสว่า ***"เรากล่าวเวทนาว่าเป็นที่ตั้งแห่งอริยสัจจ์"*** หรือ กล่าวอริยสัจจ์แก่บุคคลผู้มีเวทนา ***อริยสัจจ์นั้น คืออะไรเล่า? คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค*** นี่คือ คำสอนหรือลัทธิของพระองค์

การดูหมิ่นพวกอื่น คือลัทธิหรือศาสนาอื่น อย่างนี้ไม่ใช่พุทธจริยา พระพุทธองค์ไม่มีพระพุทธประสงค์ที่จะย่ำยีลัทธิอื่นหรือศาสนาอื่น แม้ว่าในบางครั้งจะมีการพูดจาชนิดที่เป็นการต่อสู้ หรือ

หักล้างกันโดยตรง ก็มิได้มีความมุ่งหมายที่จะทำลายผู้อื่น แต่มีความมุ่งหมายที่จะช่วยผู้อื่น เพราะว่าการทำลายผู้อื่นไม่มีประโยชน์อะไร แต่การทำให้ผู้อื่นมีความเข้าใจอันถูกต้อง เปลี่ยนจากมิจฉาทิฏฐิมาเป็นสัมมาทิฏฐินั้น มีประโยชน์เหลือที่จะกล่าวได้ เราอยู่ในโลกนี้คนเดียวไม่ได้ เราต้องอยู่กับเพื่อน ถ้าเพื่อนของเราเป็นคนพาล เราจะทำอย่างไร? เราควรจะฆ่าเขาเสียให้หมด หรือว่าเราควรจะช่วยให้เขากลายเป็นคนดี ถ้าดูตามพระพุทธจริยาเหล่านี้แล้ว จะเห็นชัดว่า ทรงมุ่งหมายที่จะช่วยให้คนผิดกลายเป็นคนถูก อย่างนี้มีประโยชน์ การทะเลาะวิวาทกัน ทำลายล้างกันนั้น ไม่มีประโยชน์ นี่คือพุทธจริยาที่ต้องระลึกนึกถึงและเอาอย่าง

จะขอยกตัวอย่างในพระสูตรมาประกอบ ดังนี้:-

จากจูฬสัจจกสูตร ในมัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ เรื่องมีอยู่ว่า นิครนถ์ผู้หนึ่ง ชื่อว่า *สัจจกะ* เป็นคนที่มีชื่อเสียง เป็นเลิศในการโต้วาทะอย่างที่คนทั้งเมืองยอมรับว่า เป็นผู้มีวาทะเป็นบัณฑิต พูดแล้วน่าฟังไปหมด มหาชนทั้งหลายยกย่องว่าเป็นคนเลิศในเรื่องนี้

ทีนี้ เขาก็เที่ยวพูดโอ้อวดด้วยความสำคัญผิดว่า *"ไม่มีสมณ-พราหมณ์ผู้ใด ไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้ใด ที่ถูกเราโต้ด้วยวาทะแล้วจะไม่สะทกสะท้าน จนไม่มีเหงื่อออกจากรักแร้นั้น เป็นไม่มี เพราะว่าเราแม้แต่จะพูดกับเสา เสาก็ยังหวั่นไหว ฉะนั้น จะป่วยกล่าวไปไย ถึงการที่จะพูดกับมนุษย์ ซึ่งจะต้องมีความหวั่นไหว สะทก-สะท้านตั้งตัวไม่ติด มีเหงื่อไหลออกจากรักแร้"*

วันหนึ่ง เขาเที่ยวไปด้วยกิจธุระ และได้พบกับพระมหาสาวกของพระพุทธเจ้า คือพระอัสสชิ นิครนถ์ผู้นี้ก็ถามพระอัสสชิว่า

“พระศาสดาของท่าน แสดงธรรมอย่างไร? จำแนกธรรมอย่างไร? อนุสาสนีที่เป็นไปมากในหมู่สาวกของพระศาสดาของท่านนั้น มีอยู่อย่างไร?

พระอัสสชิตอบว่า *“พระผู้มีพระภาคเจ้าย่อมแสดงธรรมว่า รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง; รูปไม่ใช่ตัวตน เวทนาไม่ใช่ตัวตน สัญญาไม่ใช่ตัวตน สังขารไม่ใช่ตัวตน วิญญาณไม่ใช่ตัวตน ดังนี้”*

สัจจกะนั้น เขาก็อวดดีขึ้นมาว่า *“ได้ฟังอย่างนี้ไม่ดีเสียแล้ว ได้ฟังเรื่องไม่ดีเสียแล้ว ถ้าอย่างไร เราจะไปพบพระสมณโคดม จะสนทนากัน แล้วจะเปลื้องพระสมณโคดมให้ออกจากทิฏฐิอันลามกเสีย”*

ในขณะนั้น กษัตริย์ลิจฉวีกำลังประชุมกันด้วยกิจธุระบ้านเมือง ในระหว่างที่ประชุมอยู่นี้ สัจจกะนิครนถ์ก็ได้เข้าไปในที่ประชุม และพูดชักชวนกษัตริย์ลิจฉวีว่า *“มา ไปด้วยกัน ไปหาพระสมณโคดม ถ้าพระสมณโคดมยังยืนยันอยู่ เหมือนที่สาวกองค์นั้นกล่าวแล้ว ฉันจะลากถ้อยคำของพระสมณโคดมมาตามคำพูดของฉัน มา ไปด้วยกันเถิด”* เขาชวนกษัตริย์ลิจฉวีหนุ่มถึง ๕๐๐ องค์ ให้ตามไปดูเขาโต้วาทะกับพระสมณโคดม

พวกกษัตริย์ลิจฉวีหนุ่มทั้ง ๕๐๐ นั้น เกิดแบ่งเป็น ๒ พวก: พวกหนึ่งก็ว่า *‘วันนี้ พระสมณโคดมท่าจะแย่แล้ว’* พวกหนึ่งก็ว่า *‘วันนี้สัจจกะนิครนถ์จะฉิบหายแล้ว’* เกิดแบ่งกันออกเป็น ๒ พวกอย่างนี้ แล้วก็พากันไปยังป่ามหาวันที่พระองค์ประทับอยู่

เมื่อได้พบทักทายปราศรัยตามธรรมเนียมแล้ว สัจจกะนิครนถ์ก็ขอโอกาสพระพุทธองค์ เพื่อจะถามปัญหา เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงให้โอกาสแล้ว เขาก็ทูลถามว่า *"ทรงสอนสาวกอย่างไร? อนุสาสนีที่เป็นไปมากในพระสาวกนั้นเป็นอย่างไร?* พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสตอบตรงกับที่พระอัสสชิตอบว่า ขันธ์ทั้ง ๕ เป็นอนิจจัง ขันธ์ทั้ง ๕ เป็น อนัตตา

สัจจกะ - *"อุปมาย่อมแจ่มแจ้งแก่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์ขออุปมาจะได้ไหม?*

พระพุทธเจ้า - *"เอาซิ"*

สัจจกะ - *"พืชพันธุ์ธัญญาหารในโลกทั้งหลายนี้ ต้องอาศัยแผ่นดิน มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้ จะทำกิจการงานใด ๆ ก็ต้องยืนบนแผ่นดิน ก็แปลว่าสิ่งทั้งปวงจะต้องมีรากฐาน มีฐานสำหรับยืนจึงจะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ หรือจะเจริญงอกงามอยู่ได้ นี่ฉันใด, บุรุษบุคคลนี้ต้องมีรูปเป็นตัวตน ได้ตั้งอาศัยในรูปแล้ว จึงจะได้ประสบบุญบ้าง ประสบบาปบ้าง แล้วแต่กรณี..."* แม้ในเรื่อง เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อีก ๔ อย่าง ก็กล่าวอย่างนี้

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น ท่านถือว่ารูปเป็นตัวตนของเราดังนั้นหรือ?* แล้วเวทนาเป็นตัวตนของเรา สัญญาเป็นตัวตนของเรา ฯลฯ ถามทั้ง ๕ ข้อว่าเป็นดังนั้นหรือ? สัจจกะก็ว่าอย่างนั้นทั้ง ๕ ข้อ และยังสำทับว่า แม้แต่คนทั้งเมืองเขาก็กล่าวว่ากันอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่าไปพูดถึงคนทั้งเมืองให้เสียเวลา พูดถึงตัวท่านเถิด ว่ามีความเห็นอย่างไร? แล้วพระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสให้ยืน-ยันทีละอย่าง ๆ อีกครั้งหนึ่งว่า รูปเป็นตัวตนหรือ? นิครนถ์นี้ก็ตอบยืนยันว่าเป็นตัวตนจนครบทั้ง ๕ ขันธ์

ทีนี้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสถามว่า *"ดูก่อนอัคคิเวสสนะ (ชื่อโคตรหรือนามสกุลของสัจจกะนิครนถ์), ท่านเห็นพระราชาผู้ได้มุรธาภิเษก เช่น พระเจ้าอชาตสัตตุ พระเจ้าปเสนทิ เป็นต้น มีอำนาจสามารถที่จะฆ่าคนที่ควรฆ่า หรือริบทรัพย์คนที่ควรริบทรัพย์ ๑ หรือเนรเทศคนที่ควรเนรเทศใช่ไหม?*

สัจจกะตอบว่า *"อย่าว่าถึงพระราชาชั้นนั้นเลย แม้แต่พระราชาคณะเล็ก ๆ อย่างมัลละ อย่างลิจฉวีนี้ ก็ยังมีอำนาจ สามารถที่จะฆ่าคนได้ ริบทรัพย์ได้ เนรเทศได้ แล้วทำไม พระราชาอย่างพระเจ้าปเสนทิ หรือพระเจ้าอชาตสัตตุจะทำไม่ได้"*

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า *"ถ้าอย่างนั้น อัคคิเวสสนะ, เมื่อท่านถูกพระราชาลงโทษแล้ว ท่านจะว่าอย่างไร? ท่านจะสั่งบังคับรูปนี้ว่า รูปจงเป็นรูปของเราเถิด ดังนี้หรือ? อำนาจของท่านเป็นไปในรูปนี้ว่า จงเป็นไปอย่างนี้ จงอย่าเป็นอย่างนั้น ดังนี้หรือ?"* สัจจกะก็นิ่งเสีย พระพุทธองค์ทรงถามย้ำอีก เขาก็ยังนิ่งเสีย

ทีนี้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า *"อัคคิเวสสนะ; เวลานี้เป็นเวลาสำหรับพูด ไม่ใช่เวลาสำหรับนิ่ง"* สัจจกะเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า ไม่ตอบไม่ได้แน่แล้ว จึงทูลว่า *"ขอพระโคดมจงถามใหม่เถิด"*

พระพุทธเจ้าทรงถามซ้ำว่า *"ถ้ารูปเป็นของเรา อำนาจของท่านเป็นไปในรูปนั้นว่า รูปจงเป็นอย่างนี้เถิด รูปอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดังนั้นหรือ?* เขาก็บอกว่า *"หามิได้พระเจ้าข้า"* แล้วตรัสถามเรื่องเวทนา สัญญา สังขาร ไปจนครบ ๕ อย่าง จนกระทั่งวิญญาณ

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า *"ไปคิดดูให้ดี คำทีแรกกับคำทีหลังของท่านไม่ตรงกันเสียแล้ว"* นี้ก็เรียกว่าพระพุทธองค์ทรงรุกถึงที่สุด แต่ด้วยอากัปกิริยาวาจาที่สุภาพ

แล้วตรัสถามต่อไปอีกว่า	-	*"อัคคิเวสสนะ, รูปเที่ยง หรือไม่เที่ยง?"*
สัจจกะ	-	*"ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า"*
พระพุทธเจ้า	-	*"เวทนาเที่ยง หรือไม่เที่ยง"*
สัจจกะ	-	*"ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า"*
พระพุทธเจ้า	-	*"สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นสุขหรือเป็นทุกข์"*
สัจจกะ	-	*"เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า"*
พระพุทธเจ้า	-	*"แล้วเมื่อไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ ควรหรือที่จะไปถือว่านั่นเป็นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา?*
สัจจกะ	-	*"หามิได้พระเจ้าข้า เป็นอย่างนั้นไม่ได้ พระเจ้าข้า"*
พระพุทธเจ้า	-	*"คนที่ติดแน่นอยู่กับความทุกข์ จมลงไปในความทุกข์ อันความทุกข์ท่วมทับแล้ว แล้วยังเห็นสิ่งที่เป็นทุกข์นั้นว่า นี่เป็นอัตตาของเรา นี้เป็นตัวเรา หรือนี่เป็นของเรา, คนชนิดนี้จะเรียกว่ารู้ทุกข์ และทำความทุกข์ให้หมดสิ้นไปได้หรือ?"*
สัจจกะ	-	*"ไม่มีทางจะเป็นไปได้ พระเจ้าข้า"*
พระพุทธเจ้า	-	*"ก็ท่านนั่นแหละมิใช่หรือ ที่ติดแน่นอยู่กับความทุกข์ เข้าไปสู่ความทุกข์ อันความทุกข์ท่วมทับอยู่?"*

สัจจกะก็ต้องรับว่า เขาเป็นผู้ที่มีความทุกข์ท่วมทับอยู่อย่างนี้ เขาไม่อาจจะรู้ทุกข์ หรือไม่อาจจะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสต่อไปว่า *"อัคคิเวสสนะ เอ๋ย, ตัวท่านนั้นเหมือนกับคนที่มาถากต้นกล้วยเพื่อจะหาแก่น เขามาถากต้นกล้วยเฉือนต้นกล้วยเข้าไปทีละชั้น ทีละกาบนี้เพื่อจะหาแก่น ท่านถากเท่าไรหาเท่าไร ก็ไม่พบแก่นของต้นกล้วย, นี้ฉันใด ข้อที่ท่านเที่ยวประกาศก้องในเมืองเวสาลีว่า 'ไม่เห็นสมณะหรือพราหมณ์ หรืออรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้ใด เมื่อถูกเรายกวาทะแล้วจะไม่กระสับกระส่าย.... ว่าแม้ท่านพูดกับเสา เสาก็ยังสะทกสะท้านหวั่นไหว จะป่วยกล่าวไปไยถึงมนุษย์ที่จะไม่หวั่นไหว และจะไม่มีเหงื่อออกจากรักแร้' ดังนั้น เดี๋ยวนี้ท่านจงดูรักแร้ของเรา"*

สัจจกะนิครนถ์ก็นั่งคอตก ก้มหน้า ซบเซาอยู่

หัวหน้ากษัตริย์ลิจฉวีผู้หนึ่งในที่ประชุมนั้น ชื่อ เจ้าทุมมุขะได้กล่าวอุปมาขึ้นว่า เหมือนเด็กกลุ่มหนึ่งลากปูตัวใหญ่ขึ้นจากริมสระ ปูตัวนั้นก็ชูก้ามขึ้น เด็กเหล่านี้ก็ช่วยกันเอาก้อนดินบ้าง ท่อนไม้บ้าง ตีลงไปที่ก้ามปู ก้ามปูหักหลุดหมด เหลือแต่ตัวปู ข้อนี้ฉันใด, สัจจกะนี้ จะไม่มีก้ามชูขึ้นอีกต่อไปแล้ว ฉันนั้น

สัจจกะนิครนถ์ขอร้องว่า *"เจ้าทุมมุขะหยุดพูดเถิด อย่าพูดไปเลย ไม่มีประโยชน์แล้ว"* แล้วก็ทูลพระพุทธเจ้าว่า *"ข้าแต่พระโคดม คำพูดของข้าพเจ้า และปุถุสมณะทั้งหลายเหล่าอื่นนั้น เป็นวาจาวิลาปัง (คำพูดเพ้อเจ้อขาดสติ) ข้าแต่พระโคดม ขอพระองค์จงแสดงธรรมเถิด, ด้วยเหตุเพียงเท่าไร สาวกของพระสมณโคดม เป็นผู้ที่จะควรกล่าวได้ว่า ได้ประพฤติกระทำถูกต้อง ตามคำสั่งสอนของพระโคดม เป็นผู้พ้นแล้วจากความสงสัย เป็นผู้พ้นแล้วจากการที่ต้องถามผู้อื่นว่าอย่างไร เป็นผู้มีความกล้าหาญ เชื่อความคิดของตนเอง ไม่ต้องเชื่อตามผู้อื่น อยู่ในศาสนานี้"*

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ***"สาวกในศาสนานี้ เห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงถูกต้องตามที่เป็นจริงด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ เห็นรูปใด ๆ ในอดีต อนาคต ปัจจุบัน, ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี ใกล้ก็ดี ไกลก็ดี หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี, จนกระทั่งว่า นั่นสักว่ารูปเท่านั้น นั่นมิใช่ของเรา นั่นมิใช่เรา นั่นมิใช่อัตตาของเรา"*** ท่านตรัสอย่างนี้ไปจนครบ ๕ อย่าง คือทั้งเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณด้วย และตรัสต่อว่า ***"สาวกของเราในศาสนานี้ เห็นอยู่ ด้วยปัญญาอันชอบ ตามที่เป็นจริงอย่างนี้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เขาประพฤติถูกต้องตามคำสั่งสอน พ้นความสงสัยไม่ต้องเชื่อผู้อื่น"***

สัจจกะได้ทูลถามต่อว่า *"ด้วยเหตุเพียงเท่าไร ภิกษุจึงได้ชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ ปลงภาระแล้ว สิ้นสังโยชน์แล้ว สิ้นภพแล้ว เพราะมีความรู้ชอบ"*

พระพุทธองค์ทรงตอบว่า ***"ภิกษุมีความเห็นต่อรูปว่าเป็นอนัตตา เวทนาเป็นอนัตตา สัญญาเป็นอนัตตา สังขารเป็นอนัตตา วิญญาณเป็นอนัตตา, เพราะเห็นอย่างนั้น ก็มีจิตหลุดพ้น ไม่ยึดมั่นในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณนั้น จิตหลุดพ้นเพราะเห็นอย่างนั้น จนกล่าวได้ว่าอริยสาวกมีองค์ ๓ คือ:-***

๑. ทัสสนานุตตริยะ ได้เห็น ได้มีทัศนะ ในสิ่งที่ประเสริฐสูงสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า

๒. ปฏิปทานุตตริยะ ได้ปฏิบัติ ในการปฏิบัติที่สูงสุด ไม่มีอะไรยิ่งกว่า

๓. วิมุตตานุตตริยะ ได้หลุดพ้นแล้ว ในความหลุดพ้น ที่ไม่มีความหลุดพ้นอื่นยิ่งกว่า

แล้วก็เห็นต่อไปว่า พระศาสดาของเรารู้ข้อนี้แล้ว จึงสอนข้อนี้ ฝึกตนมาในข้อนี้ได้แล้ว จึงฝึกผู้อื่นในข้อนี้ พ้นพิเศษในข้อนี้แล้ว จึงสอนผู้อื่นให้พ้นพิเศษในข้อนี้"

สัจจกะนิครนถ์ก็ลุกขึ้นห่มผ้าเฉวียงบ่า (เป็นกิริยาที่แสดงความเคารพ) แล้วกล่าวขอขมาต่อพระพุทธองค์ว่า *"ข้าพระองค์เป็นผู้มีปกติกำจัดคุณของผู้อื่น, ข้าพระองค์เป็นผู้คะนองวาจา, บุรุษบุคคลเผชิญหน้ากันกับช้างที่ซับมัน หรือว่ากองไฟอันลุกลามใหญ่ หรือว่างูพิษที่ร้ายกาจ ก็ยังมีทางเอาตัวรอดได้; แต่บุคคลมาเผชิญกันกับพระสมณ-โคดมแล้ว ไม่มีทางเอาตัวรอดได้เลย"* แล้วสัจจกะนิครนถ์ก็ขอนิมนต์พระพุทธองค์ ฉันภัตตาหารในวันพรุ่ง ณ สำนักนิครนถ์ของตน

จากอุทาหรณ์เรื่องนี้ คนเราจะต้องประพฤติต่อผู้ที่ทำตัวเป็นศัตรูของเราด้วยคุณธรรมคือ ***สุทธิ ปัญญา เมตตา ขันตี;*** สุทธิ คือความที่มีจิตใจปกติ บริสุทธิ์ ไม่เข้าข้างตัว ไม่เข้าข้างใคร ให้มีความบริสุทธิ์แห่งจิตนี้ก่อน แล้วก็มีปัญญา คือว่าอย่าไปเป็นอันธพาล หรือว่าอย่าไปเสียสติสัมปชัญญะ อย่ามีจิตฟุ้งซ่านจึงจะมีปัญญาได้ แล้วก็ต้องมีเมตตาเป็นเบื้องหน้าต่อบุคคลที่เป็นศัตรู แล้วก็มีขันตี คือความอดทนด้วย

นี่ถือเอาพระพุทธจริยาอันนี้เป็นหลัก ก็เรียกว่าเป็นพุทธบริษัทเป็นสาวกในพระศาสนานี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ควรจะจำไว้เป็นตัวอย่างตลอดทั้งเรื่อง แล้วก็จำไว้เป็นพิเศษ ในส่วนที่เป็นพระพุทธจริยาที่ทรงกระทำต่ออัญญเดียรถีย์ คือ เจ้าลัทธิอื่น ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

พระพุทธเจ้าทรงเป็นอะไรกับสาวกของเดียรถีย์อื่น

พระพุทธเจ้าท่านไม่มีความละโมบโลภมากเหมือนพวกเรา ในการที่จะเอาสาวกของเดียรถีย์อื่นมาเป็นลูกศิษย์ของเรา มาเป็นสาวกของเรา นี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง คือพระพุทธเจ้ามีความบริสุทธิ์ถึงขนาดที่ว่า ไม่ต้องการเอาใครมาเป็นสาวก เขาจะเป็นก็ตามใจ จะไม่เป็นก็ตามใจ หน้าที่ของพระพุทธเจ้ามีเพียงแต่ว่าทำให้เขารู้ธรรมะได้ด้วยตนเอง มีหู ตาสว่างเท่านั้น

ต่อจากนี้เราจะได้พิจารณากันถึงเรื่องในพระสูตรหนึ่ง เรียกว่า *อุปาลิโอวาทสูตร* เป็นสูตรที่โปรดสาวกผู้หนึ่งของเดียรถีย์ ที่แยบคายและน่าฟังมาก

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่ปาวาริกอัมพวัน ใกล้เมืองนาลันทา นิคันถนาฏบุตรกับนิครนถ์บริวารนั้น ก็พักอยู่ใกล้ ๆ กันที่เมืองนาลันทา สาวกของนิคันถนาฏบุตรผู้หนึ่งชื่อ ทีฆตปัสสี ไปเที่ยวบิณฑบาตตอนเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็แวะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ปาวาริกอัมพวัน

เมื่อทีฆตปัสสีได้ทำความเคารพทักทายปราศรัยตามธรรมเนียมแล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสถามว่า *"นิคันถนาฏบุตรผู้เป็นอาจารย์ของท่านได้บัญญัติกรรมทั้งหลายในการทำบาปกรรม หรือการเป็นไปแห่งบาปกรรมนั้นว่ามีกี่กรรม?"*

ทีฆตปัสสีก็ทูลตอบว่า นิคันถนาฏบุตรไม่ได้ใช้คำว่า ***"กรรม"*** แต่ใช้คำว่า ***"ทัณฑะ"*** นิคันถนาฏบุตรบัญญัติทัณฑะไว้คือ กายะทัณฑะ (กายทัณฑ์), วจีทัณฑะ (วจีทัณฑ์), มโนทัณฑะ (มโนทัณฑ์)

พระพุทธเจ้าท่านตรัสถามต่อไปว่า *"ที่บัญญัติไว้ ๓ อย่างนี้แต่ละอย่างไม่เหมือนกันใช่ไหม?"* นิครนถ์ผู้นั้นทูลว่าไม่เหมือนกัน แล้วตรัสถามต่อว่า *"ถ้าอย่างนั้น ใน ๓ อย่างนั้น อย่างไหนมีโทษร้ายแรงกว่าอย่างไหน?"* นิครนถ์ผู้นั้นก็ทูลตอบว่า ***กายทัณฑ์เป็นทัณฑ์ที่มีโทษใหญ่หลวงกว่าวจีทัณฑ์และมโนทัณฑ์***

พระพุทธองค์ทรงย้ำว่า *"ท่านว่ากายทัณฑ์มีโทษกว่าทัณฑ์ทั้งหลายหรือ?"* นิครนถ์นั้นก็ตอบว่าอย่างนั้น ทรงย้ำเช่นนี้ถึง ๓ ครั้ง เขาก็ยืนยันว่าอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง

ทีฆตปัสสีก็ทูลถามพระพุทธเจ้าบ้างว่า *"พระองค์บัญญัติทัณฑะนี้อย่างไร?"* พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ไม่ได้เรียกว่าทัณฑะ เรียกว่ากรรม, บัญญัติกรรมเป็น กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม นิครนถ์ก็ย้อนถามอีกว่า *"ถ้าอย่างนั้นอันไหนมีโทษมากกว่า?"* พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ***"มโนกรรมมีโทษมากกว่า"*** ทีฆตปัสสีก็ทูลย้ำว่า ***"พระโคดมยืนยันว่ามโนกรรมมีโทษมากกว่าหรือ?"*** พระพุทธองค์ตรัสยืนยันถึง ๓ ครั้ง ทีฆตปัสสีก็ไม่พูดอะไรอีก แล้วก็ลาไป

เขากลับไปเล่าแก่นิคันถนาฏบุตรผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งกำลังนั่งประชุมกันอยู่ด้วยนิครนถ์เป็นอันมาก และในขณะนั้นก็มีคหบดีชื่ออุบาลี ซึ่งเป็นสาวกของนิคันถนาฏบุตรนั่งฟังอยู่ด้วย เมื่อฟังจบเนื้อความแล้ว อุบาลีคหบดีนี้ก็ขันอาสาอาจารย์ของเขาว่า จะไปทำให้พระพุทธเจ้ายอมแพ้ คือยอมกล่าวว่า กายทัณฑ์นี้สำคัญกว่ามโนทัณฑ์ นิคันถนาฏบุตรผู้เป็นอาจารย์ก็พอใจอย่างยิ่ง สนับสนุนให้อุบาลีไปทำอย่างนั้น แต่ทีฆตปัสสีนั้นฉลาด พอจะรู้เรื่องว่าไม่ไหวแน่ จึงค้านว่า *"อย่าอนุญาตให้อุบาลีไปเลย พระสมณโคดมนั้น ท่านมีอะไร ๆ ที่อุบาลีจะไปทำอย่างนั้นไม่ได้* พระสมณโคดมนั้นเป็นมายาวี คือเป็นคน

*มีมนต์มายา พระสมณโคดมย่อมรู้มายาชื่อว่า **"อาวัฏฏนี"** คือมายาสำหรับเปลี่ยนใจคน อันเป็นมนต์ที่สามารถเปลี่ยนจิตใจสาวกของลัทธิอื่น เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่ชอบใจในการที่จะให้อุบาลีนี้ไปยกวาทะกับพระสมณโคดม"*

ทีฆตปัสสีค้านอาจารย์ของเขาอย่างนี้ แต่อาจารย์ของเขาไม่เชื่อ ยังยืนยันว่า *"ข้อที่พระสมณโคดมจะกลับใจอุบาลีให้ไปเป็นสาวกนั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ มันเป็นไปไม่ได้อย่างนั้น แต่ข้อที่อุบาลีจะไปกลับใจพระสมณโคดมให้มาเป็นสาวกของอุบาลีเองนั้น มันเป็นไปได้"* ทีฆตปัสสีก็ว่าไม่ได้ ท่านอาจารย์ก็ว่าได้ ได้-ไม่ได้ ได้-ไม่ได้ กันอยู่ถึง ๓ ครั้ง ในที่สุดนิคันถนาฏบุตรก็ส่งอุบาลีคหบดีนี้ไปสู่สำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อโต้วาทะ

อุบาลีก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ปาวาริกอัมพวัน เมื่อได้แสดงความเคารพตามธรรมเนียม อุบาลีก็ทูลถามพระพุทธเจ้าถึงเรื่องที่ว่าทีฆต-ปัสสีได้มาที่นี่ และได้พูดอย่างไร? พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสเล่าตรง ๆ โดยละเอียด ทีนี้อุบาลีเขาก็ยืนยันซ้ำลงไปว่า ทีฆตปัสสีพูดถูกต้องแล้ว คำของทีฆตปัสสีนั้นตรงตามคำของศาสดาของตน มโนทัณฑ์หรือมโนกรรมนั้นต่ำต้อยในเมื่อเทียบกันกับกายทัณฑ์

วาทะที่ ๑ พระพุทธเจ้าท่านยกขึ้นมาตรัสถามว่า *"ท่านจะเข้าใจเรื่องนี้ว่าอย่างไร มีนิครนถ์ผู้หนึ่งอาพาธหนัก เจ็บหนัก ร่อแร่ เมื่อเป็นดังนี้ก็ตาย ทีนี้เมื่อตายไปแล้ว นิคันถนาฏบุตรผู้เป็นอาจารย์ของท่านจะบัญญัติคติของนิครนถ์ผู้ตายนี้ว่าอย่างไรเล่า?"*

อุบาลีตอบว่า *"นิคันถนาฏบุตรจะบัญญัติคติของนิครนถ์ผู้นี้ว่า เขาจะเข้าถึงหมู่เทพที่ชื่อว่า มโนสัตตา (แปลว่าข้องติดอยู่ด้วยใจ) เพราะเหตุว่า นิครนถ์นั้นมีใจปฏิพัทธ์อยู่ในภพชื่อมโนสัตตา แล้วทำกาละ"*

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า *"คำของท่านคำหน้ากับคำหลังไม่ตรงกันเสียแล้ว ทีแรกท่านว่ากายทัณฑ์สำคัญกว่า เดี๋ยวนี้ทำไมท่านจึงว่าเพราะเขามีจิตข้องอยู่ในภพนั้น เขาจึงเกิดในภพนั้น"*

อุบาลีทูลรับว่าใช่ แต่ก็ยังยืนยันว่า *"แม้อย่างนั้นข้าพเจ้าก็ยังเห็นว่ากายทัณฑ์สำคัญกว่าอยู่อย่างนั้น"*

วาทะที่ ๒ พระพุทธองค์ทรงยกเรื่องขึ้นว่า *"ท่านจะสำคัญข้อนี้ว่าอย่างไร? ว่านิครนถ์ทั้งหลายในโลกนี้ ถือวัตรปฏิบัติที่เรียกว่าเป็นผู้สังวรอยู่ด้วยการสำรวมในการควบคุม ๔ อย่างอยู่** เมื่อเขาเดินไปเดินมา เขาก็ย่อมเหยียบย่ำสัตว์ตัวเล็กมองไม่เห็นด้วยตาให้ตายเป็นอันมากใช่ไหม? ทีนี้ นิคันถนาฏบุตรบัญญัติวิบากกรรมชนิดนี้ว่าอย่างไร?"*

อุบาลีก็ทูลตอบว่า *"ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ,* ***นิคันถนาฏบุตรย่อมบัญญัติกรรมอันมิได้มีเจตนา ว่าไม่มีโทษใหญ่หลวงแต่ประการใด"***

พระพุทธองค์ทรงถามว่า นิคันถนาฏบุตรบัญญัติเจตนาว่าเป็นกายทัณฑ์ วจีทัณฑ์ หรือมโนทัณฑ์ อุบาลีก็จำเป็นที่จะต้องตอบไปว่าท่านบัญญัติเจตนาว่าเป็นมโนทัณฑ์

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสว่า *"คำข้างหน้ากับคำข้างหลังของท่านไม่ตรงกันแล้ว, เดี๋ยวนี้ นิครนถ์ทั้งหลายรอดตัวไปได้จากบาปกรรมที่เหยียบย่ำสัตว์ตายนั้น เพราะความไม่มีเจตนา แล้วท่านก็ยืนยันว่าเจตนานี้ อาจารย์ท่านได้บัญญัติสงเคราะห์ลงไปในมโนทัณฑ์"*

---

*ห้ามจิตอยู่ด้วยการห้ามทั้งปวง, ประกอบจิตอยู่ด้วยการระวังทั้งปวง, กำจัดโทษในจิตอยู่ด้วยการห้ามทั้งปวง, ถูกต้องอยู่ด้วยการห้ามทั้งปวง

อุบาลีคหบดีก็ไม่มีปัญญาคัดค้าน แต่ก็ยังยืนยันว่า *"แม้เช่นนี้ข้าพเจ้าก็ยังถือว่า กายทัณฑ์สำคัญกว่าทัณฑ์อื่น"*

วาทะที่ ๓ พระพุทธเจ้าจึงตรัสยกเรื่องที่ ๓ ขึ้นว่า *"ดูก่อนคหบดี ท่านจะสำคัญข้อนี้ว่าอย่างไร? เมืองนาลันทานี้ มีความมั่งคั่งเจริญรุ่งเรือง หนาแน่นไปด้วยผู้คน, ที่นี้ มีบุรุษคนหนึ่งถือดาบเงื้อมาแต่ไกล ร้องตะโกนว่า เราจะทำเมืองนาลันทานี้ ให้กลายเป็นกองเนื้อสด ๆ กองเดียว ภายในชั่วขณะเดียวเท่านั้น ที่เขากล่าวอย่างนี้ เขาจะทำได้ไหม?"* อุบาลีคหบดีก็ทูลว่า *"ไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ ให้ ๑๐ คน ๒๐ คน ก็ทำไม่ได้"* ๓๐ คนล่ะทำได้ไหม? ก็ไม่ได้, ๔๐ คน ๕๐ คน ล่ะ? ก็ทำไม่ได้ ที่จะฆ่าคนทั้งเมืองนาลันทาแล้วเอาเนื้อมารวมกองกันไว้นี้ อุบาลีก็ยืนยันว่า *"มันทำไม่ได้"*

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสถามต่อไปว่า *"ท่านจะสำคัญว่าอย่างไร? ถ้ามีสมณะหรือพราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ ผู้มีอำนาจทางจิต มาที่นี่แล้วพูดว่า เราจะทำให้เมืองนาลันทาทั้งเมืองไหม้เป็นเถ้าไปโดยมโนประทุษจิตดวงเดียวของเราเท่านั้น อย่างนี้เขาจะทำได้ไหม?"* อุบาลีก็ทูลตอบว่า *"อย่าว่าแต่เมืองเดียว ให้เมืองนาลันทา ๑๐ เมือง ๒๐ เมือง กระทั่ง ๕๐ เมือง ผู้ที่มีอำนาจทางจิต (เจโตวสี) นี่ สามารถจะทำได้"*

พระพุทธองค์ทรงเตือนว่า *"คำพูดของท่าน คำหน้ากับคำหลังไม่ตรงกันแล้ว, เมื่อสักครู่ท่านยืนยันกายทัณฑ์ บัดนี้ท่านมายอมรับความสำคัญของมโนทัณฑ์"*

อุบาลีก็ยังยืนยันว่า แม้อย่างนั้นข้าพเจ้าก็ยังถือว่ากายทัณฑ์สำคัญกว่า

วาทะที่ ๔ พระพุทธองค์ทรงยกวาทะที่ ๔ ขึ้นตรัสว่า *"ท่านคหบดี, ท่านจะสำคัญว่าอย่างไร? ป่าชื่อทัณฑกีก็ตาม, ป่าชื่อกาลิงคะ*

ก็ตาม, ป่าชื่อเมชฌะก็ตาม, ป่าชื่อมาตังคะก็ตาม, ป่าทั้งหลายเหล่านี้ที่ไม่เคยเป็นป่า ได้กลายเป็นป่าเพราะเหตุใด?” อุบาลีทูลว่า *“ได้เคยทราบมาว่าเพราะอำนาจจิตของฤาษีองค์หนึ่ง ๆ”* พระพุทธเจ้าท่านก็ไม่รุกอีก แต่ตรัสเตือนว่า *“คำหน้ากับคำหลังของท่านไม่ตรงกันแล้ว, เหตุใดจึงมายืนยันว่า ที่ไม่เคยเป็นป่านี้ กลับมากลายเป็นป่าด้วยอำนาจจิตของฤาษีเล่า?”*

พอมาถึงครั้งที่ ๔ นี้ อุบาลีก็นิ่ง พร้อมกับสารภาพว่า *“ข้าพระองค์พอใจอย่างยิ่ง ยินดีอย่างยิ่งต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ตั้งแต่อุปมาข้อแรก ที่ว่านิครนถ์ตายแล้วไปสู่หมู่มโนสัตตา แต่ว่าข้าพเจ้าแกล้งยืนยันอยู่อย่างนี้ ก็เพื่อจะฟังปัญหาปฏิภาณอันวิจิตรของพระผู้มีพระภาคเจ้า”* และได้ประกาศขึ้นว่า *“ไพเราะเหลือเกินพระเจ้าข้า ไพเราะเหลือเกินพระเจ้าข้า คำตรัสของพระองค์นั้น เปรียบเหมือนการหงายของที่คว่ำ, เปรียบเหมือนการเปิดของที่ปิด, เหมือนกับบอกหนทางให้แก่คนที่กำลังหลงทาง, เหมือนกับจุดตะเกียงขึ้นในที่มืด, ธรรมะอันพระผู้มีพระภาคประกาศแล้ว มีปริยายเป็นอเนกอย่างนี้* ***ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคเป็นสรณะ พร้อมทั้งพระธรรม พร้อมทั้งพระสงฆ์ ขอพระผู้มีพระภาคจงถือว่าข้าพเจ้าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสรณะ จนตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้ไป”***

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *“ดูก่อนคหบดี, ท่านจงรอก่อน ท่านจงทำความใคร่ครวญก่อน การรอใคร่ครวญเสียก่อนนั้นจะเป็นการดีสำหรับคนเช่นท่าน ซึ่งเป็นที่รู้จักเคารพนับถือของมหาชน”*

อุบาลีกล่าวว่า *“ข้อนี้ยิ่งทำให้ข้าพระองค์รู้สึกพอใจในพระผู้มีพระภาคเจ้ายิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะว่าพวกเดียรถีย์นั้น ครั้นได้ข้าพระองค์เป็นสาวกแล้ว ก็ยกธงเที่ยวประกาศไปทั่วเมืองนาลันทา*

เพื่อให้คนทั้งเมืองรู้กันว่า เดี๋ยวนี้ อุบาลีคหบดีเป็นสาวกของเดียรถีย์แล้ว" ส่วนพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นกลับว่า รอก่อน รอก่อน ท่านเป็นคนที่เคารพของคนทั้งบ้านทั้งเมือง ท่านอย่าทำอะไรผลุนผลันอย่างนี้, **แม้อย่างนี้ ข้าพเจ้าขอถือเอาพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสรณะครั้งที่ ๒ ทั้งพระธรรมด้วย ทั้งพระสงฆ์ด้วย; ขอทรงจำข้าพเจ้าว่าเป็นอุบาสก ถือเอาพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสรณะ จำเดิมตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป"**

พระพุทธเจ้าทรงยับยั้งอุบาลีต่อไปอีกว่า *"อย่าเพิ่งก่อน อย่าเพิ่งก่อน, ดูก่อนคหบดี, ตระกูลของท่านเป็นเหมือนกับน้ำบ่อทรายสำหรับนิครนถ์ทั้งหลายมาแล้วตลอดกาลนาน ท่านจงสำคัญความที่ท่านควรจะถวายบิณฑบาตแก่นิครนถ์ทั้งหลายสืบไป"*

อุบาลีคหบดีกลับยืนยันยิ่งขึ้นไปอีกว่า *"นี้ยิ่งทำให้ข้าพระองค์เคารพในพระผู้มีพระภาคเจ้ายิ่งกว่าแต่ก่อน; เพราะว่าแต่ก่อนนี้ ข้าพระองค์เคยได้ยินเขาพูดกันว่า พระสมณโคดมนั้น ดีแต่กล่าวว่าควรให้ทานแก่เราเท่านั้น ไม่ควรให้ทานแก่ผู้อื่น, ให้ทานแก่เรามีผลมาก ให้ทานแก่ผู้อื่นไม่มีผลมาก; มหาชนควรให้ทานแก่สาวกของเรา ไม่ควรให้ทานแก่สาวกของคนเหล่าอื่น, การให้ทานแก่สาวกของเรามีผลมาก การให้ทานแก่สาวกของคนเหล่าอื่นไม่มีผลมาก แต่มาบัดนี้ ข้าพระองค์ได้ประสบกับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้กล่าวว่า ตระกูลของท่านเป็นเหมือนน้ำบ่อทรายของนิครนถ์ทั้งหลายมาตลอดกาลนาน ท่านจงสำคัญข้อที่จะพึงถวายอาหารบิณฑบาตแก่นิครนถ์ทั้งหลายสืบไป ดังนี้*

ข้อที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชักชวนข้าพระองค์ ในการให้ทานแก่พวกนิครนถ์ทั้งหลายนี้ ทำให้ข้าพระองค์รู้สึกยินดีในพระผู้มีพระภาคเจ้ายิ่งกว่าแต่ก่อน; ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แต่ว่า

เรื่องนั้นขอให้ข้าพระองค์ทราบการกระทำอันควรด้วยตนเองเถิด, ***ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถือพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นว่าเป็นสรณะแม้ครั้งที่ ๓ ถึงพระธรรมด้วย ถึงพระสงฆ์ด้วย ขอพระองค์พึงถือข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต"***

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงสังเกตเห็นว่า เดี๋ยวนี้อุบาลีคหบดีมีจิตใจตั้งมั่นในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์ อย่างถึงที่สุด จึงทรงแสดง***อนุปุพพิกถา*** คือเรื่อง ๕ อย่างเป็นลำดับกัน ตั้งแต่เรื่อง *ทาน ศีล อานิสงส์ของทานและศีลคือสวรรค์ โทษของสวรรค์ และอานิสงส์ในการออกมาเสียจากเรื่องเหล่านั้น,* ทรงแสดงอนุปุพพิกถานี้เพื่อเป็นเครื่องซักฟอกจิตใจ

ครั้นทรงเห็นว่าคหบดีนั้นมีจิตสมควรแล้ว, มีจิตอ่อนโยนแล้ว, มีจิตปราศจากนิวรณ์แล้ว, มีจิตแล่นขึ้นไปเบื้องบนแล้ว, มีจิตเลื่อมใสแล้ว จึงทรงยกพระธรรมเทศนาที่สำคัญที่สุดขึ้นแสดง คือเรื่อง ***"อริยสัจจ์ ๔"***

เมื่อแสดงจบ อุบาลีคหบดีนั้นก็เกิดธรรมจักษุ มีดวงตาเห็นธรรมว่า ***"สิ่งใดมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นมีความดับเป็นธรรมดา"*** ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน อันประกอบด้วยคุณ ๘ ประการ คือ *เป็นผู้มีธรรมอันตนเห็นแล้ว, เป็นผู้มีธรรมอันตนบรรลุแล้ว, เป็นผู้มีธรรมอันตนรู้แจ้งแล้ว, เป็นผู้มีธรรมอันตนถือเอาได้มั่นคงแล้ว, เป็นผู้มีความลังเลสงสัยอันตนข้ามพ้นหมดแล้ว, เป็นผู้ปราศจากสิ้นเชิงแล้วซึ่งคำพูดที่ต้องถามผู้อื่น ว่าอะไรเป็นอย่างนี้, เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความกล้าหาญในจิตใจของตนเอง, ไม่จำเป็นจะต้องอาศัยผู้อื่นเป็นปัจจัยในการที่จะเชื่อคำสั่งสอนของพระศาสดาของตน*

ครั้นเมื่ออุบาลีคหบดีกลับไปถึงบ้าน ก็เรียกคนเฝ้าประตูมาพร้อมสั่งว่า บ้านเราปิดประตูสำหรับนิครนถ์ทั้งหลาย เปิดรับเฉพาะพระสมณโคดมกับสาวก ให้ปฏิบัติในข้อนี้อย่างเคร่งครัด

ต่อมาเรื่องนี้ทราบไปถึงทีฆตปัสสี จึงรีบไปเรียนนิคันถนาฏบุตรคืออาจารย์ เรื่องที่อุบาลีปิดประตูบ้านสำหรับนิครนถ์ นิคันถนาฏบุตรไม่เชื่อ เขาเล่าซ้ำครั้งที่ ๒ ก็ไม่เชื่อ, เล่าซ้ำครั้งที่ ๓ ก็ไม่เชื่อ ในที่สุดจึงตัดสินใจไปดูด้วยตนเอง

นิคันถนาฏบุตร ก็พาคณะนิครนถ์ไปที่บ้านของอุบาลีคหบดี เมื่อไปถึงนายประตูก็ห้าม บอกว่าประตูบ้านนี้ปิดแล้วสำหรับนิครนถ์และนิครันถีทั้งหลาย; นิคันถนาฏบุตรจึงเชื่อ และบอกกับนายประตูว่า *"ท่านจงเข้าไปบอกนายของท่านว่า เรานิคันถนาฏบุตรกับนิครนถ์ทั้งหลายขอพบ"* แล้วก็รออยู่ที่ประตูบ้าน

นายประตูก็เข้าไปบอกอุบาลีคหบดี อุบาลีคหบดีจึงสั่งว่า ถ้าอย่างนั้นจัดที่นั่งที่ศาลาที่ประตูกลางซึ่งอยู่นอกบ้าน แล้วก็ให้จัดอาสนะตามสมควร

อุบาลีคหบดีก็ไปนั่งที่ศาลานั้น บนอาสนะที่สูงที่สุด ดีที่สุดเสียเอง เหลืออาสนะนอกนั้นไว้ให้นิครนถ์นั่ง เรื่องเคยมีมาแต่ก่อนว่าก่อนนี้เมื่ออุบาลีเขายังนับถือนิครนถ์อยู่นั้น พอเห็นนิครนถ์มาแต่ไกลเขาก็เอาผ้าห่มของตัวนั้นปัดกวาดขี้ฝุ่นต่าง ๆ เพื่อให้นิครนถ์นั่งที่อาสนะที่สูงที่สุด ที่ดีที่สุด ส่วนตัวเองมาหมอบอยู่ที่เท้า เดี๋ยวนี้กลับเป็นตรงกันข้าม

นิคันถนาฏบุตรกล่าวว่า *"ดูก่อนคหบดี, แกนี้บ้าแล้วหรือ? แกนี้หลงแล้วหรือ? นี่รับปากฉันมาว่า จะมายกวาทะกับพระสมณ-*

โคดมให้พ่ายแพ้กลับทิฏฐิที่ลามกเสีย เดี๋ยวนี้แกมาได้ขื่อคาอันใหญ่จากพระสมณโคดมครอบหัวมา, แกไปหาสมณโคดมทั้งลูกตา แกกลับมาไม่มีลูกตา, ***พระสมณโคดมเป็นมายาวี มีมนต์สำหรับกลับใจคน; ดูก่อนคหบดี, เดี๋ยวนี้ท่านถูกพระสมณโคดมกลับใจแล้ว ด้วยอาวัฏฏนีมายานั้น"***

อุบาลีเขาก็ตอบว่า ***"อาวัฏฏนีมายาเลิศวิเศษนัก อาวัฏฏนีมายางดงามนัก***

ถ้าว่าญาติสายโลหิตของข้าพเจ้า ได้ถูกอาวัฏฏนีมายาของพระสมณโคดมครอบงำแล้ว นั่นก็เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ญาติสายโลหิตของข้าพเจ้าตลอดกาลนาน

ถ้าว่าพวกกษัตริย์ทั้งหลาย...พวกพราหมณ์ทั้งหลาย...พวกไวศยะทั้งหลาย...หรือ แม้แต่พวกศูทรชั้นเลวเหล่านี้ทั้งหลาย ถูกอาวัฏฏนี-มายาของพระสมณโคดมครอบงำแล้ว นั่นก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขต่อชนทั้งหลายเหล่านั้นตลอดกาลนาน

แม้ว่ามนุษยโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา พร้อมทั้งมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวง จะถูกอาวัฏฏนีมายาของพระสมณโคดมครอบงำแล้ว ข้อนั้นก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่โลกทั้งหลายตลอดกาลนาน..."

นิคันถนาฏบุตร ได้ฟังคำเหล่านั้นแล้วแทบพูดอะไรไม่ได้ แต่ก็ยังกล่าวออกมาว่า *"ท่านจงรู้ว่าพระราชา หรือว่าบริษัทของพระราชาทั้งหลาย เขารู้จักท่านว่าเป็นสาวกของนิครนถ์ แล้วบัดนี้ท่านจะให้พวกเราทั้งหลายถือว่าท่านเป็นสาวกของใคร?"*

อุบาลีคหบดีก็ลุกขึ้นห่มผ้าเฉวียงบ่า หันหน้าประนมมือไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกล่าวคำสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าจนครบ ๑๐๐ บท (ที่ปรากฏเป็นบทสวดพระพุทธคุณ ๑๐๐ บทในปัจจุบัน) ซึ่งล้วนแต่แสดงความหมายสูงสุดอย่างนี้

ทั้งหมดนี้คือพระพุทธจริยาที่แสดงอยู่ในหลายแง่หลายมุม เพื่อจะได้เข้าใจ ได้รู้จักพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องยิ่ง ๆ ขึ้น หนักแน่นยิ่ง ๆ ขึ้น อันเป็นเครื่องส่งเสริมศรัทธาปสาทะและกำลังใจในการพากเพียรปฏิบัติเจริญรอยตามพระพุทธองค์ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไรต่อสัตว์ธรรมดาสามัญ ที่ยังเป็นเหมือนเด็กอ่อนนอนเบาะ

เมื่อสัตว์ทั้งหลายเป็นเหมือนกับลูกอ่อนนอนเบาะ (ในทางจิตวิญญาณ) คือไม่มีหลักธรรมะหรือหลักพระศาสนาอยู่ในจิตใจเลย พระองค์จะตรัสอะไรเป็นคำแรก หรือเป็นเรื่องแรกแก่คนเหล่านั้น?

ความรู้สึกตามสัญชาตญาณสามัญของคนนั้น มักเป็นไปในทาง**สัสสตทิฏฐิ** คือว่ามีตัวฉัน และฉันจะอยู่ไปไม่มีที่สิ้นสุด ฉันตายแล้วฉันควรจะเกิดอีก *สัญชาตญาณอย่างนี้จะเรียกว่ามิจฉาทิฏฐิหรือสัมมาทิฏฐิ?* จะเรียกว่าสัมมาทิฏฐิคงจะไม่ได้ คือมันไม่ถูก แต่จะเรียกว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิอันร้ายกาจนั้นคงจะมากเกินไป เพราะเพียงแต่ว่าเขารู้สึกไปตามอำนาจของสัญชาตญาณของสิ่งที่มีชีวิตที่จะต้องรู้สึกอย่างนั้น เพราะว่าไม่อยากตาย แล้วก็อยากอยู่ สัญชาตญาณชนิดนี้จะถือว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิอันร้ายกาจนั้นหาได้ไม่ เว้นเสียแต่ว่าจะเป็นสัสสต-

ทิฏฐิที่เข้มข้น จนถึงกับว่าเหมือนกับเป็นหลักตอที่ปักลงไปในวัฏฏะ นั่นเรียกว่า***อันตคาหิกทิฏฐิ*** แล้วเป็นมิจฉาทิฏฐิระดับที่ถอนได้ยาก

สำหรับมิจฉาทิฏฐิที่เราได้ยินได้ฟังกันอยู่ ก็ยังแบ่งออกเป็นชั้น ๆ : มิจฉาทิฏฐิชนิดที่ไม่ห้ามสวรรค์ แต่ห้ามนิพพาน, มิจฉาทิฏฐิที่ห้ามทั้งสวรรค์ห้ามทั้งนิพพาน อย่างนี้ก็มีอยู่, มิจฉาทิฏฐิที่มีตัวตน อยากดี อยากทำดี ก็ไปสวรรค์ได้ นี่เขาเรียกว่าไปสวรรค์ได้ด้วยมิจฉาทิฏฐิ *สัสสตทิฏฐิอย่างนี้ไม่ห้ามสวรรค์* ***แต่ห้ามนิพพาน*** คือไม่มีทางที่จะปรินิพพานได้ ไม่มีทางที่จะบรรลุนิพพานได้ เพราะว่ามันเต็มไปด้วยทิฏฐิว่าตัวตนว่าของตน การที่มีทิฏฐิว่าตัวตนว่าของของตนนี้มีอยู่ ๒ ระดับ คือระดับที่ถอนยาก ถอนไม่ได้ง่าย ๆ และอีกระดับหนึ่งก็คือว่าจะถอนได้ง่าย ๆ เมื่อเพียงแต่ว่าได้ยินได้ฟังคำสั่งสอนที่ถูกต้องของพระอริยเจ้าเท่านั้น

ให้จับหลักได้สักนิดหนึ่งเท่านั้นว่า คนธรรมดาเกิดมาอย่างนี้ อย่าเพิ่งไปประณามว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิอันร้ายกาจ แม้ว่าเขาจะมีความรู้สึกมีตัวฉัน มีของฉัน เป็นสัสสตทิฏฐิอยู่บ้าง และคนพวกนี้แหละที่ไปพบพระพุทธเจ้าแล้วพระพุทธเจ้าจะโปรดเขาได้ แล้วคำแรกที่พระพุทธเจ้าจะพูดกับเขานั้นจะมีว่าอย่างไร? เรื่องแรกจะพูดว่าอย่างไร?

ที่จริงพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนหลักธรรมะที่ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีบุคคลอยู่ที่นี่ เวลานี้ ไม่มีใครที่จะตาย ไม่มีใครที่จะเกิด ท่านทรงประสงค์ที่จะสอนอย่างนั้น แต่ทำไมท่านพูดกับลูกเป็ดไก่อ่อนเหล่านี้ไม่ได้? ก็เพราะพูดอย่างนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร พูดอย่างนั้นมันก็ไม่เข้าใจ จะพูดว่าไม่มีอะไรเกิด ไม่มีอะไรตาย อย่างนี้มันก็ไม่เข้าใจ จะพูดว่าตายแล้วเกิดมันก็ผิด *พระพุทธเจ้าไม่ได้มีหลักธรรมะว่าตายแล้วเกิด หรือตายแล้วไม่เกิด* มีแต่เรื่อง ***"อิทัปปัจจยตา"***

พระพุทธจริยาอย่างประเสริฐที่สุดในพระพุทธเจ้า คือการปฏิบัติต่อคนเหล่านี้เหมือนกับแม่ทะนุถนอมทารกอ่อนที่เพิ่งเกิดมา หรือประ-คบประหงมลูกเป็ดลูกไก่ที่เพิ่งออกจากไข่ อย่าให้ตายได้กว่าจะโตขึ้น

การประคบประหงมนั่นแหละ ถ้าฟังไม่ดีจะกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ แล้วก็จะต้องมีเรื่องที่เข้ารูปเข้ารอยกันกับความรู้สึกนึกคิดของคนเหล่านั้น ว่ามีตัวตน มีของตน, ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, ตายแล้วไปเกิดได้ดีได้ชั่วตามกรรมที่ทำไว้ และพระพุทธเจ้าก็ตรัสอย่างนี้ในพระบาลีทั่ว ๆ ไป เราจะได้พบคำตรัสเรื่องกรรม เรื่องตายแล้วเกิด หรือมีลักษณะเป็นการยืนยันว่าตายแล้วเกิด เช่น ปุพเพนิวาสานุสสติญาณเป็นต้น แต่ไม่มีคำชัด ๆ หรือคำกล่าวชัด ๆ ลงไปว่า พอพบหน้ากันแล้วก็จะบอกว่าตายแล้วเกิด หรือว่าตายแล้วไม่เกิด, หรือว่าทุกอย่างเป็นอิทัปปัจจยตา ไม่มีใครตาย ไม่มีใครเกิด อย่างนี้ยังไม่พูด พูดไม่ได้

วิธีสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมโปรดสอนตามความเหมาะสมแก่สภาพจิตของแต่ละบุคคล ในลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลนั้นโดยตรงไปทุกเรื่องทุกคราว ถ้าเขาเชื่อหรือยืนยันว่า ตายแล้วเกิดอีกอย่างนี้ พระองค์ก็จะไม่ตรัสว่าจริงหรือไม่จริง แต่จะตรัสว่า ถ้าเชื่อว่าตายแล้วเกิดอีกก็จงทำอย่างนี้ ให้ทำบุญทำกุศล ให้ละกิเลส, ถ้าเชื่อว่าตายแล้วไม่เกิดก็หยุดพักไว้ก่อน แต่มาพูดกันว่าจงทำอย่างนี้ จงทำอย่างนี้ พอทำอย่างนั้นแล้วย่อมได้ผลเป็นการบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ไปเลย

คำแรกที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่คนธรรมดาสามัญ ที่เป็นเหมือนลูกเป็ดลูกไก่อ่อนเหล่านี้ จะไม่มีเรื่องเกี่ยวกับตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด จะมีแต่เรื่องว่า จงทำอย่างนี้ จงทำอย่างนี้ ซึ่งเขามองเห็นได้ทันที โดยไม่ต้องเชื่อพระองค์ เชื่อตัวเองได้ แต่มันตรงตามที่พระองค์ตรัส ฉะนั้น เขาจึงละโลภะ โทสะ โมหะได้, หรือเจริญกุศลกรรมบถได้,

หรือดำเนินตามกรรมดี, หรือว่าอยู่เหนือดีไปในที่สุด มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา มีวิมุตติ มีวิมุตติญาณทัสสนะไปตามลำดับได้ โดยไม่ต้องมาเถียงกันว่า ตายแล้วเกิด หรือตายแล้วไม่เกิด

นี่คือพระพุทธจริยา ทรงทะนุถนอม ไม่กระทบกระทั่งให้ใครลำบากใจเกี่ยวกับความคิด ความเห็น ความเชื่อที่มีอยู่เดิม ๆ ของเขา เราอย่าไปหักล้างเขา แล้วเราก็มิได้ไปสมยอมกับเขา แต่ว่าเราพูดถึงชนิดที่จะเป็นประโยชน์แก่เขาทันที แล้วประโยชน์นั้นจะเจริญต่อไปจนถึงที่สุดได้

ที่แท้ท่านไม่ได้เป็นอะไรกับเรา

พระพุทธจริยาที่แสดงมาทั้งหมดนี้ แสดงไปทำนองว่า ท่านได้กระทำสิ่งซึ่งทุกคนมองเห็นว่าเป็นประโยชน์ และเห็นว่าท่านทำไปด้วยพระกรุณาคุณ พระปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณเป็นหลัก

เมื่อเรามองเห็นด้วยความรู้สึกตามสามัญปกติแล้ว เราก็จะรู้สึกว่า ท่านเป็นอย่างนั้น ท่านเป็นอย่างนี้ ต่อบุคคลนั้น ต่อบุคคลนี้ และแม้ท่านเองท่านก็ยังตรัสว่าท่านเป็นนั่นเป็นนี่

ครั้งแรกพอได้ฟังอย่างนี้ก็ดูว่าจริง แล้วก็เห็นจริงด้วยว่าท่านเป็นอย่างนั้น อย่างนี้จริง ๆ แต่พอมาดูให้ดีอีกทีหนึ่ง คือให้ถูกตามที่เป็นจริง ก็กลายเป็นว่า ***โดยที่แท้นั้นท่านมิได้เป็นอะไรเลย***

ความรู้สึกว่าเป็นอะไร เป็นนั่นเป็นนี่นั้น เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ยังมีความยึดมั่นถือมั่น แล้วก็มองดูด้วยสายตาของความยึด-

มั่นถือมั่น ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลขึ้นมา ครั้นเป็นสัตว์ เป็นบุคคลขึ้นมาแล้ว มันก็ต้องเป็นเรา เป็นเขา เป็นฝ่ายนั้น เป็นฝ่ายนี้

คำพูดของชาวบ้านมีอยู่อย่างหนึ่ง และมีความหมายตรงตามคำพูด ส่วนคำพูดสำหรับพระอริยเจ้า โดยเฉพาะพระอรหันต์ผู้หลุดพ้นแล้วนั้น ก็มีอยู่อีกอย่างหนึ่ง แต่ว่าเอามาพูดแล้วใคร ๆ ไม่รู้เรื่อง ฉะนั้น พระพุทธเจ้าท่านก็ต้องตรัสตามคำธรรมดาที่คนชาวบ้านเขาพูดกัน แต่ท่านมิได้ถือเอาความหมายนั้นตรงตามที่ชาวบ้านเขาพูดกัน; ความยุ่งยากลำบากอยู่ที่ตรงนี้ว่า เราพูดด้วยถ้อยคำหรือภาษาเดียวกัน แต่คนพวกหนึ่งนั้น มีความหมายตามนั้น ยึดมั่นถือมั่นเต็มที่ตามนั้น แต่อีกพวกหนึ่ง มีความหมายเป็นอย่างอื่น คือไม่ยึดมั่นถือมั่นเลย

พระพุทธเจ้าตรัสด้วยถ้อยคำเหล่านั้นอย่างไร แต่ใจไม่ยึดถืออย่างนั้น มีหลักอยู่ในพระบาลีว่า *"ดูก่อนจิตตะ, เหล่านี้**เป็นโลก - สมัญญา** (คำที่ชาวบ้านเขารู้กัน), **เป็นโลกนิรุตติ** (คำที่ชาวบ้านเขาพูดกัน), **เป็นโลกโวหาร** (คำพูดที่เป็นโวหารของชาวบ้าน), **เป็นโลกบัญญัติ** (คำพูดที่เป็นบัญญัติของชาวบ้าน) **ตถาคตก็พูดด้วยการพูดเหล่านั้น แต่ไม่เป็นผู้ลูบคลำ คือไม่จับฉวยซึ่งเนื้อความนั้น**"*

เมื่อพูดว่า *"เรา"* ชาวบ้านเขาก็มีความหมายเป็นตัวเรา เป็นตัวกู แต่พระอรหันต์พูดว่า *"เรา"* นั้น พูดตามภาษาชาวบ้าน พูดคล้อยไปตามโวหาร ตามบัญญัติ ตามสมมติของชาวบ้าน ในใจไม่มีความยึดมั่นว่าตัวกู เพราะว่ากิเลสที่เป็นต้นเหตุทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัวกูนั้นมันถูกถอนราก ทำลายรากเหง้าสิ้นเชิงแล้ว ไม่มีอวิชชาแล้วก็ไม่มีตัณหา ไม่มีอุปาทาน ฉะนั้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาว่า *"ตัวกู"* เหมือนอย่างที่คนทั้งหลายเขาเกิดกันนั้น มันเกิดไม่ได้ในจิตใจของพระอรหันต์

ทั้งหลาย แต่ปากของท่านก็ต้องพูดว่าตัวฉันหรือตัวกู เพราะต้องพูดกับชาวบ้าน

เพราะเหตุที่ท่านไม่ได้ยึดมั่นนั่นแหละ เป็นเหตุที่ทำให้มีความบริสุทธิ์ขึ้นมาในจิตใจของท่าน หรือว่ามีความเมตตากรุณาที่บริสุทธิ์อยู่ในจิตใจของท่าน และเมื่อไม่มีตัณหา อุปาทานมาเกี่ยวข้อง จิตใจของท่านก็บริสุทธิ์ด้วย มีปัญญาด้วย นี่ท่านก็ทำไปตามอำนาจของความบริสุทธิ์ หรือตามอำนาจของสติปัญญาที่บริสุทธิ์ ดังนั้น ท่านจึงทำประโยชน์ได้ ให้แก่บุคคลทุกคน และบุคคลทุกชนิด ด้วยน้ำใจที่เสมอกัน ไม่ได้รักใคร เกลียดใคร กลัวใคร หรือเข้าข้างใคร

ถ้าเราเข้าใจความข้อนี้ได้ เราก็จะเข้าใจได้ว่า ไม่ต้องมีความยึดมั่นถือมั่นนั่นแหละ กลับจะทำอะไรได้ดีกว่า ได้ประโยชน์กว่า หรือสูงสุดกว่า

ตลอดเวลาที่ท่านทำประโยชน์แก่คนนั้นคนนี้ ท่านมิได้ทำประโยชน์แก่ใครในลักษณะที่เรียกว่า เป็นตัวเขาตัวเรา *มันเป็นการเคลื่อนไหวไปตามกำลังของร่างกายและจิตใจที่บริสุทธิ์ เรียกว่าขันธ์ ๕ ที่บริสุทธิ์* ในจิตใจที่บริสุทธ์นั้น มีปัญญา มีเมตตาสะสมเต็มอยู่ ก็ทำให้ลุกขึ้นทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น โดยไม่ต้องมีเรา มีผู้อื่น ประพฤติประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง ทั้งที่เป็นญาติ และมิใช่ญาติ ทั้งที่เป็นศัตรูและมิใช่ศัตรู แต่ว่ามิได้มีตัวตนของผู้ทำ สมดังคำที่ว่า

"การกระทำมีแล้ว แต่ผู้กระทำมิได้มี"

ภาษาคน ภาษาธรรม

	ภาษาคน	ภาษาธรรม
ผี	ปีศาจ	ภาพที่อวิชชาสร้างขึ้นสำหรับกลัว
ชาติก่อน	การเกิดครั้งก่อน ครั้งที่แล้วมา	การเกิดตัวกูครั้งก่อน
วัฏฏสงสาร	เวียนว่ายตายเกิด ตายแล้วเกิดอีก ๆ ๆ	เป็นการเวียนว่ายทางจิต ไม่เกี่ยวกับตายอย่างเข้าโลง เกิดกิเลส แล้วทำกรรม แล้วได้รับผลของกรรม (วิบาก)
วิมุตติ	ไม่มีอะไรผูกพัน หลุดพ้น หลุดไปจากโซ่ตรวน (ต้องหลุดพ้นจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง)	จิตหลุดพ้นจากตัวตน ว่าง ไม่มีอุปาทานแก่สิ่งใด

	ภาษาคน	ภาษาธรรม
พ้นเกิด แก่ เจ็บ ตาย	ไม่ต้องเกิด ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องตาย ไปเป็นอะไรอยู่อย่างถาวร	ไม่มีปัญหาอะไรรบกวนจิตใจ เกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แม้ว่ามันเกิด แก่ เจ็บ ตายอยู่ มันก็ไม่ได้ทำให้เป็นทุกข์
โลกุตตระ	เหนือโลก ลอยขึ้นไป ๆ ๆ เหนือโลก เอาวัตถุเป็นหลัก	ตัวอยู่ในโลก แต่โลกไม่ครอบงำ โลกไม่มีอิทธิ - พลเหนือ
โลกียะ	อยู่ในโลก	เป็นไปตามวิสัยโลก จิตใจตกอยู่ใต้อิทธิพลอำนาจบีบคั้นของโลก
วิเวก	สงัดทางกาย ไม่มีอะไรรบกวนทางกาย	ว่างจากตัวเอง ไม่มีความหมายแห่งตัวเองรบกวน ว่างจากของหนัก คือ ตัวกู ของกู

	ภาษาคน	ภาษาธรรม
สูญ	สูญเปล่าไม่มีอะไรเลย	มีได้ทุกอย่างแต่ไม่มีอะไรที่จะยึดเอาเป็นตัวกู ยึดเอาเป็นของกู เรียกว่าว่าง ว่างจากตัวกู ของกู
ว่าง	ไม่มีอะไร ว่างหมด	อะไร ๆ ก็มี แต่ไม่ถูกยึด-ถือเอาเป็นตัวกูหรือของกู เรียกว่าว่าง
เย็น	วัตถุเย็น ของมันเย็น	จิตมันเย็น กิเลสมันดับ
ที่หลบซ่อน	แอบหรือหลบอยู่ที่ตรงไหนสักแห่ง แล้วใครไม่เห็น	พระนิพพาน เป็นที่หลบ-ซ่อนไม่ให้ความทุกข์ตามไปถึง
พระเจ้า	เป็นบุคคลหรือวิญ-ญาณศักดิ์สิทธิ์พิเศษ	กฎของธรรมชาติ หน้าที่ที่เรากระทำอย่างถูกต้อง
สร้างโลก	ทำให้มีขึ้นมา เป็นการสร้างโดยบุคคล	การปรุงแต่งให้เกิดขึ้นตามกฎอิทัปปัจจยตา

	ภาษาคน	ภาษาธรรม
ที่พึ่ง	ที่พึ่งอยู่นอกตัว พึ่งผู้อื่น	ที่พึ่งอยู่ภายใน แล้วตัวเองเป็นที่พึ่ง
ตนเป็นที่พึ่งแก่ตน	ตนทำงานช่วยตนให้รอด หาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องด้วยตน	จิตช่วยตัวมันเองเพราะความทุกข์บีบคั้น จิตค่อย ๆ ฉลาดขึ้น ทำถูกต้องขึ้นเป็นลำดับ
สิ่งสูงสุดที่ต้องกลัว	พระเจ้า	กฎธรรมชาติ เพราะถ้าทำผิดแล้วลงโทษร้ายแรงมาก
หน้าที่	การหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง	สิ่งที่ช่วยให้รอด สิ่งที่พัฒนาชีวิตให้เต็มจนบรรลุนิพพาน
ธรรมชาติ	มีทั้งธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ	เป็นธรรมชาติทั้งนั้น ไม่มีอะไรเหนือธรรมชาติ
ผิดธรรมชาติ	ผิดจากที่เคยเห็น	ไม่มีอะไรผิดธรรมชาติ มันเป็นไปตามธรรมชาติทั้งนั้น เพราะธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้น

อะไรเอ่ย

คำถาม : นกไม่เห็นฟ้า ปลาไม่เห็นน้ำ คืออะไร

คำตอบที่สมบูรณ์

จะมีธรรมบรรณาการจากธรรมทานมูลนิธิ

กรุณาส่งคำตอบไปที่

ธรรมาศรมธรรมมาตา (วารสารธรรมมาตา)

สำนักงานอาคารคณะธรรมทาน

ด้านหน้าของสวนโมกขพลาราม

อำเภอไชยา

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

วงเล็บมุมซองว่า ***"อะไรเอ่ย?"***

ภายในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๒

เฉลยปัญหา อะไรเอ่ย ? (ฉบับที่แล้ว)

คำถาม: ***เพชรในหัวคางคกคืออะไร?***

คำตอบ: คือ การหาความสุขได้จากความทุกข์นั่นเอง คนส่วนใหญ่เมื่อเห็นคางคกจะรู้สึกรังเกียจ ไม่อยากเข้าใกล้ ไม่อยากแตะต้อง เปรียบเสมือนความทุกข์ที่ทุกคนไม่ปรารถนา ทุกคนเกลียด ทุกคนกลัวความทุกข์

ความจริง ความทุกข์เกิดขึ้นเพราะเราเข้าไปยึดถือว่านั่นว่านี่เป็นตัวเรา เป็นของเรา เนื่องจากเราไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งเป็นเพียงธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น แล้วตั้งอยู่ แล้วดับไป ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ที่ไหนทั้งสิ้น

ทีนี้ เมื่อเรารู้ตามความเป็นจริงแล้ว เราก็ไม่เข้าไปยึดถือนั่นยึดถือนี่ว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรา ความทุกข์ก็ไม่เกิด ชีวิตก็มีแต่ความสุขสงบเย็น นี่คือการพบเพชรในหัวคางคก.

รายชื่อผู้ตอบถูก

๑. พระสงวน จิตสาโร
๒. คุณดวงจันทร์ จันทร์ประเสริฐ
๓. คุณทิพวรรณ เจินยุหะ
๔. คุณทองหล่อ พุ่มเกิด
๕. คุณพัชรี โฆษิตวัฒนะกุล
๖. คุณชวนชม ชาลีชีพ
๗. คุณระพีพัฒน์ จำปีหอม
๘. น.อ.หญิงอุบลวรรณ มูลจนะบาตร์
๙. คุณอธิการ นาคฤทธิ์
๑๐. คุณเสถียร อักษรกาญจน์
๑๑. ศาสตราจารย์เกียรติคุณสันต์ หัตถีรัตน์
๑๒. คุณภานุพันธ์ แสงสว่าง
๑๓. คุณอรวรรณ อัศวธีระธรรม
๑๔. คุณดารา นุ่มครบุรี
๑๕. นพ.ปกรณ์ อภิชนาพงศ์
๑๖. คุณวิมลณัฐ ดอกจันทร์
๑๗. พ.อ.หญิงอโศก สุนทรศารทูล
๑๘. คุณจรูญ พรหมน้อย
๑๙. คุณสังคชัย สันติรุ่งเรือง
๒๐. พระชาญชัย ญาณจาโต
๒๑. คุณประภพ บวรชัยพร

สำหรับผู้ที่ตอบถูก ทางกองบรรณาธิการจะจัดส่งหนังสือ ***"ตัวกู -ของกู"*** เป็นธรรมบรรณาการไปยังท่านต่อไป ส่วนผู้ร่วมตอบคำถามท่านอื่น ๆ จะได้รับหนังสือ *"มรดกที่ขอฝากไว้"* เป็นธรรมบรรณาการ

๘ ความดับของไฟ หาได้ที่ไฟ, ดับของทุกข์ หาได้ที่ทุกข์, นิพพาน หาได้ที่วัฏฏสงสาร, แต่ไม่มีใครเห็นหรือเชื่อ, เลยไม่ได้หา, จึงไม่พบ.

๑ เมื่อความทุกข์เกิดขึ้น จงมองหาความดับทุกข์ ซึ่งมีอยู่แล้วในความทุกข์นั้น ซึ่งจะหาไม่พบในที่อื่น, และดับความทุกข์นั้นแหละเสีย

พุทธทาส อินทปญฺโญ

"คุณแม่ต้องไม่ตาย" : บทบาทข้างหน้าแห่งธรรมมาตา

น.พ.บัญชา พงษ์พานิช

ก่อนอื่น คุณแม่ต้องไม่ตาย

ท่านอาจารย์พุทธทาสตอบจดหมายที่ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เขียนไปเล่าเรื่องการเจ็บป่วยของมารดา เมื่อเดือนธันวาคม ๒๔๘๕ ซึ่งอยู่ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ที่ใช้ภาษาอักขระในขณะนั้นว่า

"ก่อนอื่น คุณแม่ต้องไม่ตาย, ***คุณแม่เปน "สิ่ง" ที่ไม่มีการตายและจะยังคงหยู่กับลูกเสมอไป ถ้าหากว่าลูก ๆ ได้ตักตวงเอา "คุณแม่" ไส่ไว้ไนเกล้าไนเสียรของตนไว้จนหมด ปล่อยให้เพียงแต่ "เปลือก" ของคุณแม่แตกกะจัดกะจายไปเถิด.*** *เช่นเดียวกับเงินทองแก้วแหวนที่เอาออกจากถุงแล้ว ถุงเก่า ๆ ก็จงผุเปื่อยไปเถิด. ทั้งคุณแม่และพวกเราควนจะรู้สึกตรงเปนหย่างเดียวกันดังนี้. "เปลือก" ของคุณแม่เริ่มผุมานานแล้วก่อนหน้านี้ ท่านก็รู้สึกของท่านดี จึงหวังว่าคุณแม่คงสามาดมองดูเปลือกของท่านพังทลายไปด้วยสายตาอันเยาะเย้ย (เช่นเดียวกับเรามองดูเสื้อตัวเก่าของเราเก่าเปื่อยไปจนต้องทิ้งหรือเผาไฟ.) เรื่อยไปจนกว่าเมื่อได คุณแม่ท่านดับ "ตัว" ของท่านเองเสียได้ เมื่อนั้น ก็พ้นจากข้อผูกมัดของบ่วงชีวิต ไม่มีของที่ต้องแบก ต้องถือ ต้องทำอิกต่อไป. เมื่อสงสารวัตของไครแต่ละคนซึ่งจะเปนไครก็ตามยังมีหยู่เพราะเขายังดับ "ตัว" ของเขาไม่ได้ เมื่อนั้น ความเนื่องกันระหว่างแม่กับลูกยังไม่ขาดออกจากกันได้,* ***เพราะฉะนั้น เมื่อคุณแม่ท่านต้องการจะ"เปลี่ยนเปลือก" ของท่าน และเปนคราวจะนอนพักสักคราวหนึ่งของท่าน ถ้าพวกเราให้ความสะดวกแก่ท่านไม่ได้ก็แย่.*** *หรือถ้ายิ่งกลับทำให้ท่านได้รับความรำคาน เพราะความไม่รู้เท่าถึงการของพวกลูกหลาน นับว่าไม่เปนการกุสลเสียเลย และขาดทุนมาก. หวังว่าคุณสัญญาคงพร้อมเสมอที่จะมีกำไร. คุณแม่ก็คงพร้อมเสมอที่จะทำตัวของท่านให้สูงจนกว่าจะถึงที่สุดของมัน...* ***ปัญหาไหญ่หยู่ที่เราจะต้องรู้จักตัวเรา, เปลือกของตัวเรา, และการก้าวไปสู่แดนที่พ้นไปจากตัวเรา โดยอาสัยเปลือกนี้เปนเครื่องมือหรือยาน-พาหนะชั่วคราวเท่านั้น, ต่างหาก"*** (๒๗ ธันวาคม ๒๔๘๕)

นี่ขนาดท่านอาจารย์สัญญาบอกไปว่า "คุณแม่เริ่มป่วยมาตั้งแต่ครั้งน้ำท่วม เวลานี้ก็ยังไม่หาย เพราะเปนโรคซึ่งหายได้ยากเต็มที (หมอบอกวัณโรค) ผมสงสารท่านมาก เพราะเห็นว่าตามธัมดาของปุถุชนมองเห็นขั้นสุดท้ายของชีวิตหยู่แล้ว จะรู้สึกอย่างไร. แต่ท่านใจดี จะมีความวิตกกลัวลอบแวบเข้ามาก็ชั่วครู่ชั่วยาม นอกนั้นใจสงบ เตรียมการทุกหย่างเพื่อตาย" (๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๕) ท่านอาจารย์พุทธทาสยังตอบเตือนไปอย่างนั้น พร้อมกับในฉบับถัดมา ท่านอาจารย์พุทธทาสยังลงท้ายไปอีกว่า "หวังว่าคุณแม่จะยังคงชนะโรคภัยหยู่ตามเคย และลูก ๆ ก็ยังคงเปนแนวหลังที่ดีเสมอ." (๑ มีนาคม ๒๔๘๖)

ในขณะที่ท่านอาจารย์สัญญาตอบในไปรสนียบรรณไปว่า

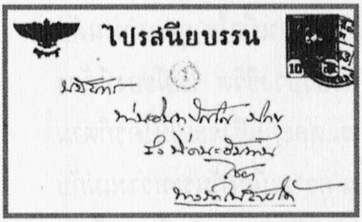

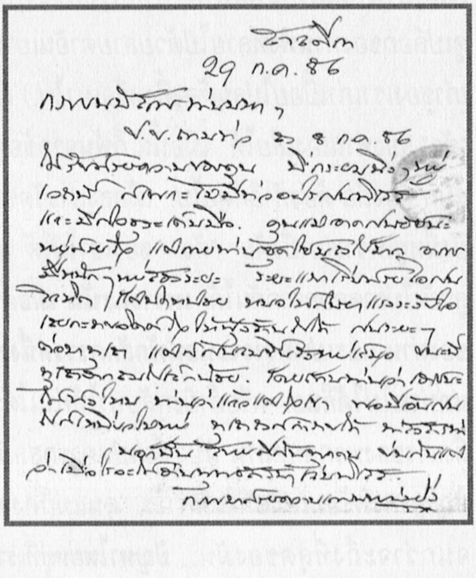

"คุณแม่อาดเปนผู้ชนะหยู่ด้วยใจ แต่กายท่านซุดโซมลงไปมาก อาการมีหนัก ๆ หยู่สองระยะ ระยะแรกเริ่มด้วยไอเปนโลหิต แต่นิดหน่อย หมอให้กินยา

ยาแรงระงับไอ เลยกะทบจิตต์ใจให้ฟุ้งส้านไปได้เปนระยะ ๆ ต่อมาทุเลาแต่ก็เปนลมขึ้นสูงหยู่เสมอ ขนะนี้ทุเลาจากลมไปเล็กน้อย. เคยถามท่านว่าเอาชนะได้บ้างไหม ท่านว่าแล้วแต่ใจเขา พอมีอันเปนไปก็เหนี่ยวไม่หยู่ ทุเลาลงก็กำราบได้ น่าสงสารท่าน" (๒๙ กรกฎาคม ๒๔๘๖)

"คุนแม่ผม...เวลานี้ดูเหมือนกำลังต้องการกำลังใจอีกมาก ว่าที่จิงคุนแม่ท่านใจแข็งดีหย่างที่ผมคาดไม่ถึง แต่ร่างกายท่านออนแอลงทุกที. ผมรู้สึกว่าเปนบุญของท่านแต่ก็สงสารท่านหย่างเหลือหลาย." (๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๖)

"คุนแม่ก็ไม่หนักหนาอะไรลงไป มีทุกข์ มีกังวลบ้างก็เกี่ยวกับ 'ตัว' นั่นแหละครับ" (๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๖)

จนเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ที่ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เขียนจดหมายฉบับพิเศษถึงท่านอาจารย์พุทธทาสว่า

"ผมอบรมมายังไม่ดีพอ มีน้ำขึ้นน้ำลงหยู่มาก กะทบอะไรเข้า มักจะรู้สึกมาก แต่พอรู้ตัวก็ยั้งได้บ้าง, เวลานี้คุนแม่ผมซุดลงไปอีก ซึ่งไคร ๆ ก็เห็นว่าจะไปอีกไม่ได้นาน วันนี้ยังจับไข้คล้ายจะเปน malaria. เหตุที่ซุดเนื่องมาจากเรื่องสำคัญ คือ คุนฉวี ซึ่งเปนอุปถากสำคันของคุนแม่นั้น กลับเจ็บลงอีก หมอว่าเปน T.B. คุนแม่เสียใจมากพร่ำบ่นว่ามาติดไปจากคุนแม่กะมัง. คุนฉวีเวลานี้ก็ต้องนอน ผมเวลานี้เปนห่วงทั้งคุนแม่ ซึ่งซุดลง และสงสารคุนฉวี และเกิดความกลัวลับ ๆ ขึ้นมาด้วยว่าเดี๋ยวเจ้าโรคร้ายนี้จะมาติดเอากับตัวเข้าบ้างละเปนอันหมด hope กัน. หย่างนี้แหละครับท่านมหา จิตต์ใจผมจึงหยู่ในระหว่างปั่นป่วน งานการอื่น ๆ เลยไม่ดีไปตาม ๆ กัน. แต่ผมก็ยังอุ่นใจที่มีอาวุธหยู่ในตัว. ความรู้สึกและความเพ่งมองถึงแสงสว่าง คือ อสังขตธัม หรือ ธัมจักรวัตี (ฟากข้างโน้น!) ช่วยเหลือได้หย่างปะเสิด แต่ก็เปนครั้งเปนคราวเท่านั้น. ผมไคร่ขอร้องได้โปรดชี้ทางแห่งชีวิต

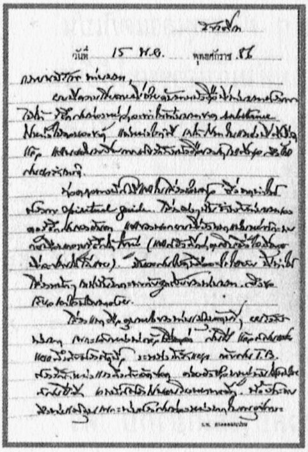
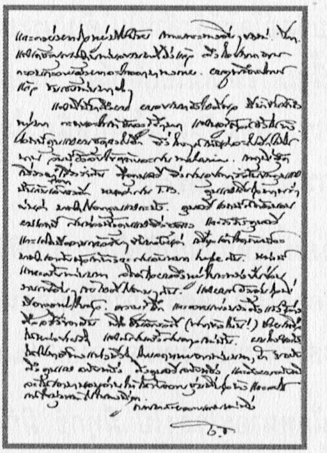

โดยจดหมายของท่านมหาฯ สัก ๓ ฉบับ ถึงคุนแม่ฉบับหนึ่ง ถึงคุนฉวีฉบับหนึ่ง และถึงผมฉบับหนึ่ง จะได้เอามานอนอ่านให้ได้รับความชุ่มชื่นใจบ้าง และจะได้แก้ไขมุ่งหน้าไปในทางที่ถูก."

ซึ่งในจดหมายตอบ ๒ ฉบับ เมื่อวันที่ ๑๙ และ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ที่ยาวถึง ๙ หน้า และท่านอาจารย์สัญญาตอบกลับทันทีในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๖ ว่า "จดหมาย ๒ ฉบับ ผมได้รับเรียบร้อยแล้ว รู้สึกเปนพระคุนหย่างไหย่หลวง. ผมได้เพ่งพิจารณาอ่านด้วยใจอันสงบ เห็นแสงสว่างแจ่มไสคล้ายคล้ายกับว่าได้แว่นวิเสสอันหาค่ามิได้. ความรู้ความคิดที่

สะสมไว้แต่เก่าก่อน และได้นอนตะกอนไปบ้างเปนระยะ ๆ นั้น ได้กลับโผนขึ้นมาสู่ผิวน้ำ ช่วยให้ชุ่มชื่นใจยิ่งนัก. ขอบคุนมากที่ได้กรุนา และขอได้กรุนาต่อไปจนผมได้เห็น 'สิ่งทั้งปวง' all eternal ได้จิง ๆ เทอญ. คุนแม่นั้น ผมจะช่วย-จะช่วยคืนนี้โดยเต็มความสามารถ. ผมเวลานี้เหมือนได้กินยาขนานเอก สุดที่จะหาไดได้เสมอเหมือน และผมจะช่วยคุนฉวีต่อไป ช่วยให้สำเหร็ด เพราะเขามีนิสัยปัจจัยหยู่แล้ว นี่แหละเปนความรักและกตัญญูอันแท้จิงยิ่ง"

เพียงแต่คุนจะพาคุนแม่ท่านขึ้นยอดเขา มองเห็นทิวทัสนทั่ว ๆ ไปว่าโลกทั้งหมดเวลานี้กำลังเปนหย่างไร

ตอนท้ายของจดหมายสองฉบับนั้น ท่านอาจารย์พุทธทาสจบว่า

*"ในอดีตที่ยืดยาว ก็เคยเปนกันมาแล้ว ในอนาคตอันยืดยาว ก็จะเปนกันอิก, การที่กำลังเปนหยู่ในปัจจุบันซึ่งสั้น ๆ นิดเดียวเช่นนี้ จะแปลกอะไร. **ขอจิตใจของเราหย่ามัวสยบหยู่แต่ไนวงแคบ ๆ (แคบทั้ง ไทม์ และ สเปซ) โดยเฉพาะที่ถูกห่อหุ้มหยู่ด้วยความหลงติดไนสิ่งหรือคนไดคนหนึ่งโดยเฉพาะนั้นเลย. เพราะการเปนเช่นนั้นมันทำให้เรามืดไปทุกทิสทุกทาง หย่างที่เรียกว่า 'ทิสทั้งปวง ไม่ปรากดแก่เราเลย',** ดังเช่นที่เคยเกิดแก่ท่านพระอานนทไนคราวหนึ่งไนตอนแรก.*

*ไนกรนีย์เช่นนี้ ไม่ใช่ว่าเปนการปติเสธความรัก หรือความกตัญญู และปัญญาหรือแสงสว่างก็ไม่ขัดขวางกับความกตัญญูหรือความรักนั้น ๆ. สมมติว่าเรากำลังทุขเพราะสงสารคนที่เรารักคนหนึ่งหยู่ และมีพระคุนแก่เราด้วย, และทั้งคนนั้นก็กำลังรักเราเหมือนกัน, ไนขนะนี้ ถ้าต่างคนต่างรู้สึกหยู่ไนวงแคบเฉพาะเพียงเท่านั้นแล้ว ความรักก็จะไม่เปนความรัก ความกตัญญู ก็จะไม่เปนความกตัญญู และไนที่สุดมีแต่ความทุข. ทั้งนี้ เพราะแสงสว่างเข้ามาร่วมงานกับความรักและความกตัญญูไม่ได้. **จงปล่อยให้แสงสว่างเข้ามาร่วมงานด้วยได้เถิด ความรักจะเปนความรัก***

ความกตัญญูจะเปนความกตัญญูและมีความสุขด้วย. นี้คือถ้าฝ่ายหนึ่งเจ็บ และร่างกายหรือความคิดก็ทุพลภาพเสียด้วย ใจก็กำลังมืดมัว ซึ่งความมืดมัวนั้นทำให้หมกมุ่นหยู่แต่ไนสิ่งที่รักหย่างวงแคบ ก็แปลว่าฝ่ายนั้น ไม่อาดช่วยแม้แต่ตัวเอง หย่าว่าถึงกับจะช่วยผู้อื่น, ส่วนอิกฝ่ายหนึ่งไม่เจ็บ แต่อาดเปนเพราะกำลัง ***งง*** ซึ่งจะเปนเพราะหยิบเอาความรู้อะไรมาไช้ไม่ทันก็มืดมัวเหมือนกัน. ***แต่หน้าที่ของความรักและความกตัญญูนั้นย่อมตกเต็มที่หยู่แก่ฝ่ายที่ไม่เจ็บนั้นเปนธัมดาหยู่ร่ำไป ฉะนั้น ถ้ายังไม่อาดหยิบเอาแสงสว่างอันไดอันหนึ่งมาไช้ไห้เปนประ-โยชนได้ ความรักและความกตัญญูนั้นก็จำเปนที่จะต้องเปนหมันหยู่นั่นเอง.*** ถ้าจะยิ่งไปชวนกันร่ำไรรำพัน ชี้ช่องไห้ช่วยกันทุขมากขึ้นไปอิก ก็ยิ่งแล้วไหย่ คือกลายเปนไม่ไช่ความรักและความกตัญญู เพราะมันกลายเปนยาพิสที่นำเอามาร่วมกันกินเท่านั้นเอง. เพราะเหตุนี้ จึงจำเปนหย่างยิ่งที่จะต้องไห้แสงสว่าง ความรัก และความกตัญญูกลมเกลียวกันไป จึงจะถูกทางและไช้ได้. ***ฝ่ายที่ไม่เจ็บ ยังสดชื่นที่จะเปนที่พึ่งแก่ฝ่ายที่เจ็บได้ โดยมองเห็น 'สิ่งทั้งปวง' ได้กว้างเพียงได ก็พยายามเตือนไห้ฝ่ายที่เจ็บมองเห็นไห้กว้างออกไปกว่าวงของความผูกพันแคบ ๆ ที่ใจกำลังสยบหยู่ คล้ายกับพาเที่ยวตากอากาส พาชมวิวบนยอดเขาสูง เห็นโลกส่วนรวมแล้วก็หายหลงติดหยู่ไนจุดไดจุดหนึ่งแคบ ๆ ได้ ใจก็เบิกบานสบาย.*** พร้อมกันไนตัวนั่นเอง ***ทั้งสองฝ่าย ได้รับความสุข มีความรัก ความกตัญญู และแสงสว่างประกอบหยู่พร้อมเพรียงกัน ตอบแทนแก่กันหยู่ โดยไม่รู้สึก.*** เพราะฉะนั้นไนกรนียเช่นนี้ หรือที่คุนจะต้องเผชิน มันจำเปนที่จะต้องแซกแสงสว่างเข้าไปหรือพาออกหาแสงสว่างไห้จนได้. แม้ความรักของฝ่ายที่อ่อนแอ ก็จะเปนความรักสำเหร็ดรูป สำเหร็ดประโยชนขึ้นมาได้ เพราะการกะทำของอิกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง. ข้อนี้สำเหร็ดได้ เพราะความรู้สึกที่เกิดจากการเห็นสิ่งทั้งปวงตามที่เปนจิง จนไม่แยกเอาอะไรหรือส่วนไหนไปยึดเปนของตัวสำหรับทุขนั่นเอง. การมองเห็น 'สิ่งทั้งปวง' หรือหย่างน้อยก็มองไห้กว้าง ๆ ไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเปนสิ่งที่มี ประ-โยชนมาก.

เพียงแต่คุณจะพาคุณแม่ท่านขึ้นยอดเขา มองเห็นทิวทัสนทั่ว ๆ ไปว่าโลก ทั้งหมดเวลานี้กำลังเปนหย่างไร *จนท่านรู้สึกว่า แม้ในอดีตอันยาวยืด ก็เปนมาแล้วหย่างนั้น และในอนาคตอันยาวยืดไม่สิ้นสุด ก็จะต้องเปนเช่นนั้นอิก ท่านอาดไม่รู้สึกแปลกหรือเห็นเปนของสำคันในสิ่งที่กำลังหุ้มห่อจิดใจท่านหยู่ในบัดนี้ก็ได้ และท่านจะได้ว่าง หรือ 'หลุด' ไปได้ เพราะความจิงที่ว่าเรื่องของพวกเราก็เปนเพียงจุดปรมานูเล็ก ๆ จุดหนึ่งของโลก ซึ่งทุก ๆ ปรมานูของมัน เปนหย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น แปลกกันก็แต่เพียงดูง่ายดูยากของบางปรมานูเท่านั้นเอง. เมื่อพวกเราชวนกันซัดปล่อยให้ลอยไปตามลมเสียได้ สิ้นสุดเรื่องโลกแล้ว นั่นแหละคือ 'ฝั่งโน้น' ที่มันสำแดงตัวออกมาเอง.*

คุณก็พร้อมแล้ว ที่จะพาหมู่ออกตากอากาส ซึ่งรวมทั้งตัวเองด้วย แล้วในที่สุดก็จะหายเจ็บ และไม่มีการเจ็บ หรืออะไรอิกต่อไป *ซึ่งเปนเรื่องของส่วนตัวโดยเฉพาะ. ซัสแตนทฺฝ่ายที่เกิด แก่ ตาย หรือหมุนเวียน ก็หมุนเวียนไปเถิด. ซัสแตนทฺอิกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งตรงข้าม หยุด และคงที่ คงรูป สงบ บริสุทธิ เสมอ."*

ยกย่องพระคุณมารดา มาตาปฏิการกตัญญู

เนื้อหาในจดหมายระหว่างกันข้างต้นของท่านอาจารย์พุทธทาส-ภิกขุ และ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ถือเป็น **'มาตาปฏิการกตัญญู'** อันสูงยิ่งของทั้ง ๒ ท่านที่ผมน้อมนำมาใคร่ครวญ เมื่อได้รับคำชวนจากกัลยาณมิตรแห่งธรรมมาตา ให้ช่วยมองถึงบทบาทภารกิจข้างหน้าของธรรมาศรมธรรมมาตา

ผมเองนั้นเหมือนมีแม่อยู่ ๔ คน คนหนึ่งเป็นญาติชั้นยายที่ทำคลอดผมที่บ้านปี ๒๕๐๐ ชื่อยายผ่องพรรณ ศรีวณิช คนหนึ่งเป็นภรรยาหม้ายของคุณตาที่ผมอยู่ในบ้านท่านมาแต่เล็ก ๆ ชื่อป้าพวงรัตน์

บวรรัตนารักษ์ คนหนึ่งเป็นแม่ ชื่อรัตนา พงษ์พานิช กับคนหนึ่งเป็นน้าที่ขอรับผมเป็นลูกบุญธรรม ชื่อน้ายุพา บวรรัตนารักษ์ ทั้ง ๔ ท่านเลี้ยงดู ส่งเสีย สั่งสอน อบรมผมมาจนเป็นผมในทุกวันนี้ และตั้งใจในการกตัญญูให้ถึงที่สุดด้วยรำลึกถึงพระคุณของท่าน

ด้วยเหตุที่ผมได้มีโอกาสบวชเรียนที่สวนโมกข์จนพอรู้บ้างถึงสิ่งทั้งปวง พอรู้บ้างว่าอะไรเป็นอะไร และพอรู้ถึงมรรควิธีที่พึงถือปฏิบัติ โดยตั้งใจจะไปฝากข้างโน้นกับเขาอยู่เหมือนกัน ผมจึงเห็นว่ากรณีศึกษาของสองท่านข้างต้นจึงเป็นแบบอย่างหนึ่งที่น่านิยม และอยากจะพาแม่ขึ้นตากอากาศบนยอดเขาอย่างท่านอาจารย์ว่าเหมือนกัน แต่บารมียังไม่พอ ยังไม่ได้พยายาม และยังพยายามไม่ได้อย่างเพียงพอ ซึ่งน่าจะเหมือนเพื่อนพ้องอีกมากมายที่ตกฐานะทำนองเดียวกัน **ผมจึงอยากให้มีอะไรสักอย่าง สถานที่สักแห่ง องค์คณะสักหน่วย เพื่อช่วยเอื้ออำนวยให้แม่ ๆ และแม่ผม ตลอดจนคนที่จะเป็นแม่ทั้งหลายได้มีโอกาสอย่างที่ผมได้รับโอกาสในการบวชเรียนจนพอที่จะพบธรรมบ้างแล้ว**

ท่านอาจารย์พุทธทาสเขียนลายมือไว้ในหลายที่เกี่ยวกับ**เรื่องของธรรมาศรมธรรมมาตา** ซึ่งผมเห็นตามท่านอาจารย์ไปแทบทั้งนั้น ผมประมวลที่ท่านเขียนไว้ในหลายแห่งเข้าด้วยกันได้ดังนี้

อาศรมธัมมมาตา [มารดาของโลก]

ชื่อ : *อาศรมแห่งผู้เป็นธรรมมาตา*

ทั้งมีธรรมเป็นแม่ & มีแม่เป็นธรรม

สำหรับ : *ผู้สละโลก อุทิศชีวิตแก่ธรรมะ*

มีเนื้อตัวเป็นธรรมะสูงสุดเท่าที่จะเป็นได้

สำหรับผู้จะเป็นมารดาของโลก [เกียรติ]

หรือผู้หญิงที่เก่งกว่า-จริงกว่า-สูงกว่าพระทั่วไป

ไม่เป็น ลาภูปนิสา ในความหมายใด ๆ

โดยท่านอาจารย์พุทธทาสระบุไว้ว่า เป็น

มาตาปฏิการกตัญญู

รับหน้าที่ภิกษุณีที่ขาดไป

พัฒนาวิญญาณของเพศมารดา

พิทักษ์พุทธภาสิต :

น หิ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต

อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา

ธรรมทูตหญิง

อกามทาสสิกขาลัย

สิทธิสตรี ที่ควรเท่ากับบุรุษ

มุ่งหมาย: *แทนคุณมารดา - แทนภิกษุณี*

พัฒนาโลก - ที่พักผ่อนของมารดาชรา :

มีวัฒนธรรมประจำบ้านเรือนที่เหมาะสม -

ช่วยแก้ปัญหาถึงบ้าน - & เมื่อคนจะตาย

ช่วยเพศหญิงให้เป็นบัณฑิตมากขึ้น -

ช่วยเพศมารดาให้เป็นลูกตุ้มน้อยลง -

มีกิจการระหว่างชาติ - ระหว่างศาสนา

๑) เพื่อประโยชน์แก่บุคคล

๑. ให้เพศแม่ได้รับประโยชน์ที่สุดโดยไม่อาจบวชภิกษุณี

๒. เป็นการกตัญญูกตเวทีตอบแทนเพศมารดาให้สมแก่ความเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก

๓. แม่จะสามารถอบรมลูกมีธรรมมาแต่ทารก ไม่มีลักษณะหนีพ่อแม่ตามโจรไป แล้วค่อยกลับมา

๒) เพื่อประโยชน์แก่ศาสนา

๑. เสริมแทนภิกษุณีบริษัทที่ยังขาดอยู่

๒. เพศแม่มีโอกาสเรียน - ปฏิบัติ - รับผลธรรมได้เต็มที่ แล้วเผยแผ่และสืบอายุพระศาสนาได้สูงสุด

๓. เพศหญิงสอนเพศหญิงด้วยกัน, ได้ดีกว่า ผลแนบเนียนสะดวกกว่า, จึงควรมีธรรมมาตา

๓) เพื่อประโยชน์แก่โลก & มนุษยชาติ

๑. ให้โลกมีธรรมเป็นมารดา มีสันติภาพยิ่งขึ้น

๒. เป็นการให้สิทธิมนุษยชนแก่เพศมารดาเต็มที่

๓. มารดาของโลกจะสร้างโลกได้ดีกว่าเก่าที่แล้วมา อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้

๔. เลิกปมด้อยของเพศมารดาในโลก

และท่านยังสรุปไว้ด้วยว่า

เจตนา : ยกย่องพระคุณมารดา

กตัญญูกตเวทีต่อมารดาของโลก

ให้โลกประกอบด้วยธรรมยิ่งขึ้น

บ้านพักคนชราทางวิญญาณ

ให้ "มารดา" ได้รับประโยชน์สูงสุด

ให้มารดาได้คลอดบุตรทางวิญญาณ

ให้ธรรมครองโลกยิ่งขึ้น

แทนภิกษุณีบริษัทที่ขาดไป

โดยในแง่แนวทางการปฏิบัตินั้นท่านเขียนไว้เช่นกันว่า

หลักปฏิบัติ : *ปริยัติสูงสุด*

ปฏิบัติสูงสุด

ปฏิเวธสูงสุด

เผยแผ่สูงสุด [เฉพาะที่ควร]

กิจกรรม : สรรเสริญพระคุณไม่น้อยกว่า ๕ ครั้ง ต่อวัน

ถ้าทำได้ : มีวารสารของสำนักนำโลก

สถานที่ : *ทั้งหมดอยู่ในกำแพงล้อมรอบขอบชิด*

ในสะดวก - สบาย - บริบูรณ์ ในการเป็นอยู่

มีความรื่นรมย์จากธรรมชาติมากที่สุด

ปรับปรุงให้มีความเป็นเช่นนั้นยิ่งขึ้น

เหมือนมี ป่าหิมพานต์ อยู่ในนั้น

เหมือนมี มหาวิทยาลัย อยู่ในนั้น

เหมือนมี โบสถ์ อยู่ในนั้น

เหมือนมี สถานีวิทยุกระจายเสียง อยู่ในนั้น

รอบกำแพงติดภาสิตสำคัญที่เป็นบทเรียน

ดำเนินงานแบบอาศรมฤาษี

คุณสมบัติ : *มีความรู้ - สงบเย็น - เป็นประโยชน์*

[เรียนแล้ว - ปฏิบัติแล้ว - เย็นแล้ว - สอนได้]

ทำงานเพื่อพระพุทธองค์ [มิใช่เพื่อสักการะ เกียรติ]

การศึกษาอบรม : *รู้ภาษาไทย & ต่างประเทศอีก ๑ ภาษา*

ความรู้อาเคเดมิคสากล & ความรู้พุทธศาสนา

สามารถสอนประชาชน - นักเรียน - ครู - นักศึกษา

ผู้เข้ารับการอบรม : *สละโลก ดำเนินชีวิตอนาคาริก*

มอบชีวิตแก่อุดมคติ - กำจัดตัวกู

ไม่จำกัดชาติ - มีการศึกษามัธยมบริบูรณ์ & เทียบเท่า

สมัครเป็นสัตบุรุษ ยิ่งกว่านักปราชญ์

ดำรงชีวิตปอน/ต่ำ มุ่งกระทำอย่างสูง - ประหยัด

อดทนอย่างสมบูรณ์แบบ, เสียสละตัวกู

ยึดหลักโพชฌงค์เจ็ด - อิทธิบาทสี่

ให้ "มารดา" ได้รับประโยชน์สูงสุด ให้มารดาได้คลอดบุตรทางวิญญาณ ให้ธรรมครองโลกยิ่งขึ้น

สำหรับโลกทุกวันและเหตุปัจจัยแห่งสมัยนี้ ผมเล็ง**คุณของธรรมมาตาในสามระดับ** ดังแนวของท่านอาจารย์พุทธทาสที่ยกมาไว้ โดยไม่กล้าที่จะคิดคาดอย่างยิ่งดังทั้งหมดที่ท่านอาจารย์เคยคิดและเขียนไว้ ผมเล็งเพียงเท่านี้เองครับ

หนึ่ง **ให้มารดาได้รับประโยชน์สูงสุด**

ทำอย่างไรจึงจะได้ช่วยกันพาแม่ขึ้นยอดเขาตากอากาศ ***"มองเห็นทิวทัศน์ทั่ว ๆ ไปว่าโลกทั้งหมดเวลานี้กำลังเปนหย่างไร*** *จนท่านรู้สึกว่า แม้ในอดีตอันยาวยืด ก็เปนมาแล้วหย่างนั้น และในอนาคตอันยาวยืดไม่สิ้นสุด ก็จะต้องเปน*

เช่นนั้นอิก ท่านอาดไม่รู้สึกแปลก หรือเห็นเปนของสำคัน ในสิ่งที่กำลังหุ้มห่อจิตไจท่านหยู่ในบัดนี้ก็ได้ และ ***ท่านจะได้ว่าง หรือ 'หลุด' ไปได้*** *เพราะความจิงที่ว่าเรื่องของพวกเราก็เปนเพียงจุดปรมานูเล็ก ๆ จุดหนึ่งของโลก ซึ่งทุก ๆ ปรมานูของมันเปนหย่างนี้ด้วยกันทั้งนั้น แปลกกันก็แต่เพียงดูง่ายดูยากของบางปรมานูเท่านั้นเอง. เมื่อพวกเราชวนกันซัดปล่อยไห้ลอยไปตามลมเสียได้* ***สิ้นสุดเรื่องโลกแล้ว นั่นแหละคือ 'ฝั่งโน้น'*** *ที่มันสำแดงตัวออกมาเอง."* อย่างที่ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยช่วยท่านอาจารย์สัญญาในการให้คุณหญิงชื้น ธรรมสารเวทย์ผู้เป็นแม่ได้รับประโยชน์โดยเต็มความสามารถ

แม่-มารดา ในที่นี้ ผมหมายถึงทั้งแม่ของผม, แม่ของผองเพื่อนพ้องมวลมนุษย์ ตลอดถึงผู้ที่มีโอกาส-สามารถจะเป็นแม่ทั้งหลาย ทั้ง**แม่ในโลกแบบเดิม**ที่คอยรับธุระทางบ้านและการเลี้ยงดูลูกแทนทุกคนในบ้านอย่างหามรุ่งหามค่ำ จนแทบไม่ได้คิดได้ทำอย่างอื่น ทั้ง**แม่ในโลกแบบใหม่**ที่หาญกล้าก้าวเท้าออกมาทำงานนอกบ้านกับพ่อ

แม้ไม่สามารถพาแม่ไปถึงสุดยอดเขาจนเห็นไปหมดว่าโลกทั้งหมดนั้นเป็นอย่างไร จนถึงกับ "ว่าง หรือ หลุดถึงฝั่งโน้น" ได้ แต่ก็**น่าจะพาแม่ให้พบสุข สงบ สันติ เย็นและเป็นประโยชน์ จากความจริงแท้ในระดับต่าง ๆ ตามศักยภาพแห่งเหตุและปัจจัยได้มิใช่หรือ**

สอง **ให้มารดาได้คลอดบุตรทางวิญญาณ**

อย่าว่าแต่การคลอดบุตรทางกายเลย ในสภาพทุกวันนี้ที่มีปรากฏการณ์ของการ "ก่อจนเกิด" เป็นลูกอย่างน่าห่วงใยยิ่ง เพราะมีมากมายเหลือเกินที่ "ก่อโดยมิได้หวังให้เกิด" ดังที่มนุษย์อันเป็นสัตว์

ประเสริฐพึงกระทำ มีการพยายามระงับการเกิด จนกระทั่งเกิดแล้วก็ยังมีที่พยายามดับเสียให้ได้ รวมทั้งที่ดับไม่ได้ก็ละเลยทอดทิ้งปล่อยให้เติบโตขึ้นมาตามวิสัยของโลกซึ่งกำลังสนใจแต่ในเรื่องทางกายทางวัตถุ จนแม้ที่ตั้งใจถนอมกล่อมเกลากันส่วนใหญ่ก็มุ่งไปในทางเรื่องของการบำรุงบำเรอกาย ส่วนจิตใจและปัญญาแทบทั้งหมดนั้น ตกอยู่ภายใต้อาณัติแห่งวัตถุเป็นตัวกำหนด จนข้องอยู่แต่กับเชื้อพันธุ์แห่งสิ่งร้ายของ **"อกุศลมูลทั้งสาม คือ โลภะ–โทสะ–โมหะ"** จนแทบไม่เหลือแนวทางแห่ง **"ไตรสิกขา: ศีล–สมาธิ-ปัญญา"** ที่จะบ่มเพาะ **"กาย-ใจ-จิตวิญญาณ"** ให้ **"สะอาด–สว่าง–สงบ"** ได้

หากแม่และผู้ที่จะเป็นแม่ได้รู้เห็น เข้าใจ จนตื่นรู้และเอาด้วยบุตรทางวิญญาณที่กอปรด้วย "สัมมา" น่าจะเกิดและเพิ่มมากขึ้นได้ทีละน้อย ๆ จนสุดท้ายที่จะ**ให้ธรรมครองโลกยิ่งขึ้น** (สาม) ก็จะค่อย ๆ เกิดขึ้น

คุณแม่ต้องไม่ตาย แม่ตายไม่ได้
ถ้าแม่ตายเสียแล้ว ใครจะคอยช่วยให้ธรรมครองโลกเล่า

เมื่อปลายปี ๒๕๔๙ ยายผ่องที่ชอบเข้าวัดทำบุญแทบทั้งชีวิตก็ละโลกนี้ไปด้วยวัย ๑๐๐ ปีเศษ หลังจากนอนป่วยเป็นอัมพาตด้วยโรคเส้นเลือดในสมองอยู่กว่า ๕ ปี

ต้นปี ๒๕๕๐ ป้าพวงรัตน์ของผมผู้ศรัทธา เชื่อมั่นและวางใจในพระผู้เป็นเจ้า ก็จากไปด้วยวัย ๘๙ ปีเศษ เมื่อนานาอวัยวะอ่อนล้า

ปลายปี ๒๕๕๐ ต่อต้นปี ๒๕๕๑ แม่รัตนาของผมผู้บำเพ็ญบุญผ่านการดูแลบุพการี ประกอบสัมมาชีพเลี้ยงดูลูก ๆ พร้อมญาติมิตรและนิยมทำบุญอุทิศส่วนกุศล ที่กำลังป่วยด้วยโรคกระดูกและภาวะเลือดข้น ก็เกิดการตกเลือดครั้งใหญ่ในลำไส้ถึงขั้นช็อค ๒ ครั้ง กลับมาอยู่บ้านอย่างมีคุณภาพชีวิตในระดับดีของคนวัย ๘๔ ปี แม้มีอาการหูตึงที่เป็นปราการการสนทนา การชอบอ่านหนังสือของท่านจึงเป็นช่องทางที่ผมใช้อยู่เสมอ

ส่วนน้าพา ผู้กำลังจะอายุ ๘๐ ปี นั้น ท่านชอบเข้าวัดทำบุญอ่านหนังสือธรรมะ ศึกษาปฏิบัติธรรมตามสำนักต่าง ๆ โดยผมเคยพาไปอบรมอานาปานสติภาวนาที่สวนโมกข์นานาชาติด้วยแล้ว แม้ท่านจะบอกว่ายาก แต่ก็ยังมุ่งมั่นศึกษาปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายได้ยิ่งกว่าผมนัก

หากธรรมมาตา สามารถช่วยทั้งแม่ของผม, แม่ของผองเพื่อน-พ้องมวลมนุษย์ ตลอดถึงผู้ที่มีโอกาส-สามารถจะเป็นแม่ทั้งหลาย ทั้งแม่ในโลกแบบเดิม ทั้งแม่ในโลกแบบใหม่ได้ก็ย่อมสุดวิเศษ ผมเชื่อว่าพวกเราทั้งหลายล้วนอยากร่วมงาน “มาตาปฏิการกตัญญู” กับธรรมมาตาอย่างขยายขอบเขตกว้างขวางแก่แม่ทั้ง ๓ นัยยะ อย่างน้อยก็ผมคนหนึ่งละ เพราะถึงที่สุดแล้วคุณแม่ต้องไม่ตาย แม่ตายไม่ได้ ถ้าแม่ตายเสียแล้ว ใครจะคอยช่วยให้ธรรมครองโลกเล่า

ขอจบข้อคิดต่อธรรมาศรมธรรมมาตาด้วยอีกสำเนาลายมือของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุที่แทรกอยู่ในบันทึกอื่น ๆ ในช่วงท้ายชีวิตที่เพื่อนกัลยาณมิตรสตรีซึ่งร่วมกันทำงานหอจดหมายเหตุพุทธทาสอินทปัญโญได้นำมาให้ดู ดังนี้

อาศรม ธรรมมาตา ÷

ชดเชยสิ่งที่ไม่ได้ทำให้แม่ที่มีชีวิต
ยกสถานะของสตรีเพื่อโลกสันติ
แก้ปัญหาที่บวชภิกษุณีกันอีกไม่ได้
สัตรีมีธรรมสมบูรณ์, โลกดีขึ้นอีกมาก.

บัญชา พงษ์พานิช
บ้านบวรรัตน์ นครศรีธรรมราช
๑๔ เมษายน ๒๕๕๑, วันครบรอบ ๗๙ ปี
ของแม่น้าพาของผม.

ธรรมมาตา มณเฑียร

ไม่สร้างด้วยไม้ ด้วยโลหะ
ด้วยอิฐ ปูน แต่สร้างด้วยใจ
ด้วยมโนธาตุ ในใจคนทุกคน

พุทธทาส อินทปัญโญ

มุขคุณหมอ

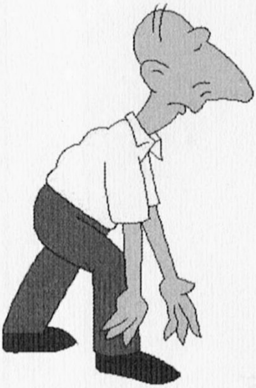

ชายคนหนึ่งไปหาหมอ เล่าอาการป่วยให้คุณหมอฟังว่า

คุณหมอครับ ผมเป็นอะไร ช่วยบอกให้รู้ทีเถิดครับ
พักนี้กระผม ไม่ค่อยสบาย หายใจไม่ค่อยจะมีแรง
มีอาการ มัวที่ตาซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปตาขวา
มันย้ายไปย้ายมาอยู่สองสามวัน
มีอาการ ปวดที่ขมับซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปขมับขวา
มันย้ายไปย้ายมาอยู่สามสี่วัน
มีอาการ หูอื้อข้างซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปหูขวา
มันย้ายไปย้ายมาอยู่สี่ห้าวัน
มีอาการ เคล็ดที่ไหล่ซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปไหล่ขวา
มันย้ายไปย้ายมาอยู่ห้าหกวัน
มีอาการ ปวดบั้นเอวซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปเอวขวา
มันย้ายไปย้ายมาอยู่หกเจ็ดวัน
มีอาการ ปวดเข่าข้างซ้าย แล้วมันก็ย้ายไปเข่าขวา
เดินยักไปยักมาอยู่เจ็ดแปดวัน

มีอาการ จำอะไรไม่ค่อยได้ ลืมมาลืมไปอยู่เป็นประจำ

คุณหมอตอบว่า

บอกเอ่ยบอกให้ อย่าสงสัยร่างกายให้มากหนา
ที่ลุงเป็นเรียกว่าโรค "ชอ,รอ,อา" เดี๋ยวก็มาเดี๋ยวก็หายเป็นเช่นนั้น
วิตามินเอาไปกินบำรุงได้ ออกกำลังเสริมให้ขมีขมัน
ท่องคาถา "อนิจจา" ไว้ทุกวัน ดอกไม้จันทน์ใครส่งให้หายขาดเอย.

เศรษฐีกับยาจก

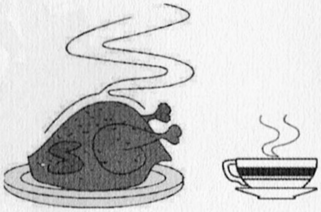

มียาจก แสนจน ขัดสนสิ้น
อาศัยกลิ่น อาหาร บ้านเศรษฐี
สูดกลิ่นกิน กับข้าวเปล่า แสนเข้าที
เลี้ยงชีวี พอสำราญ ไม่นานนัก

ครั้นเศรษฐี ขี้งก มารู้เข้า
ว่าไยเจ้า ลักกิน สิ้นเปลืองหนัก
จงจ่ายค่า เสียหายมา อย่าช้าชัก
เจองกยักษ์ เจ้ายาจก ยิ่งจนใจ

เศรษฐีนำ ตัวไป ฟ้องเจ้าเมือง
ท่านรับเรื่อง ฟ้องร้อง แล้วขานไข
ให้ยาจก จ่ายค่า เสียหายไป
เขาเรียกไว้ เหรียญตำลึง ร้อยหนึ่งอัน

ยาจกว่า ข้าไร้ ซึ่งสินทรัพย์
เจ้าเมืองรับ ว่าให้ยืม ประเดี๋ยวนั่น
แล้วผูกเหรียญ เหนืออ่างน้ำ ใบใหญ่พลัน
เงาเหรียญนั่น โจทก์จอมงก จงจกไป

ค่าของกลิ่น กับของเงา นั้นเท่าเทียบ
มิได้เปรียบ เสียเปรียบ กันใช่ไหม
เขาได้กลิ่น เจ้าได้เงา ของเงินไป
จงพอใจ ได้ตามสิทธิ์ ปิดคดี.

สุดยอดแห่งชีวิต

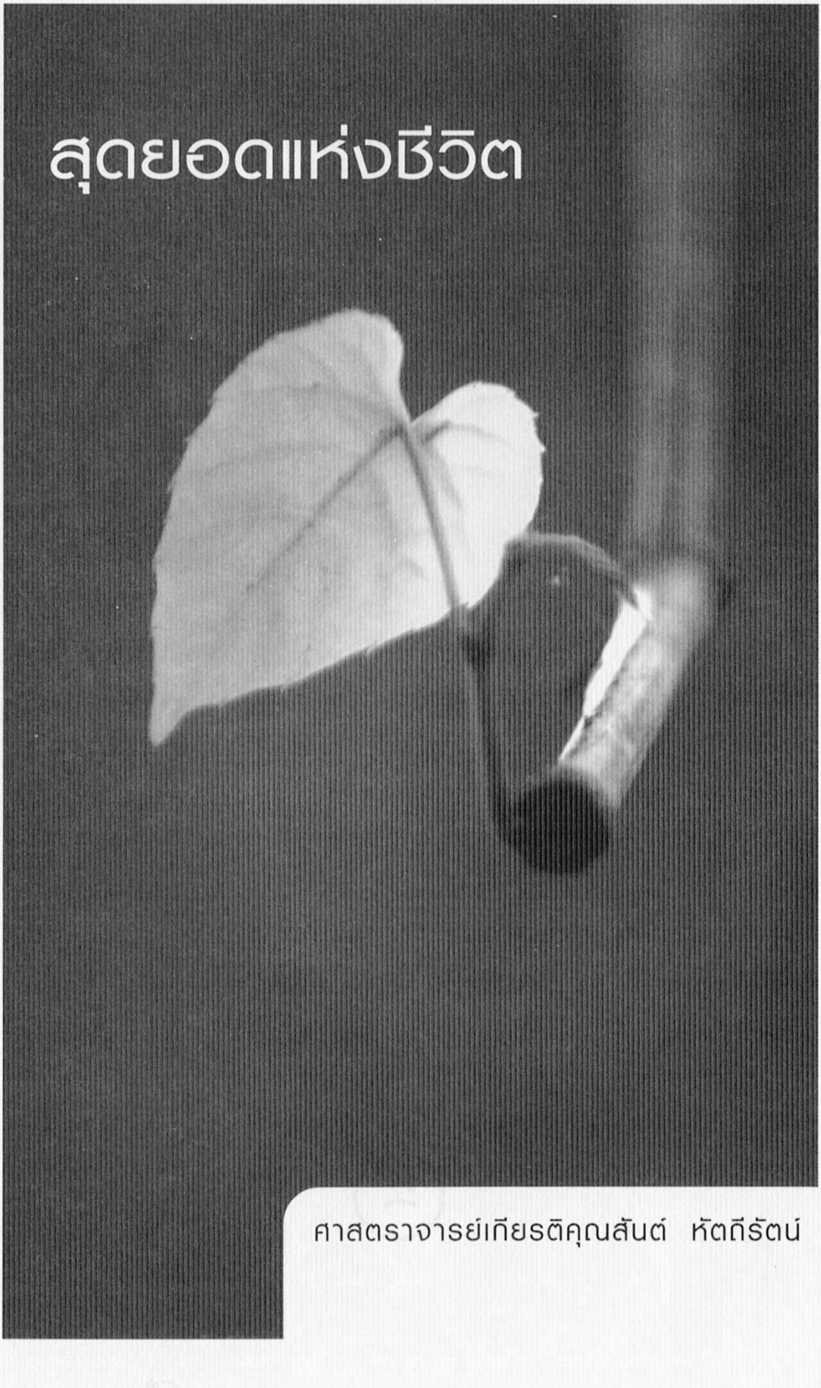

ศาสตราจารย์เกียรติคุณสันต์ หัตถีรัตน์

สุดยอดแห่งชีวิต คืออะไร

ใน **"ภาษาคน"** *สุดยอดแห่งชีวิต* ของคนคนหนึ่ง น่าจะหมายถึง สภาพหรือสภาวะที่คนคนนั้นมีความสุขความสมหวังมากที่สุดในชีวิตของตน ซึ่งอาจเกิดขึ้นแล้ว หรือใฝ่ฝันว่าจะเกิดขึ้นสักครั้งหนึ่งในชีวิต

ความสุขความสมหวังของคนทั่วไปหรือปุถุชน (คนที่ยังมีกิเลสหนา หรือสามัญชน) ย่อมวนเวียนอยู่ในเรื่อง **"กิน-กาม-เกียรติ-โก้"** เช่น

กรณีที่มีข่าวครึกโครมไปทั่วโลกในเดือนตุลาคม ๒๕๕๑ ว่า หนุ่มใหญ่ชาวเม็กซิกัน นายมานูเอล อูริเบ อายุ ๔๓ ปี มีความสุขกับการ **"กิน"** ตั้งแต่วัยเด็ก จนอ้วนที่สุดในโลก (ได้ลง "กินเนสส์ บุ๊ก ออฟ เรคคอร์ด" ว่าเป็นชายที่มีน้ำหนักมากที่สุดในโลก คือ ๕๙๐ กิโลกรัม ใน พ.ศ. ๒๕๕๐... **"โก้"** ซะเหลือเกิน) จนลุกจากเตียงไม่ได้ ต้องใช้ชีวิตอยู่บนเตียงมาโดยตลอดกว่า ๒๐ ปี โดยไม่ได้ออกนอกบ้านเห็นเดือนเห็นตะวันเลย

หลังตกหลุมรักกับ น.ส.คลอเดีย โซลิส จึงได้เปิดตัวต่อหน้าจอโทรทัศน์ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ ขอความช่วยเหลือจากผู้ใจบุญ ให้ช่วยออกค่ารักษาพยาบาลลดน้ำหนักของตนลง เพื่อจะได้แต่งงานกับ น.ส.คลอเดีย จึงมีคณะแพทย์เข้าช่วยเหลือลดน้ำหนักลงได้ถึง ๒๘๐ กิโลกรัม (ได้ลง "กินเนสส์ บุ๊กฯ" อีกครั้งในฐานะที่เป็นบุคคลที่ลดน้ำหนักได้มากที่สุดในโลก... **"โก้"** ซะอีกครั้ง)

เมื่อน้ำหนักเหลือ ๓๑๐ กิโลกรัม จึงเข้าพิธีวิวาห์กับ น.ส.คลอเดีย อายุ ๓๘ ปี ที่คบหากันมานาน ๓ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๑ ทั้งที่นายมานูเอล ยังลงจากเตียงเองไม่ได้ ต้องใช้รถเข็นปั้นจั่น (รถเครน) ยกเตียงเหล็กและตัวเขาออกจากบ้านขึ้นไว้บนรถ เพื่อออกจากบ้านไปยังศาลาประชาคม สถานที่จัดวิวาห์ หลังเจ้าหน้าที่รับจดทะเบียน และประกาศให้ทั้งสองเป็นสามีภรรยา นายมานูเอลถึงกับร้องไห้โฮ น้ำตาไหลพรากด้วยความดีใจ เพราะเป็นความสมหวังสูงสุดของชีวิต (เรื่อง ของ **"กาม"**)

แล้วยังได้ **“เกียรติ”** โดยมีผู้สื่อข่าวนานาชาติ ไปทำข่าวเผยแพร่ไปทั่วโลกและสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่องสารคดี “ดิสคัฟเวอรี่” ยังติดตามถ่ายภาพทำเป็นรายการพิเศษออกอากาศไปทั่วโลกอีกด้วย

นายมานูเอล อูริเบ เป็นตัวอย่างหนึ่งแห่งความ *“สุดโต่ง”* หรือบางคนอาจถือว่าเป็น *“สุดยอด”* แห่งชีวิต เพราะประสบความสำเร็จในทุกด้านของ **“กิน-กาม-เกียรติ-โก้”** ที่ปุถุชนจำนวนมากปรารถนาไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งเป็นอย่างน้อย

แต่ “สุดยอดแห่งชีวิต” ของคนบางคนอาจเป็นเรื่องของ **“ความร่ำรวย”** ไม่ว่าความร่ำรวยนั้นจะทำให้คนอื่น หรือสิ่งแวดล้อมต้องได้รับความเดือดร้อนเพียงใด

เมื่อคนคนหนึ่งรวยขึ้น ๆ จะต้องมีอีกหลาย ๆ คนจนลง ๆ และสิ่งแวดล้อมจะถูกทำลายมากขึ้นเสมอ แล้วในที่สุด วิบากกรรมแห่งความร่ำรวยนั้นจะตกสู่คนร่ำรวยนั้น หรือลูกหลานเหลนโหลนของคนร่ำรวยนั้นเสมอตาม “กฎแห่งกรรม” หรือ *“อิทัปปัจจยตา”* ที่ไม่มีผู้ใดจะหลีกพ้นได้

“สุดยอดแห่งชีวิต” ของคนบางคน อาจเป็นเรื่อง **“อำนาจ”** ไม่ว่าการได้มาซึ่งอำนาจนั้นจะเกิดจากการฆ่าบิดาหรือญาติพี่น้อง หรือได้มาจากสงครามที่ทำให้ทหารและประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตและเลือดเนื้อไปเป็นจำนวนมาก

อำนาจทำให้เกิดการลืมตัว เหลิง และโลภ-โกรธ-หลง เพิ่มขึ้นจึงเกิดเป็นวงจรอุบาทว์ (ดังรูป) ซึ่งในที่สุดก็จะทำลายผู้ที่มีอำนาจนั้นตาม “กฎแห่งกรรม” หรือ *“อิทัปปัจจยตา”* เช่นกัน

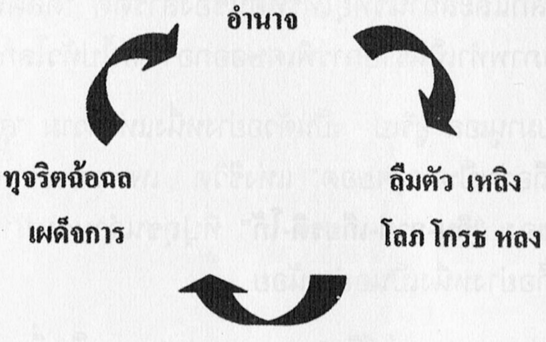

รูปข้างบนแสดงถึงวงจรอุบาทว์ของ "อำนาจ" ยิ่งมีอำนาจมากยิ่งลืมตัวมาก ทำให้เป็นเผด็จการมากและทุจริตฉ้อฉลมาก เพื่อให้มีอำนาจมากขึ้น จนในที่สุดก็จะนำความวิบัติมาสู่ผู้มีอำนาจ และ/หรือลูกหลานเหลนของผู้มีอำนาจนั้น

"*สุดยอดแห่งชีวิต*" ในความรู้สึกหรือความต้องการของคนทั่วไปจึงเป็นเพียงสิ่งฉาบฉวย ไม่ยั่งยืน และไม่ก่อให้เกิดความสุขสงบที่แท้จริงต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้

เพราะยิ่ง **"กิน"** มาก ก็ยิ่งอ้วนมาก (จนลุกจากเตียงไม่ได้ ดังในกรณีของนายมานูเอล อูริเบ) ยิ่งอ้วนมากก็ยิ่งเหนื่อยง่าย และเป็นโรคต่าง ๆ ง่าย (คนอ้วนจนเป็นโรคเบาหวาน เห็นแล้วน่าสงสาร เพราะเขาไม่สามารถหยุดกินของหวานและอาหารโปรดได้ จนในที่สุดโรคเบาหวานที่คุมไม่ได้ดี ก็จะทำให้ตาบอด ไตวาย หัวใจวาย เป็นอัมพาต และ/หรือถูกตัดเท้า ตัดขาเพราะหลอดเลือดไปเลี้ยงเท้า/ขาตีบตัน เป็นต้น)

เพราะยิ่งเสพ **"กาม"** มาก ก็ยิ่งสำส่อนมาก ติดกามโรคมาก โดยเฉพาะโรคเอดส์ ซึ่งในระยะแรกไม่มีอาการและอาการแสดง แต่ติดต่อกันได้ แม้แต่เจ้าใหญ่นายโตที่มีอำนาจวาสนา ก็ไม่อาจคลาดคลาจากโรคนี้ได้ และเมื่อผิดลูกผิดเมียเขาบ่อย ๆ "กฎแห่งกรรม" ย่อมตามทันอย่างแน่นอน

เพราะยิ่งมี **"เกียรติ"** มาก/ **"โก้"** มาก ก็ยิ่ง "จมไม่ลง" ทำให้เกิดความทุกข์ และอาจทำให้ต้องล่มจม เพื่อดำรง "เกียรติ" หรือ "ความโก้" นั้นไว้ ด้วยการกู้หนี้ยืมสินหรือทุจริตฉ้อฉล เป็นต้น

เพราะยิ่ง **"รวย"** มาก ยิ่งมีคนอิจฉาริษยามาก มีคนจ้องจี้/ปล้น/ขโมย/ยึดทรัพย์อยู่ตลอดเวลา คนที่รวยแล้วมีความสุขจึงมีน้อยมาก เพราะ "ยิงรวย ยิงโลภ" และเมื่อ "ยิ่งโลภ ยิ่งเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น" จึงหาความสุขยาก

เพราะยิ่งมี **"อำนาจ"** มาก ยิ่งลืมตัว กลายเป็นเผด็จการ ทุจริตฉ้อฉล จนต้องประสบความวิบัติไม่ช้าก็เร็ว เป็นต้น

"สุดยอดแห่งชีวิต" ใน **"ภาษาคน"** จึงเป็น "ยาพิษเคลือบน้ำตาล" หลอกล่อให้ลิ้มลอง แล้วติดใจ ไม่สามารถถอนตนออกจากการเสพนั้นได้ ในที่สุดจึงต้องจบลงด้วยความทุกข์ทรมานในรูปแบบต่าง ๆ

ใน **"ภาษาธรรม"** *สุดยอดแห่งชีวิต* น่าจะหมายถึง "สุดยอด หรือ สูงสุด หรือ ปลายสุด" แห่งชีวิต นั่นคือ "ความตาย"

เพราะ "ความตาย" เป็นจุดสุดท้ายแห่งชีวิตทุกชีวิตหลังกำเนิดขึ้นแล้ว (ในแต่ละคนแต่ละชาติ) เนื่องจาก **"เรามีความตายเป็นธรรมดา เราจะพ้นความตายไปไม่ได้"** (*มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต*)

"ความตาย" จึงเป็นสุดยอดแห่งชีวิต ที่คนทุกคนที่เกิดมาแล้วจำต้องดิ้นรนต่อสู้ ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เสมือนหนึ่งการเดินทางไกลเป็นปี ๆ หรือหลายสิบปี จนถึงจุดหมายปลายทาง คือปลายสุดแห่งชีวิต เพื่อให้ปลายสุดแห่งชีวิตเป็นจุดยอดสุดแห่งชีวิตหรือจุดสูงสุดแห่งชีวิตที่ทำให้เกิด

๑. ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ

๒. ความสงบเย็น และความเบิกบาน เมื่อสามารถปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความเป็น "ตัวกู-ของกู" ลงได้ เพื่อกลับคืนสู่ธรรมชาติอย่างสมบูรณ์

"ความตาย" ซึ่งไม่มีผู้ใดจะหลีกพ้นได้ จึงควรจะเป็น "ความตายที่ดีที่สุด" เพราะเป็นสิ่งสุดท้าย หรือปลายสุดแห่งชีวิต ที่ควรจะเป็น "ยอดสุด" หรือ "สุดยอด" แห่งชีวิตของคนทุกคน

หนทางสู่ "สุดยอดแห่งชีวิต"

หนทางสู่ "สุดยอดแห่งชีวิต" ใน "ภาษาคน" คงไม่ต้องชี้แจงในที่นี้ เพราะคนส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดในสังคมปัจจุบัน ต่างรู้เห็นและกระทำการเพื่อ "กิน-กาม-เกียรติ-โก้" อยู่แล้วไม่มากก็น้อย และจำนวนมากก็สามารถไต่เต้าสู่ "ความร่ำรวย" และ "ความมีอำนาจ" ด้วยวิธีการต่าง ๆ

อีกทั้ง "สุดยอดแห่งชีวิต" ใน "ภาษาคน" ก็หาใช่ "สุดยอดแห่งชีวิต" ที่แท้จริงหรือยั่งยืนไม่ และส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจะนำมาซึ่งความทุกข์ต่อตนเองและผู้อื่นไม่เร็วก็ช้าอย่างแน่นอน

ในที่นี้ จึงขอกล่าวถึงหนทางสู่ "สุดยอดแห่งชีวิต" ใน "ภาษาธรรม" หรือ "ความตายที่ดีที่สุด" เป็นสำคัญ

แม้ท่านอาจารย์พุทธทาส จะรจนาไว้ว่า

"อย่าเข้าใจ ไปว่า ต้องเรียนมาก ต้องปฏิบัติ ลำบาก จึงพ้นได้
ถ้ารู้จริง สิ่งเดียว ก็ง่ายดาย: รู้ดับให้ ไม่มีเหลือ เชื่อก็ลอง
เมื่อเจ็บไข้ ความตาย จะมาถึง อย่าพรั่นพรึง หวาดไหว ให้หม่นหมอง
ระวังให้ ดีดี "นาทีทอง" คอยจดจ้อง ให้ตรงจุด หลุดได้ทัน
ถึงนาที สุดท้าย อย่าให้พลาด ตั้งสติ ไม่ประมาท เพื่อดับขันธ์
ด้วยจิตว่าง ปล่อยวาง ทุกสิ่งอัน สารพัน ไม่ยึดครอง เป็นของเรา
ตกกระได พลอยกระโจน ให้ดีดี จะถึงที่ มุ่งหมาย ได้ง่ายเข้า
สมัครใจ ดับไม่เหลือ; เมื่อไม่เอา ก็ดับ "เรา" ดับตน ดลนิพพานฯ"

แต่ปุถุชนทั่วไปที่ไม่ได้ฝึกปฏิบัติตนให้รู้วิธี *"ตายก่อนตาย"* ไว้ก่อน เมื่อถึงนาทีสุดท้ายแห่งชีวิต ย่อมยากยิ่งที่จะสามารถทำจิตให้ว่างและปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้ง *"ตัวเรา-ของเรา"* ได้

ดังนั้น ถ้าเราต้องการ "ตายดีที่สุด" เราต้องฝึกปฏิบัติตนแต่เนิ่น ๆ โดย

๑. ตระหนักอยู่เสมอ (ในทุกครั้งที่มีสติระลึกได้) ว่า ชีวิตของเราจะต้องเปลี่ยนไป ไม่สามารถคงอยู่ในสภาพเดิมได้ *(อนิจจัง)* และชีวิตของเราจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ จึงเป็นทุกข์ *(ทุกขัง)* ก็เพราะความ **ใคร่มี-ใคร่เป็น** ของเรา และเพราะเรายึดมั่นถือมั่นว่ามี "ตัวเรา-ของเรา" ทั้งที่ "ตัวเรา" เกิดจากการรวมตัวกันของธาตุต่าง ๆ ซึ่งใน "ภาษาธรรม" เรียกว่า *"ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ"* หรือใน "ภาษาวิทยาศาสตร์" เรียกว่า คาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน ไนโตรเจน แคลเซียม

โซเดียม โปแตสเซียม เหล็ก ทองแดง สังกะสี คลอรีน ฯลฯ ที่มาพึ่งพิงกันและก่อกำเนิดเป็นสังขาร (ร่างกาย) ของเรา จึงหาใช่ตัวตนที่แท้จริงไม่ (*อนัตตา*) เพราะร่างกายของเราจะแตกสลายกลายเป็นธาตุต่าง ๆ เหล่านั้นหลังชีวิตสิ้นสุดลง

เมื่อไม่มี "ตัวเรา" ก็จะไม่มี "ของเรา" โดยอัตโนมัติ

สัจธรรมแห่งธรรมชาติทั้ง ๓ (*อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา*) ก็คือ ***"ไตรลักษณ์"*** (ลักษณะ ๓ ประการ ที่เป็น *"สามัญลักษณะ"* หรือลักษณะที่เสมอกันแห่งสังขารธรรมทั้งปวง นั่นเอง)

๒. ตระหนักอยู่เสมอ (ในทุกครั้งที่เจอการเกิด-การแก่-การเจ็บ การตาย) ว่า **"เรามีความตายเป็นธรรมดา เราไม่พ้นความตายไปได้"** (*มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโต*)

สพเพ สตฺตา มรนติ จ มริงสุ จ มริสฺสเร
ตเถวาหํ มริสฺสามิ นตฺถิ เม เอตฺถ สํสโย

สัตว์ทั้งปวง กำลังตาย ตายแล้ว หรือจักตาย
เราก็จักตายอย่างนั้นเหมือนกัน เราจึงไม่สงสัยในเรื่องตายนี้

ดังนั้น เราจะเตรียมใจและกาย เพื่อไปสู่ "ความตายที่ดีที่สุด" ให้เป็น "สุดยอดแห่งชีวิต" ให้จงได้

๓. พยายาม **"ละชั่ว ทำดี มีจิตผ่องใส"** โดยปฏิบัติตาม "ทาง ๘ ประการอันประเสริฐ" (*อริยอัฏฐังคิกมรรค*) คือ

๓.๑ ***เห็นชอบ*** (*สัมมาทิฏฐิ*) เช่น ตระหนักรู้ใน "ไตรลักษณ์" และ "ความตาย" ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

๓.๒ ***คิดชอบ*** (*สัมมาสังกัปปะ*) เช่น คิดแต่สิ่งที่ดีงาม (*กุศลวิตก* ๓ ได้แก่ คิดในทางเสียสละ ไม่คิดสนองความใคร่/ความอยาก

ของตน หรือ *เนกขัมมวิตก,* คิดในทางเมตตา ไม่พยาบาทมาดร้าย หรือ *อพยาบาทวิตก,* คิดกรุณา ไม่คิดร้าย ไม่คิดเบียดเบียน หรือ *อวิหิงสาวิตก* นั่นเอง)

๓.๓ ***พูดชอบ*** (*สัมมาวาจา*) เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ, หรือ *วจีสุจริต ๔* นั่นเอง

๓.๔ ***ทำชอบ*** (*สัมมากัมมันตะ*) เช่น ไม่ฆ่าหรือเบียดเบียนกัน ไม่ลักขโมยหรือถือเอาของที่เขามิได้ให้ ไม่ประพฤติผิดในกามหรือล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน, หรือ *กายสุจริต ๓* นั่นเอง

๓.๕ ***เลี้ยงชีพชอบ*** (*สัมมาอาชีวะ*) คือ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

๓.๖ ***พยายามชอบ*** (*สัมมาวายามะ*) เช่น พยายามระวังยับยั้งอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น, พยายามลดละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว, พยายามทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น, และพยายามทำให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่งขึ้น, หรือ *สัมมัปปธาน ๔* นั่นเอง

๓.๗ ***ระลึกชอบ*** (*สัมมาสติ*) ระลึกรู้ว่านี่เป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา, ระลึกรู้ว่านี่เป็นเพียงเวทนา (สุข-ทุกข์-หรือเฉย ๆ) ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา, ระลึกรู้ว่านี่เป็นเพียงจิต (ที่มีหรือไม่มี ราคะ-โทสะ-โมหะ ฯลฯ) ที่ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา, ระลึกว่านี่เป็นเพียงธรรม (เช่น *นิวรณ์ ๕ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๖ โพชฌงค์ ๗*) ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา, หรือ *สติปัฏฐาน ๔* นั่นเอง

๓.๘ ***ตั้งจิตมั่นชอบ*** (*สัมมาสมาธิ*) เช่น เจริญสมาธิแล้วไม่หลงเพลิน/ติดหมกมุ่นอยู่ในสมาธิ หรือนำสมาธิ/ฌานที่ได้แล้วไปใช้ในทางที่ผิด ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะและความหลุดพ้น เป็นต้น

การปฏิบัติตาม *"มรรคมีองค์ ๘"* ดังกล่าวข้างต้นไปเรื่อย ๆ จะนำไปสู่ภาวะที่ถูกต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนบรรลุภาวะที่ถูกที่ชอบอันสมบูรณ์ (*สัมมัตตะ ๑๐*) ซึ่งนอกจากองค์มรรค ๘ ข้อข้างต้นแล้วมีเพิ่มขึ้นอีก ๒ ข้อคือ

๓.๙ ***รู้ชอบ*** (*สัมมาญาณ*) คือ รู้เรื่องธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ (*ไตรลักษณ์ อิทัปปัจจยตา ตถตา สุญญตา* เป็นต้น)

๓.๑๐ ***พ้นชอบ*** (*สัมมาวิมุตติ*) คือ หลุดพ้นจากอวิชชา กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน คือ บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วนั่นเอง

๔. พยายามฝึก **"ตายก่อนตาย"** อยู่เสมอเมื่อมีโอกาส เช่น ลองคิดว่าถ้าเราจะต้องตายพรุ่งนี้ วันนี้เราจะทำอะไรบ้าง ถ้าเราจะต้องตายเดือนหน้าหรือปีหน้า เวลาที่เหลืออยู่นั้นเราจะทำอะไรบ้าง

การฝึกคิดและฝึกปฏิบัติเสมือนกับว่า ความตายกำลังจะเกิดขึ้นจริง ๆ จะทำให้เราได้มุมมองของชีวิตตรงข้ามกับที่เรามองในปัจจุบันที่มัวแต่ดิ้นรน/กระวนกระวาย/ทุรนทุราย ไขว่คว้า "อยากจะได้-อยากจะเป็น" ในสิ่งต่าง ๆ จนลืมความจริงแห่งชีวิต และลืม "สุดยอดแห่งชีวิต" ที่แท้จริง

สรุป : "สุดยอดแห่งชีวิต" ที่แท้จริง คือ ปลายสุด หรือยอดสุดแห่งชีวิตที่ไม่มีผู้ใดจะหลีกพ้นได้ คือ ความตาย จึงควรที่จะดำเนินชีวิตให้ได้ "ความตายที่ดีที่สุด" เท่าที่จะทำได้ โดยตระหนักรู้ในความจริงแห่งชีวิตและธรรมชาติ (*อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา*) และปฏิบัติตาม *"มรรคมีองค์ ๘"* จนสามารถปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความเป็น *"ตัวเรา-ของเรา"* ได้ในนาทีสุดท้ายแห่งชีวิต ยอดสุดหรือปลายสุดแห่งชีวิตจะได้เป็น "สุดยอดแห่งชีวิต" ที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง.

เราจะได้อะไรจากชีวิต.

หวังได้ ควรได้- ต้องได้แน่

๑ คนทั่วไป หวังเพียงได้ความอร่อยทางอายตนะ, มีกามารมณ์ทางเพศเป็นสุดยอด, แม้เขาจะมีเกียรติ และมิตรสหายที่ดี เขาก็ใช้มัน เพื่อแสวงหาสิ่งเหล่านี้ เท่านั้น. แม้ สิน-กาม-เกียรติ ก็ยังมีได้ ๒ แบบ, ร้อน หรือไม่ร้อน,

๒ ควรจะมองกันให้แน่ว่า เรามีชีวิตเพื่อมีความสุข จากการประสพความสำเร็จในชีวิตว่า "ถูกต้องและพอใจ, เคารพตัวเอง ยกมือไหว้ตัวเองได้.

๓ ถ้าเราไม่มีชีวิต แล้วจะหาความสำเร็จจากชีวิตได้อย่างไร? คนฆ่าตัวตาย เพราะคิดสั้น และหุนหันมากเกินไป, เราควรใช้ชีวิตเพื่อการแก้ตัวใหม่, หรือพยายามครั้งต่อไป ดีกว่าที่จะทำลายมันเสีย.

พุทธทาส อินทปัญโญ

กายในกาย

อาทิตย์ยามเช้า

เวสาลี

วันนี้รัฐสภาของนครเวสาลี[๑] แห่งแคว้นวัชชีคึกคักเป็นพิเศษ รถม้าจำนวนนับสิบคันต่างทยอยเข้ามาจอดที่หน้าสัณฐาคาร[๒] แห่งนี้ มองดูปราดเดียวก็รู้ว่านี่ไม่ใช่รถของคนธรรมดาสามัญ ทันทีที่รถจอดสนิท เจ้าหน้าที่ซึ่งนั่งอยู่เบื้องหลังสารถีได้กระโดดลงจากรถอย่างคล่องแคล่วว่องไว เขาค้อมตัวลงต่ำมากที่สุดเพื่อแสดงการคารวะอย่างสูงต่อผู้ที่เขาเปิดประตูให้ เจ้าของรองเท้าทองคำที่ก้าวลงมาจากรถม้าแต่ละคัน ล้วนเป็นเจ้าชายแห่งราชวงศ์ลิจฉวีทั้งสิ้น ทุกพระองค์ทรงหรูหราสง่างามอยู่ในฉลองพระองค์ซึ่งประดับด้วยทองและอัญมณีมีค่า เมื่อรวมกันเข้ากับเครื่องประดับอื่น ๆ ที่แสนจะอลงการแล้วทำให้แลดูเรืองรองวิจิตรพิสดารอย่างเหลือที่จะกล่าว แต่ละองค์ทรงสวมกอดและตรัสคำทักทายต่อกันอย่างอ่อนหวาน พระพักตร์ยิ้มละไมอย่างมั่นใจอยู่ในที

---

๑. **นครเวสาลี** เป็นเมืองหลวงของแคว้นวัชชี ซึ่งเป็น ๑ ใน ๕ ของแคว้นมหาอำนาจสมัยพุทธกาล (ได้แก่ **มคธ วัชชี โกศล วังสะ อวันตี**) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของฝั่งแม่น้ำคันธกะ

๒. **สัณฐาคาร** ชื่อเรียกหอประชุมในสภา สำหรับให้ชนชั้นปกครองใช้ประชุมเวลาบริหารราชการแผ่นดิน

เวสาลีนั้นเป็นนครหลวงที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ งดงามไปด้วยปราสาทราชวัง เรือกสวนไร่นาเขียวชอุ่มด้วยไม้ดอก ไม้ผล มีสระน้ำกว้างใหญ่เต็มไปด้วยดอกบัวบานสล้างอยู่หลายแห่ง มองไปทิศใดก็เจริญตาเจริญใจ แคว้นนี้ปกครองด้วยระบบสาธารณรัฐ มีกษัตริย์ ๘ ราชวงศ์หมุนเวียนเปลี่ยนกันขึ้นปกครองตามวาระ โดยในสมัยพุทธกาลนี้ กษัตริย์ตระกูลลิจฉวีเป็นผู้ได้อำนาจในการปกครอง

วันนี้มีวาระพิเศษอันใด ที่ทำให้ฝ่ายปกครองของแคว้นถึงกับต้องเปิดสภาเพื่อตัดสินความ แล้วทำไม เจ้าชายหนุ่มแห่งราชสกุลลิจฉวีเกือบแทบทุกพระองค์ จึงต้องเสด็จมาพร้อมเพรียงกันที่สภาในวันนี้ด้วย

โอปปาติกะ

สิบกว่าปีก่อน ภายในพระราชอุทยานอันกว้างใหญ่ไพศาลของกษัตริย์ลิจฉวีในนครเวสาลี ได้มีเหตุการณ์อันแปลกประหลาดเกิดขึ้น

พนักงานคนหนึ่งกำลังเดินตรวจตราตามหน้าที่ เขาเกือบจะผ่านมะม่วงต้นใหญ่ไปอยู่แล้ว หากสายตาไม่เผอิญปะทะเข้ากับบางสิ่ง

ร่างของเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ ที่ยืนอยู่นั้น ดูเหมือนจะเจาะจงผุดขึ้นมาต่อหน้าต่อตาเขา

นายอุทยานรู้สึกงุนงงคล้ายดังอยู่ในความฝัน เด็กคนนี้เป็นใครกัน พ่อแม่อยู่ที่ไหน แล้วเข้ามาในเขตพระราชฐานอันหวงห้ามได้อย่างไร ทำไมจึงมายืนอยู่อย่างเดียวดายในท่ามกลางแมกไม้ใหญ่ครึ้มที่ไร้ผู้คนเช่นนี้ ความแปลกใจได้แปรเปลี่ยนเป็นความหวาดระแวงจนถึงขั้น

หวาดกลัว เกิดอาการเย็นยะเยือกไปทั่วสันหลัง เมื่อมองเห็นทีท่าอันปราศจากความสะทกสะท้านแม้แต่น้อยของเด็กหญิงประหลาดนั่น

และแล้ว....นางได้หันมาเห็นเขา มองสบตา ส่งยิ้มที่แสนหวานมาให้ ทันใดนั้น ความงามแห่งดวงหน้าที่บริสุทธิ์แจ่มใสและไร้เดียงสาดังพระจันทร์วันเพ็ญ ได้จู่โจมเข้าทำลายความหวาดหวั่นในใจของเขาให้ปลาสนาการไปจนหมดสิ้น

เด็กน้อยถูกนำไปเข้าเฝ้า เมื่อเจ้าลิจฉวีไม่อาจสอบถามเอาความอะไรได้ ว่าแม่หนูเป็นใคร มาจากไหน พวกเจ้าลิจฉวีจึงต่างพากันปลงใจเชื่อว่า แม่หนูคือโอปปาติกะ[๑] ที่เกิดขึ้นเอง ณ โคนต้นมะม่วงนั้น

นางถูกเลี้ยงดูอย่างดีให้เติบโตขึ้นภายในพระราชวัง เจ้าลิจฉวีได้ตั้งชื่อให้นางว่า

อัมพปาลี อันมีความหมายว่า “ผู้รักษาต้นมะม่วง”

---

๑. **โอปปาติกะ** หมายถึงผู้ผุดเกิดขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เกิดมาและเป็นผู้มีความเป็นผู้ใหญ่โดยทันที

สุภะหรืออสุภะ [๑]

ตลอดเวลาที่เติบโตมา จนกระทั่งเป็นสาวสะพรั่งที่สมบูรณ์ไปด้วยเลือดฝาดนั้น สองหูของ***อัมพปาลี***จะคุ้นชินกับคำกล่าวยกย่องที่มาจากผู้คนรอบข้าง ซึ่งชื่นชมโสมนัสต่อความงามอย่างเลอเลิศของนางอยู่เสมอมิได้ขาด และโดยไม่รู้ตัวที่ถ้อยคำชื่นชมเหล่านี้ ดูเหมือนจะมีความสำคัญต่อจิตใจของนาง มากกว่ามื้ออาหารที่ต้องรับประทานใส่ท้องในแต่ละวันเสียอีก

พวกชายหนุ่มธรรมดาสามัญอย่าหมายว่าจะมีโอกาสได้โอภาปราศรัยกับนาง เพราะนับแต่แตกเนื้อสาวมาแล้ว ผู้ที่เข้ามาเวียนวนอยู่รายรอบ ก็คือบรรดาเจ้าชายลิจฉวีทั้งหลายนั่นแหละ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าชายรุ่นหนุ่มอายุใกล้เคียงกันกับนาง หรือกระทั่งเจ้าชายแก่ที่มีอายุรุ่นราวคราวพ่อ ทุกองค์ต่างมีความปรารถนาเดียวกันหมด คือ ต้องการจะได้นางมาไว้เป็นสมบัติเฉพาะตน เขาพากันหลงใหลผิวกายเนียนละเอียด ดวงตาดำขลับแวววาว ผมยาวสยายดกดำเป็นลอนงามที่มักประดับด้วยดอกไม้หอมอยู่เสมอ ฟันเรียบเรียงกันเหมือนไข่มุก มือเท้าอ่อนนุ่มจนอยากจะซบใบหน้าลงไปสูดดมความหอมหวานนั้น ความงามนี้ทำให้บรรดาราชกุมารต่างแข่งขันกันสรรหาของกำนัลสูงค่ามามอบให้ ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหมเนื้อละเอียดที่ทอผสมด้วยเส้นด้ายซึ่งทำจากทองคำบริสุทธิ์ สายสร้อย ต่างหูระย้าย้อย แหวนสวมนิ้วนาง กลาง ก้อย ตลอดจนกำไลข้อเท้า

---

๑. **สุภ** (สุบ-พะ) ความงาม ความดีงาม ความเจริญ **อสุภะ** สภาพที่ไม่งาม พิจารณาร่างกายของตนและผู้อื่นให้เห็นสภาพที่ไม่งาม ในความหมายเฉพาะ หมายถึงซากศพในสภาพต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นอารมณ์กรรมฐานรวม ๑๐ อย่าง อาทิ ซากศพที่เน่าพอง ซากศพที่มีตัวหนอนคลาน-คล่ำไปอยู่ ฯลฯ

เมื่อความคลั่งไคล้ถึงขีดสุด เจ้าชายลิจฉวีทั้งหลายก็พุ่งเข้าโรมรัน ชกต่อย ต่อสู้กันอุตลุดเพื่อแย่งชิงนาง สร้างความอเนจอนาถแก่ผู้มีปัญญาที่มองเห็นยิ่งนัก คณะปกครองจึงต้องเปิดประชุมสภาเป็นวาระพิเศษ เพื่อทำการตัดสินว่านางผู้มีความงามเป็นเลิศนี้ สมควรจะตกเป็นสมบัติของผู้ใด

เปลือกซึ่งทำหน้าที่หุ้มห่ออวัยวะภายในของนางอัมพปาลีช่างมีอำนาจถึงปานนี้

กรรมเก่า

ในอดีตชาติของอัมพปาลีนั้น[๑] เพื่อที่จะสร้างอุปนิสัยแห่งพระนิพพานให้มีขึ้น นางเป็นผู้ที่นับว่าได้สั่งสมบุญบารมีไว้ในภพทั้งหลายที่เวียนเกิดอยู่มากพอสมควร กระนั้น เมื่อยังฝึกให้ถึงขั้นที่มีสติครองใจอยู่เสมอ ๆ ไม่ได้ อะไรที่ไม่น่าเกิดจึงเกิดขึ้น

มีกฎของธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือ สิ่งใดที่เราได้ลงมือกระทำไปแล้วนั้น เราต้องรับผลอย่างเที่ยงแท้แน่นอนและยุติธรรมที่สุด ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นสิ่งที่ดีหรือเลวก็ตาม

ในสมัยหนึ่งซึ่งเป็นพระศาสนาของพระสิขีสัมพุทธเจ้า อัมพปาลีได้สมาทานสิกขาบทบวชเป็นภิกษุณี วันหนึ่งท่านภิกษุณีได้ชวนเพื่อนภิกษุณีหลายรูปให้ไปไหว้พระเจดีย์ด้วยกัน ขณะที่กำลังเดินเวียนขวาเพื่อกระทำประทักษิณรอบเจดีย์นั้น พระขีณาสพเถรี[๒] ซึ่งเดินนำหน้าไปก่อนแล้วได้บ้วนน้ำลายลงบนพื้น เมื่อท่านภิกษุณี (อัมพปาลี)

---

๑. **ชีวประวัติในอดีตชาติของอัมพปาลี** มีกล่าวอยู่ในคัมภีร์ ขุททกนิกาย เถรีคาถา

๒. **พระขีณาสพ** ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว, ผู้หมดกิเลส, พระอรหันต์

เดินวนมาเห็นน้ำลายนั้นเข้า จิตของท่านซึ่งกำลังถูกความยึดมั่นในองค์พระเจดีย์ครอบงำอยู่ ด้วยหัวใจที่เต็มไปด้วยมิจฉาสติ ท่านได้บันดาลโทสะพลั้งปากกล่าวคำด่าออกไปด้วยความประมาทว่า

"นางแพศยาคนไหนนะ บังอาจมาบ้วนน้ำลายลงในที่นี้"

ภายในสภาแห่งแคว้นวัชชี ณ นครเวสาลี ราชกุมารลิจฉวีที่สวมกอดและทักทายกันอย่างอ่อนหวานก่อนการประชุมนั้น บัดนี้ได้เริ่มมีปากเสียงและดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างทำท่าจะรั้งไว้ไม่อยู่ เพื่อที่จะยุติเหตุร้ายซึ่งอาจมาจากการทะเลาะวิวาทนั้น คณะสภาจึงมีข้อสรุปว่า อัมพปาลีเป็นโอปปาติกะที่ไม่มีทั้งบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ดังนั้น เพื่อความสงบสุขร่มเย็นและความเป็นสง่าราศีของนครเวสาลีอันยิ่งใหญ่เกรียงไกรนี้ สภาจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ตัดสินให้อัมพปาลีจงเป็นนางหญิง**คณิกา**[๑] นับแต่นี้

ให้เจ้าชายทุกพระองค์แห่งราชวงศ์ลิจฉวี มีสิทธิที่จะได้ร่วมอภิรมย์กับนางเสมอเหมือนกันหมด โดยไม่ต้องทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ แต่ต้องจ่ายค่าตัวให้นางเป็นเงิน ๕๐๐ กหาปณะ[๒] ต่อการร่วมอภิรมย์หนึ่งคืน และในฐานะนางคณิกาของมหานคร อัมพ-ปาลีจะต้องฝึกฝนตนเองให้ยิ่ง ๆ ขึ้น สำหรับการเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านการขับร้อง ฟ้อนรำ การเล่นดนตรี ทั้งนี้เพื่อที่นอกจากเจ้าชายทั้งหลายจะได้รับความสุขสำราญแล้ว สภายังมีคำสั่งอนุมัติให้บุคคล

---

๑. **คณิกา** หญิงของหมู่คณะ, หญิงแพศยา, หญิงงามเมือง

๒. **กหาปณะ** มาตราเงินสมัยโบราณของอินเดีย ๑ กหาปณะ เท่ากับ ๔ บาท (น้ำหนักทอง)

ทั่วไปทั้งในแคว้นและต่างแคว้นที่มีฐานะดี สามารถร่วมอภิรมย์กับนางได้ในราคาคืนละ ๕๐๐ กหาปณะเช่นกัน

กายของอัมพปาลีสั่นสะท้านราวจับไข้ ทันทีที่ได้ยินคณะสภากล่าวคำตัดสินจบลง

ทุกข์

มือเย็นเฉียบของอัมพปาลีบีบกันแน่นอยู่ใต้ชายผ้าคลุม ไม่มีใครในที่นี้แม้แต่คนเดียวที่จะลุกขึ้นมาปกป้องนาง ภาพของชีวิตแต่หนหลังที่เติบโตขึ้นมาอย่างอ้างว้างโดดเดี่ยวปรากฏขึ้นในใจ นางไม่เคยมีโอกาสได้สัมผัสว่าความอบอุ่นจากอ้อมอกของมารดาเป็นเช่นไร ไม่เคยมีบิดาที่จะคอยปกป้องทะนุถนอมนางเหมือนเด็กอื่น

ความทุกข์ ความขมขื่น แล่นเข้าท่วมท้น ชีวิตคืออะไรกันแน่ ร่างกายนี้นางไม่ได้เป็นเจ้าของมันหรอกหรือ ทำไมคนอื่นจึงมีสิทธิ์บงการมันมากกว่าตัวของนางเอง เมื่อก่อนนางคิดว่าความงามเลอเลิศที่ใครต่างอิจฉา คือสมบัติล้ำค่าประการเดียวที่นับเป็นพรจากสวรรค์ในชีวิตอันว่างเปล่าของนาง บัดนี้ คำตัดสินแสนโหดร้าย เป็นดังฆ้อนเหล็กที่ฟาดเปรี้ยงลงบนแก้วบางใส ใจของนางแหลกละเอียดเสียแล้ว ความงามจะมีประโยชน์อันใด ในเมื่อมันเป็นดังอสรพิษร้ายที่แว้งเข้าฉกกัดนางเช่นนี้

น้ำตารื้นขึ้นเต็มหน่วยตา นางกำชายผ้าในมือแน่นราวกับจะยึดมันเป็นที่พึ่ง ไม่มีอะไรที่ต้องเสียมากไปกว่านี้ ด้วยความอาจหาญนางเอ่ยปากยื่นข้อเสนอว่า หากจะให้นางเป็นหญิงคณิกา จะต้องให้ที่อยู่อาศัยนางทางด้านหน้าของเมือง ต้องไม่ส่งยามมาคอยตรวจตรา

สถานที่นั้น หากสภาของรัฐมีคำสั่งให้ตรวจค้น เจ้าหน้าที่จะเข้าค้นได้ในวันที่ ๗ นับแต่วันออกคำสั่ง และแขกทุกคนต้องจ่ายค่าตัวให้นางคืนละ ๕๐๐ กหาปณะ ประการสุดท้าย ขณะที่นางกำลังอยู่กับแขกคนหนึ่ง ห้ามแขกอีกคนเข้าไปอย่างเด็ดขาด

คณะสภารีบรับเงื่อนไขนั้นอย่างปรีดา ทั้งหมดนี่เพื่อความสงบสุขอย่างเดียวแท้ ๆ ไม่มีอะไรมากกว่านี้จริง ๆ พวกเขาพากันพูดว่า *"สาวน้อยนี่ช่างมีความเสียสละอย่างน่าสรรเสริญจริง ๆ"* นับเป็นเหตุผลที่ทำให้สามารถปัดความละอายซึ่งเกิดขึ้นในใจทิ้งไปได้อย่างรวดเร็ว พากันคิดว่าความ**ถูกต้อง**นั้น สำคัญกว่าการมี**เมตตา**

คณะผู้ตัดสินมองเห็นแต่ปัญหาที่เกิดจากสาวน้อยตรงหน้า แต่มองไม่เห็นจิตภายในของตัวเอง ที่เริ่มนับวันรอการใช้สิทธิ์**อย่างถูกต้อง**ในร่างกายของนาง รำพึงว่า *"เมื่อไหร่หนอจะถึงคราวของเรา"*

รักเดียวในดวงใจ

สังคมในสมัยพุทธกาลของอินเดียเชื่อว่า ตำแหน่งนางคณิกาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากพระราชานั้นเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ แตกต่างกับพวก *เวสิยา*[๑] ซึ่งเป็นหญิงโสเภณีชั้นต่ำ

ความเป็นนางคณิกาของอัมพปาลี ได้ทำให้นครเวสาลีกลายเป็นเมืองหลวงที่โอ่อ่า มีชื่อเสียงโด่งดังมากยิ่งขึ้นกว่าเก่า เกิดการบอกเล่าปากต่อปากในหมู่ชนชั้นสูง มหาเศรษฐีไม่ว่าแคว้นไกลหรือใกล้

---

๑. อ้างจาก บรรจบ บรรณรุจิ **ภิกษุณี:พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล** หน้า ๑๕๘ *"มีข้อน่าสังเกตว่า ศัพท์ว่า เวสิยา ใช้เรียกโสเภณีชั้นต่ำ ขณะที่ศัพท์ว่า คณิกา ใช้เรียกโสเภณีชั้นสูง"*

ต่างอยากเข้ามาค้าขาย มาเที่ยวชมเมือง โดยเหตุผลแท้จริงแล้วคืออยากเอาเงินมาทิ้งในสำนักของนาง ด้วยค่าตัวที่กำหนดไว้แพงลิบลิ่ว ทำให้อัมพปาลีกลายเป็นมหาเศรษฐีนีที่มีฐานะมั่งคั่งมาก มีสวนมะม่วงกว้างใหญ่ มีข้าทาสบริวารไว้ใช้สอยนับร้อย เดินทางไปไหนมาไหนด้วยยานพาหนะชั้นดี มีชีวิตหรูหราอยู่ในวงสังคมชั้นสูง แขกส่วนมากล้วนมาจากราชสำนัก หรือไม่ก็เป็นคหบดีระดับประเทศที่สำคัญทุกคนต่างคิดเอาเองว่า ตนคือผู้ที่กุมหัวใจของนางเอาไว้ได้

แคว้นมหาอำนาจแคว้นหนึ่ง ซึ่งถือเป็นคู่แข่งสำคัญของแคว้นวัชชีมาตลอด คือ**แคว้นมคธ** มีกรุง**ราชคฤห์**เป็นเมืองหลวง แคว้นนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียเช่นเดียวกัน มีกษัตริย์พระนามว่า***พระเจ้าพิมพิสาร*** ปกครองบ้านเมืองด้วยระบอบราชาธิปไตย แตกต่างจากแคว้นวัชชีที่ปกครองแบบสาธารณรัฐ เรื่องราวของกษัตริย์แห่งดินแดนซึ่งเป็นคู่แข่งกับแผ่นดินนี้ ถูกนำมาเล่าโดย 'ลูกค้า' ของอัมพปาลีอยู่เสมอ นางเกิดความประทับใจในพระองค์เป็นอย่างมาก ถึงกับว่าจ้างให้จิตรกรเดินทางไปเขียนรูปของพระองค์มาเก็บซ่อนไว้ *ไม่มีใครล่วงรู้ว่านี่คือชายเพียงผู้เดียวที่นางหลงรักและมอบหัวใจให้*

โดยไม่เคยคาดคิดว่าตนเองจะมีวาสนาได้พบกับตัวจริงของพระองค์ เหตุนี้อัมพปาลีจึงรู้สึกขนลุกและตื่นตะลึงจนตัวชา เมื่อได้เห็นหน้า "แขกพิเศษ" ของนางในวันนั้น

ความจริง

เจ็ดวันเต็มที่นางมีความสุขอยู่กับ "แขกพิเศษ" บัดนี้เวลาแห่งการพรากจากมาถึงแล้ว อัมพปาลีซาบซึ้งดีว่าหญิงผู้ต่ำต้อยเช่นนางไม่สมควรบังอาจที่จะยื้อยุดใครหรือสิ่งใดไว้

ธำมรงค์สูงค่าที่บ่งบอกลักษณะเฉพาะของผู้สวม ถูกถอดออกมาวางลงบนฝ่ามือของนางอย่างนุ่มนวล สิ่งนี้ไม่ใช่ค่าตอบแทน แต่เป็นเครื่องหมายยืนยันถึงความรู้สึกของผู้ให้ ว่ามีความลึกซึ้งผูกพันเป็นพิเศษต่อนางเพียงใด ความจริงนางเป็นหญิงที่มีความอดทนมาก แต่ครั้งนี้นับว่าเหลือกลั้น น้ำตาจึงไหลพรากลงมาเป็นสาย อัมพปาลีก็เหมือนกับหญิงสาวธรรมดาทั่วไป ที่ปรารถนาจะได้แต่งงานมีครอบครัว และใช้ชีวิตเคียงคู่อยู่กับชายที่นางรัก แต่สภาพต้องคำสาปที่นางเป็นอยู่ทำให้ทั้งหมดนี้ไม่อาจมีอะไรที่เป็นจริงได้

ดูเหมือนนี่จะเป็นทุกข์สาหัสครั้งที่สองนับแต่วันเกิดเหตุในสภา นางถามตัวเองว่าชีวิตที่ผ่านมาให้อะไรกับนางบ้าง.....นางนั่งอยู่เช่นนั้นนานนับชั่วโมง หัวใจปวดร้าวเพราะไม่อาจหาคำตอบได้ว่าเคยมีความสุขใดบ้างที่จีรังและเป็นของนางอย่างแท้จริง นอกจากทุกข์และทุกข์แล้ว ชีวิตนี้ไม่มีอะไรอีกเลยหรือ ชายผู้เป็นที่รักยิ่งจากไปแล้วนำเอาชีวิตและความใฝ่ฝันทั้งหมดของนางไปด้วย หญิงที่ต้องคำสาปเอย.....เจ้าจะต้องนอนทอดร่างให้ชายมากหน้าหลายตามาใช้เรือนกายราวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตจิตใจต่อไป

ความรู้สึกของนางถูกบีบคั้นอย่างเหลือแสน มองไม่เห็นและไม่รู้ว่าตัวเองจะต้องดิ้นรนมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร ในเมื่อหันหน้าไปทางไหนก็พบแต่ความเศร้าโศกผิดหวัง เงินทองที่มีอยู่อย่างมากมายมหาศาลไม่อาจกางกั้นทุกข์ที่ถาโถมเข้ามาทำลายได้

หญิงที่น่าสงสารนางไม่รู้ว่า ขณะนั้นพระโลกนาถทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลกนี้ ทรงอยู่ไม่ห่างไกลจากนางนัก ทรงสั่งสอน แสดงธรรมชี้ทางออกจากทุกข์ให้คนทั้งหลายด้วยพระทัยกรุณายิ่งนัก พระองค์ตรัสบอกสัจธรรมว่า.....*แท้จริงแล้วชีวิตนั่นแหละคือความทุกข์* ไม่มีมนุษย์

คนไหนที่เกิดมาแล้วไม่เคยพบกับความพลัดพรากสูญเสีย ไม่เคยต้องร้องไห้หลั่งน้ำตา เราทุกคนต่างเป็นเช่นนี้มาแล้วนับภพนับชาติไม่ถ้วน แล้วทำไมยังจะต้องเป็นเช่นนี้ต่อไปอีก

อภิชาตบุตร[๑]

ตามธรรมดาแล้วหากหญิงคณิกาคนใดเกิดพลาดพลั้งตั้งครรภ์ขึ้น ถือเป็นธรรมเนียมว่านางจะเลือกเลี้ยงดูเฉพาะเด็กที่เกิดมาเป็นผู้หญิงเท่านั้น เพื่อให้ทำหน้าที่สืบทอดวิชาชีพต่อไป แต่หากเด็กนั้นเกิดมาเป็นผู้ชาย กุมารน้อยจะถูกทิ้งหรือยกให้กับผู้อื่นตั้งแต่แรกเกิดเสมอ[๒]

รักที่ไม่สมหวังของอัมพปาลีบังเกิดผลเป็นทารกเพศชาย แต่ความคิดที่จะนำลูกไปทิ้งนั้นไม่มีอยู่ในหัวของนาง เด็กคนนี้เป็นเหมือนสิ่งอัศจรรย์ที่เกิดมาเพื่อเยียวยารักษาใจ ทั้งเป็นตัวแทนความรักที่จากไป เติมเต็มสิ่งขาดหาย และเป็นกำลังใจให้นางอดทนที่จะมีชีวิตอยู่ ความรักที่นางมีต่อลูกในอกนั้นเกินกว่าคำบรรยายใด ๆ เงื่อนไขที่อัมพปาลีเคยยื่นต่อสภา ก่อนที่จะรับหน้าที่เป็นนางคณิกาของนครนั้นได้เอื้อประโยชน์ให้นางสามารถที่จะตั้งครรภ์ และเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาอย่างเป็นความลับได้ ***วิมล*** คือชื่อที่นางตั้งให้ลูก ปัจจุบันเขากำลัง

---

๑. **อภิชาตบุตร** บุตรที่มีคุณสมบัติเหนือกว่าบิดามารดา

๒. **หมอชีวกโกมารภัจจ์** คือตัวอย่างของเด็กทารกเพศชายที่ถูกทอดทิ้ง มารดาของท่านเป็นหญิงคณิกาประจำนครราชคฤห์มีนามว่า 'สาลวดี' 'เจ้าชายอภัย' พระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสารเก็บท่านมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมตั้งแต่แรกเกิด

เติบโตเป็นหนุ่มน้อยที่มีผิวพรรณและใบหน้างดงามยิ่ง ละม้ายทั้งผู้เป็นบิดาและมารดา

บัดนี้ อัมพปาลีคิดว่าสถานที่แห่งนี้ไม่ใช่ที่ที่เหมาะสม สำหรับการเจริญเติบโตของวิมลน้อยอีกต่อไป นางหยิบพระธำมรงค์ที่เป็นเสมือน "บันทึกแห่งประวัติศาสตร์" ของชีวิตนางและลูกออกมา เล่าเรื่องทั้งหมดให้ลูกฟัง สั่งเสียให้เขารักษาธำมรงค์นี้ยิ่งชีวิต เพื่อนำไปแสดงให้พระราชบิดาทอดพระเนตร ใจของนางแทบขาดเพราะไม่รู้ว่า นับจากนี้ต่อไปนางจะได้พบลูกอีกหรือไม่ พร่ำสอนเขาซ้ำแล้วซ้ำเล่า.....ให้ประพฤติตนเป็นคนดี มีความอ่อนน้อม ผู้คนรอบข้างจะได้เอ็นดูต่อไป ไม่มีแม่แล้วให้รู้จักอดทนต่อทุกสิ่ง ไม่ว่าเรื่องนั้นจะยากลำบากสักเพียงไหน เพื่อที่พระบิดาจะได้ทรงเมตตา.....

พระเจ้าพิมพิสารทรงรับวิมลไว้ในราชสำนัก โดยปราศจากข้อสงสัยใด ๆ และเนื่องจากพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะที่มีความศรัทธายิ่ง ส่งผลให้วิมลพลอยได้รับอานิสงส์นี้ไปด้วย เมื่อโตเป็นหนุ่มเต็มที่ วิมลตัดสินใจออกบวชในสำนักของพระศาสดา ตั้งใจปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอน

การเป็นผู้ได้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตอันไร้สาระในสำนักนางคณิกาของมารดา เห็นถึงความทุกข์ของผู้เป็นมารดามาตลอดแต่เล็กแต่น้อย เห็นความไม่แน่นอนในชีวิตของตนเอง บวกกับการได้เห็นวิบากกรรมอันน่าสะเทือนใจ ที่พระราชบิดาทรงได้รับจากพระเจ้าอชาตศัตรู ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้ท่านเกิดความเบื่อหน่ายในสังสารวัฏ มุ่งหน้าพากเพียรปฏิบัติ จนกระทั่งได้บรรลุอรหัตผลในที่สุด หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอย่างสิ้นเชิง

โยมแม่คือสิ่งแรกที่ท่านนึกถึงหลังจากบรรลุธรรม ตัวของท่านได้พบกับอิสรภาพที่แท้แห่งชีวิตแล้ว แต่โยมแม่ยังติดกับดักอยู่ในสำนักของหญิงคณิกา เพื่อที่จะตอบแทนคุณของค่าน้ำนมและข้าวป้อน ที่โยมแม่สู้อุตส่าห์ฟูมฟักเลี้ยงดูด้วยความรักความทะนุถนอมอย่างไม่เห็นแก่เหนื่อยยากมาโดยตลอดนั้น ทำให้ท่านรีบเดินทางกลับบ้านเกิดที่สำนักนางคณิกาทันที ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นไม่ว่าจะสถิตอยู่ ณ ที่ใด ก็จักยังสถานที่นั้นให้ศักดิ์สิทธิ์ขึ้น บริสุทธิ์สะอาดขึ้นเสมอ และบอกไม่ได้ว่าคฤหบดี ชาวนา ยาจก นักปราชญ์ เจ้าฟ้าผู้สูงส่ง หรือหญิงนครโสเภณี ใครจะเป็นผู้ที่ได้ดวงตาเห็นธรรมก่อนกัน

ทันทีที่อัมพปาลีได้เห็นหน้าผู้เป็นบุตร ความถวิลหา ความโศกเศร้าขมขื่น ความอัดอั้นตันใจที่เก็บงำมาตลอดชีวิต ได้ทลายล้นออกมาเหมือนทำนบพัง..........

หลังจากที่จิตใจของโยมแม่เริ่มผ่อนคลาย และมีความสงบขึ้นบ้างแล้ว ท่าน***วิมลเถระ***จึงได้เริ่มแสดงธรรมโปรดโยมผู้ให้กำเนิด พระธรรมที่ออกจากปากพระอรหันต์ผู้เป็นบุตร เปรียบได้กับแสงสว่างที่สาดส่องเข้ามาสู่ดวงใจอันมืดมนและหนาวเย็นของอัมพปาลี ขับไล่ความว้าเหว่หมดหวังออกไปจากใจจนสิ้น และแสงนั้นยังส่องนำให้เห็นถึงหนทางอันควรดำเนินต่อไปอย่างกระจ่างแจ้งอีกด้วย น้ำตาของนางเริ่มรินไหลอีก แต่...*ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกในชีวิต ที่การร้องไห้ของนางมีสาเหตุมาจากความปีติสุข*

นางได้ตัดสินใจออกบวชเป็นพระภิกษุณี

ผู้หญิงโดยส่วนมากมองไม่เห็นว่าร่างกายของตนเองคือกอง-ทุกข์ กลับคิดว่าเป็นสิ่งดีวิเศษ ที่ต้องพยายามเสริมแต่งให้งามเลิศอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ร่างกายนี้ได้แสดงสภาพและสภาวะของการดับสลายให้เห็นอยู่ตลอดเวลา มันบอกเสมอว่าทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดมาแต่เหตุ หมดเหตุเมื่อใดก็ต้องดับสลายไปอย่างแน่นอนเป็นธรรมดา เมื่อเจ้าของไม่เข้าใจจึงพากันทำทุกวิถีทาง ที่จะยื้อความสาวความสวยให้อยู่กับตัวเองนานที่สุดหรือตลอดไป เกิดเป็นภาระที่นำทุกข์มาสู่ใจของเจ้าตัวเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อมองไม่เห็นสภาพไตรลักษณ์ในร่างกายซึ่งเป็นของหยาบ ก็ย่อมมองไม่เห็นสภาพของไตรลักษณ์ในจิตใจซึ่งเป็นของละเอียดกว่า และแน่นอนว่าย่อมไม่มีทางมองเห็นสภาพของสรรพสิ่งในโลกนี้ตามความเป็นจริงเช่นกัน เราจึงมีชีวิตอยู่ด้วยความทุกข์ที่เกิดจากความคิดปรุงแต่งเพราะความไม่รู้ของเรา

เมื่อใดก็ตามที่มองเห็นด้วยปัญญา ว่าใจและกายนี้เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาแล้ว เราจะเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย และค่อย ๆ ปล่อยวางในขันธ์ห้าที่เรายึดเป็นตัวเป็นตนได้ อีกทั้งสามารถมองทะลุไปถึงขันธ์ห้าของผู้อื่น เกิดการให้อภัย เกิดความมีเมตตาสงสาร ว่าทุกชีวิตก็คือเพื่อนผู้ร่วมทุกข์เช่นเดียวกับเรา

ท่านภิกษุณีอัมพปาลีได้ตั้งใจฝึกเจริญสติทำกรรมฐาน ตามแนวทางที่พระศาสดาตรัสสอน ท่านหมั่นพิจารณาความไม่เที่ยงของกายและใจอยู่เนือง ๆ มองเห็นว่าสิ่งที่นำความทุกข์มาให้ท่านนับตั้งแต่เกิด ก็คือร่างกายและจิตใจของท่านเอง เมื่อก่อนนี้ท่านได้ชื่อว่าเป็น

หญิงงามที่สุดแห่งนคร แต่บัดนี้หน้าตาและร่างกายของท่านได้เปลี่ยนแปลงไปจนสิ้น

ขณะนั้นพระไตรลักษณ์ได้ปรากฏขึ้นแก่จิตของท่านอย่างชัดแจ้ง ทำให้ท่านตระหนักถึงความทุกข์ ความผันแปร และความไม่มีตัวตนแท้จริงให้บังคับได้ เกิดความเบื่อหน่ายและปล่อยวางในสังขารทั้งมวลอย่างสิ้นเชิง

ท่านภิกษุณีอัมพปาลีได้บรรลุอรหัตผลในชั่วเวลานั้น

กายในกาย

หลังจากบรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านได้เปล่งวาจาขึ้นว่า

"เมื่อก่อน ผมของเราดำสนิท เหมือนสีปีกแมลงภู่มีปลายงอนงาม
แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้เส้นผมเหล่านั้น มีสีเหมือนเปลือกปอ
พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน มวยผมของเราประดับเต็มด้วยดอกไม้ ส่งกลิ่นหอมเหมือนอบร่ำ
แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้เส้นผมเหล่านั้น เหม็นสาบเหมือนกลิ่นขนแกะ

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ผมของเราเหมือนป่าที่มีไม้ขึ้นหนาแน่น เป็นระเบียบเพราะคอยหวี

แต่บัดนี้ ความแก่ทำให้ผมเหล่านั้นหลุดร่วงเหลือเบาบาง

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน กลุ่มผมสีดำของเราประดับด้วยทองคำ เกล้าเป็นมวยดูสวยงาม

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้ผมเหล่านั้นร่วงจนศีรษะล้าน

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน คิ้วของเราสวยงาม เหมือนรอยเขียนที่จิตรกรวาดไว้

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้คิ้วนั้นตกย้อย

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ดวงตาของเราดำขลับ สวยงามเป็นประกายวาววามดั่งแก้วมณี

แต่บัดนี้ ความแก่ทำให้ดวงตาเหล่านั้นพร่ามัวไม่สวยงาม

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ตอนเป็นสาวแรกรุ่น จมูกของเราโด่งงามรับกับใบหน้า

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้จมูกเป็นเหมือนเกลียวหรดาล

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ใบหูของเรางามกลมกลึง เหมือนต่างหูที่ทำสำเร็จดีแล้ว

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้ใบหูเหล่านั้นเหี่ยวย่นและยาน

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ฟันของเราแน่นเรียบ เหมือนผลกล้วยอ่อน

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้ฟันเหล่านั้นหัก และมีสีเหลือง

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน เราพูดเสียงไพเราะ เหมือนนกดุเหว่าที่เที่ยวไปในไพรสณฑ์

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้เราพูดไม่ชัด

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน คอของเรากลมเกลี้ยง เหมือนสังข์ที่ขัดดีแล้ว

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้คอของเราย่น

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน แขนทั้งสองข้างของเราสวยงาม เปรียบดังกลอน-เหล็กที่กลม

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้แขนทั้งสองตกสะเก็ด เหมือนกิ่งต้นแคฝอย

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน นิ้วมือของเรางาม และสวมแหวนทองคำ

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้นิ้วของเราบิดคด เหมือนเหง้ามัน

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ถันทั้งคู่ของเรางามเต่งตั้ง กลมกลึง เหมือนจะชิดติดกัน

แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้เหี่ยวและหย่อนยาน เหมือนถุงที่ไม่มีน้ำ

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ร่างกายของเราเกลี้ยงเกลา งามเหมือนแผ่นทอง

แต่บัดนี้ ความแก่ทำให้มีรอยย่นขึ้นเป็นริ้ว ๆ ไปทั่ว

พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน ขาอ่อนทั้งสองข้างของเรา งามเหมือนงาช้าง
แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้เป็นปุ่มเป็นปม เหมือนข้อไม้ไผ่
พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

เมื่อก่อน เท้าทั้งสองข้างของเรางาม อ่อนนุ่มดั่งยัดด้วยปุยนุ่น
แต่บัดนี้ ความแก่มาทำให้แตกเป็นรอย และงองุ้มดั่งเถาวัลย์
พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น

ร่างกายของคนเราเป็นเช่นนี้แหละ คือ หย่อนยาน มีทุกข์ อาศัยอยู่มาก
แต่งขึ้นได้ไม่นานก็โทรม เหมือนเรือนหลังเก่า
พระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ตรัสความจริง ไม่กลับกลาย เป็นอย่างอื่น”

เอกสารอ้างอิ ง

๑. จำเนียร ทรงฤกษ์ **ชีวประวัติพุทธสาวิกา** (กรุงเทพ:มูลนิธิพ่อนวล แม่พัว ทรงฤกษ์, ๒๕๔๔)

๒. บรรจบ บรรณรุจิ **ภิกษุณี พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล** (กรุงเทพ: มหา-จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๓๙)

๓. เสฐียรพงษ์ วรรณปก **ประมวลประวัติพระเถระพระเถรีสมัยพุทธ-กาล** (กรุงเทพ:ธรรมสภา,๒๕๔๔)

๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) **จาริกบุญ-จารึกธรรม** (กรุงเทพ: พิมพ์สวย, ๒๕๔๗)

๕ **พจนานุกรม ฉบับมติชน** (กรุงเทพ:มติชน, ๒๕๔๗)

ผล แห่งการ
บรรลุ ธรรม

แต่ก่อนนี้ : มีชีวิตอยู่ด้วยขันธ์ที่เป็นตัวตน
มีชื่อสัตว์อื่น - นอนอยู่ในวัฏฏะ
มี-ใช้-เกี่ยวข้องอยู่กับ "อัตตา"

"บัดนี้" : มีชีวิตอยู่ด้วยขันธ์ที่มิใช่ตัวตน
กูไม่เอากะมันอีกต่อไปแล้ว, สังขาร ท. เอ๋ย
ชื่อใหม่เป็น-"นอนอยู่ในนิพพาน"
มี-ใช้-เกี่ยวข้องอยู่กับ "อนัตตา"

พุทธทาส อินทปัญโญ

แฮร์รี่ พอตเตอร์ กับเหรียญสองหน้า

คุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์

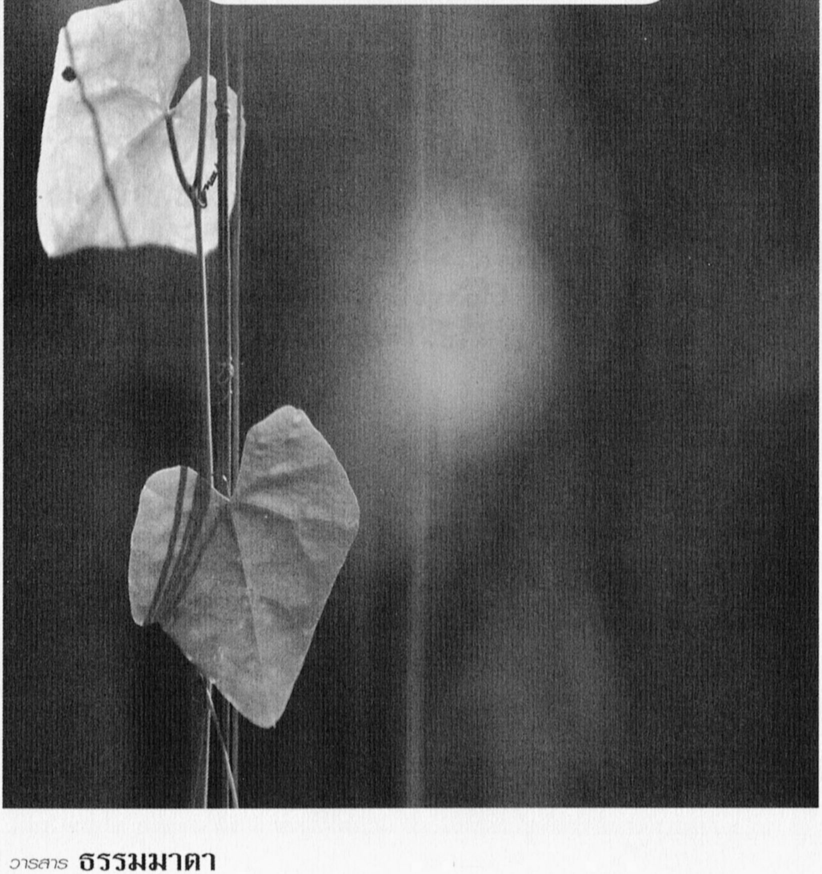

เมื่อปีที่แล้ว ข้าพเจ้าได้ฟังคนที่ประสบความสำเร็จสูงสุดคนหนึ่งของทศวรรษพูดถึงประโยชน์ของความล้มเหลว ให้คนหนุ่มคนสาวที่กำลังปลาบปลื้มกับความสำเร็จของตนเองฟัง

คนพูดคือนักเขียนผู้ประพันธ์หนังสือเรื่อง "แฮร์รี่ พอตเตอร์"

คนฟังที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการปราศรัย คือบรรดาบัณฑิตใหม่ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยระดับยอดสุดของสหรัฐอเมริกา

"แฮร์รี่ พอตเตอร์" เป็นหนังสือเด็กและเยาวชนชุดที่มียอดขายทำลายสถิติโลก ตั้งแต่เริ่มวางตลาดเมื่อ ๑๑ ปีมาแล้ว หนังสือชุดนี้มียอดขายสูงกว่า ๔๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม ได้รับการแปลและมีแฟนนักอ่านผู้ใหญ่จำนวนไม่น้อยกว่าเด็กกับวัยรุ่น ครั้นมีผู้นำมาทำเป็นภาพยนตร์ก็ทำลายสถิติโลกอีกนั่นแหละ

จึงมีนักอ่านและคนรักภาพยนตร์น้อยคนนักที่ไม่รู้จักชื่อ แฮร์รี่ พอตเตอร์ (Harry Potter) พ่อมดน้อยกำพร้าผู้อาภัพ ผู้ยืนหยัดต่อสู้ป้องกันการกลับคืนสู่อำนาจและชีวิตอมตะของ วอลเดอร์มอร์ต (Voldermort) จ้าวแห่งศาสตร์มืดผู้ทรงพลังโหด และสามารถแยกวิญญาณไปแฝงไว้ในหลายรูปกายและแห่งหน มิหนำซ้ำยังมีสมุนที่เลวร้ายสารพัดประเภท

หนังสือเล่มแรกจับความตอนแฮร์รี่อายุครบ ๑๒ ส่วนเล่มสุดท้าย (เล่มที่ ๗) จบลงเมื่อเขาพิชิตวอลเดอร์มอร์ตได้สำเร็จในวัยสิบหก บทปิดท้ายกล่าวถึงแฮร์รี่ในบทบาทพ่อที่มาส่งลูกทั้งสามขึ้นรถไฟไปโรงเรียนฮ็อกวอทต์เหมือนตัวเขาในเล่มแรก คนอ่านติดตามอย่างจดจ่อเพราะผู้เขียนเพิ่มความซับซ้อนลุ่มลึกเข้มข้นของเรื่อง ตัวละคร ความคิดและภาษาขึ้นตามวัยของพ่อมดน้อย

เมื่อแรกที่ "แฮร์รี่ พอตเตอร์" โด่งดังฮือฮาขึ้นมานั้น นักวิจารณ์แตกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่เห็นว่าเป็นนิยายไร้สาระ กับกลุ่มที่เห็นว่าหนังสือแสนสนุกเล่มนี้รุ่มรวยด้วยวรรณศิลป์ แง่คิดด้านจริยธรรมและปรัชญาไว้หลายมุมหลายระดับ ส่วนข้าพเจ้าเองนั้น ยิ่งอ่านอย่างละเอียดเท่าใด ก็ยิ่งเห็นด้วยกับกลุ่มหลัง มาวันนี้ นักวรรณกรรมโลกจำนวนมากฟันธงกันแล้วว่า "แฮร์รี่ พอตเตอร์" มีคุณค่าเข้าข่ายวรรณกรรมคลาสสิกอย่างไม่ต้องสงสัย

แล้วตัวนักเขียนงานชุดนี้ล่ะ เป็นใคร.... มีปากกาที่ร่ายเวทเสกมนตร์ได้เหมือนไม้วิเศษของบรรดาพ่อมดแม่มดในเรื่อง งั้นหรือ?

ในความเป็นจริง เธอเป็นหญิงสาวร่างบางชาวอังกฤษ ชื่อ Joanne K. Rowling **(JK Rowling)** เธอเคยผ่านชีวิตที่ตกต่ำอับโชค เมื่อ "แฮร์รี่ พอตเตอร์" แรกวางตลาดนั้น เธอเป็นหม้ายลูกติด วัยสามสิบเศษ แต่งงานได้ปีเดียวก็หย่าร้าง เธอบอกคนฟังว่าตอนนั้นเธอ *"ยากจนที่สุดที่คนอังกฤษจะจนได้ โดยไม่ถึงเร่ร่อนนอนข้างถนน"* และสำหรับเธอ *"แสงริบหรี่ที่ปลายอุโมงค์นั้นมีเพียงแค่ในความคิดหวัง"*

เมื่อ *'แสงริบหรี่'* นั้น เกิดโชติช่วงเจิดจ้าขึ้นมาจริง JK Rowling ก็กลายเป็นมหาเศรษฐีใจบุญที่จัดตั้งองค์กรเครือข่ายการช่วยเหลือผู้คนที่ด้อยโอกาสและเดือดร้อนในมากมายหลายด้าน

และในกลางปี ๒๕๕๑ เธอก็ได้รับเชิญไปเป็นผู้ปราศรัยในวันรับปริญญาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งมีทั้งบัณฑิต ผู้ปกครอง คณาจารย์ และแขกอื่น ๆ เข้าฟังอย่างล้นหลาม กล่าวขวัญกันว่าการปราศรัยครั้งนั้น 'สุดยอด' เพราะเป็นการพูดที่หนักแน่นด้วยสาระ งดงามด้วยลีลาภาษา ประปรายด้วยอารมณ์ขันที่เรียกเสียงหัวเราะจากคนฟังได้เป็นระยะตลอดเวลาร่วมชั่วโมงที่เธออยู่หน้าไมโครโฟน

ใครที่อ่านแฮร์รี่ พอตเตอร์อย่างวินิจวิเคราะห์จะรู้ดีว่า JK Rowling ชอบพลิกมองเหรียญทั้งสองหน้าของทุกสิ่งอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความดีความเลว หรือชีวิตกับความตาย และอื่น ๆ อีกมากหลาย มีตัวอย่างให้เห็นได้ในรายละเอียดที่ถักประสานอยู่ในนิยายยอดนิยมเรื่องนี้ให้หยิบยกมาได้ตลอดทั้งเรื่อง

ตัวอย่างหนึ่งในแง่ความดีความเลว คือ การที่มีชิ้นส่วนวิญญาณที่เลวร้ายของวอลเดอร์มอร์ตแฝงฝังอยู่ในแฮร์รี่ที่มีจิตใจสะอาดสุจริต โดยที่ทั้งตัวแฮร์รี่เองและคนอ่านไม่รู้ไม่แม้เฉลียวใจ (Rowling ให้เห็นว่าจิตส่วนลึกของคนดีที่ยังเป็นปุถุชนนั้น ก็ยังมีกิเลสที่ละเอียดซับซ้อนที่ซ่อนตัวอยู่ การพิชิตความเลวร้ายภายนอกจึงยากกว่าที่หลงคิด)

จนกระทั่งใกล้จะจบเรื่องแฮร์รี่จึงรู้ความจริงข้อนี้ และต่อเมื่อเขายอมรับและสละตัวตนเพื่อสลายชิ้นส่วนอันเลวร้ายนั้นให้สูญสิ้น เขาจึงสามารถเดินหน้าสู่เป้าหมายในการปราบอธรรมอย่างกล้าหาญงามสง่า แฮร์รี่ไม่เคยใช้ไม้วิเศษที่ชื่อ Elder Wand ต่อสู้วอลเดอร์มอร์ต ทั้ง ๆ ที่มันทรงอำนาจในการเข่นฆ่าเหนือไม้วิเศษอื่นใด และทั้ง ๆ ที่ Elder Wand นั้นเลือกเขาให้เป็นเจ้าของมันโดยชอบธรรม

ในตอนจบ แฮร์รี่เลือกที่จะคืนไม้วิเศษแห่งอำนาจทำลายล้างนี้ให้คนที่ตายไปแล้ว เป็นการคืนมันสู่ธรรมชาติ ("ให้กลับไปที่ที่มันมา"

แฮร์รี่ว่า) แทนที่จะเก็บไว้เป็นสมบัติของตน ข้าพเจ้ามองการคืน Elder Wand นี้เป็นนัยยะแห่งสัจธรรมว่า ไม่มีผู้ใดที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งมีไตรลักษณ์เป็นสามัญลักษณะ

ในสายตาของข้าพเจ้า เหรียญสองหน้าที่ JK Rowling พลิกมองได้อย่างงามสุด คือเรื่องชีวิตและความตายซึ่งสอดกระสายอยู่ตลอดเรื่อง

ในเล่มสุดท้าย Rowling ทำให้เห็นว่า การที่แฮร์รี่น้อมรับความตายของตัวตนที่มีชิ้นส่วนความเลวร้ายของวอลเดอร์มอร์ตผู้เปี่ยมล้นด้วยโลภ โกรธ หลง ทำให้เขากลับอยู่รอดอย่างสันติสุข แต่วอลเดอร์มอร์ตซึ่งต่อสู้ไขว่คว้าชีวิตอมตะมาเป็นของตน กลับต้องพบความตาย

สำหรับวอลเดอร์มอร์ตนั้น ชีวิตเขาก็เป็นเพียง 'half-life' ชีวิตเงา ๆ ที่วนเวียนอยู่กับอดีต (อำนาจที่เคยมี) และอนาคต (ความหวังจะได้อำนาจมาครองไว้ชั่วกัลปาวสาน) มายาแห่ง "ตัวกู ของกู" ทำให้เขาคุคั่งอหังการ์ท้าทายกฎแห่งไตรลักษณ์ จึงต้องรนร้อนทุรนรายทั้งในความเป็นและความตาย

ทำให้นึกถึงคำสอนท่านอาจารย์ในเรื่อง "ตายก่อนตาย" ว่าถ้ายึดมั่นถือมั่นในตัวตนก็ไม่พ้นทุกข์จากโลภ โกรธ หลง ชีวิตก็ต้องรุ่มร้อนเหมือนไฟนรกลน แต่ผู้ที่น้อมรับความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและวางความยึดมั่นใน "ตัวกู ของกู" ได้ ก็คือคนที่รู้จักตายก่อนตาย ไม่มีอะไรต้องกลัวต้องยื้อ ต้องโหยหา ชีวิตก็สุขเย็นเป็นธรรมดา

ไม่น่าแปลกใจที่ Rowling นักพลิกเหรียญมือฉมัง จะเปิดประเด็นการปราศรัยด้วยใบหน้าระบายรอยยิ้มว่า

"...ในโอกาสที่พวกคุณกำลังเฉลิมฉลอง 'ความสำเร็จ' ฉันจะขอพูดถึง ***คุณประโยชน์ของความล้มเหลว*** *...และในขณะที่พวกคุณกำลังจะ*

ก้าว (จากรั้วมหาวิทยาลัย) ไปสู่สิ่งที่เรียกกันว่า 'ชีวิตจริง' ฉันจะขอกล่าวเชิดชู ***ความสำคัญอันยิ่งยวดของจินตนาการ****....."*

Rowling เล่าว่า เธอเคยผ่านการล้มเหลวอย่างสุด ๆ นานาด้าน ทั้งชีวิตส่วนตัว ฐานะสังคมและการงาน แต่จุดต่ำสุดนั่นแหละที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์งานที่พาเธอขึ้นพ้นหุบเหว

ความล้มเหลวไม่งดงามหรือน่านำมาโอ้อวดแต่ประการใด เธอว่า *"แต่ทำไมฉันถึงจะพูดถึงคุณประโยชน์มันล่ะ.... ก็เพราะมันคือการหลุดลอกของทุกสิ่งที่นอกความจำเป็น ฉันเลิกคิดว่าตัวเองจะเป็นอะไรอื่นได้นอกจากตัวเอง แล้วทุ่มพลังทำงานชิ้นเดียวที่มีความหมายกับชีวิตฉันให้เสร็จสิ้น (หนังสือแฮร์รี่ พอตเตอร์เล่มแรก)... ความล้มเหลวปลดปล่อยฉันให้เป็นอิสระ เพราะสิ่งที่เคยกลัวที่สุดได้เกิดขึ้นแล้ว แต่ฉันก็ยังมีชีวิต มีลูกสาวสุดที่รัก มีพิมพ์ดีดเก่าคร่ำคร่า และมีความคิดใหญ่ในสมอง ฉะนั้น หินดาลแห่งความล้มเหลว(rock bottom)นั่นแหละ ที่เป็นฐานให้ฉันสร้างชีวิตใหม่... มันสอนฉันให้รู้ตัวเองอย่างที่ไม่มีอะไรอื่นจะสอนได้... ปัญญาและความเข้มแข็งจากวิกฤตการณ์ชีวิตทำให้เราหนักแน่นมั่นคงภายใน..."*

Rowling บอกหนุ่มสาวที่กำลังปลื้มเปี่ยมกับปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยชั้นยอดแห่งนี้ว่า *"...ความสุขอยู่ในใจที่ตระหนักรู้ว่าชีวิตไม่ใช่รายการทรัพย์สินหรือความสำเร็จ... คุณวุฒิ ประวัติการเรียนการทำงาน (CV) ไม่ใช่ชีวิตคุณ ถึงแม้คุณอาจจะพบคนในวัยต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจะแยกมันออกจากกัน... ชีวิตซับซ้อนและอยู่นอกเหนือการควบคุมเบ็ดเสร็จของผู้ใด การเข้าใจน้อมรับสัจธรรมข้อนี้จะทำให้เราอยู่รอดเมื่อพานพบทุกข์ภัยในชีวิต..."*

ฟังถึงตรงนี้แล้วก็อดสรุปในใจไม่ได้ว่า ทุกข์สำหรับ Rowling ไม่เพียงแค่สร้างความเข้มแข็งอดทน แต่มันเป็นวัตถุดิบให้เธอได้พิจารณาปัจจุบันอย่างเป็นจริง ไม่คิดฝันปรุงแต่งหรือจมจ่อมในอารมณ์ พูดได้ว่าเธอก้าวพ้นความล้มเหลวด้วยสติปัญญา เพราะแทนที่จะเปลืองพลังและเวลาโทษสิ่งภายนอก เธอกลับตั้งสติพิจารณา 'ไพ่' ที่เหลืออยู่ในมือ แทนที่จะน้อยใจในโชคชะตา เธอกลับขอบใจมันที่ช่วยกระเทาะทิ้งชีวิตส่วนเปลือก ปลดปล่อยเธอให้เป็นอิสระจากความกลัวและการคาดหวัง มิหนำซ้ำยังเป็นปัจจัยให้เธอตระหนักรู้ถึงเหตุของความทุกข์ใจ ตลอดจนความเป็นอนัตตาของชีวิต

จากเรื่องความล้มเหลว Rowling ก็พลิกเข้าสู่เรื่อง "ความสำคัญของจินตนาการ" ตามภาษานักพลิกสัมผัสสองด้านเหรียญชีวิต

Rowling ชี้ให้เห็นว่า ขอบเขต 'จินตนาการ' ไม่ได้อยู่แค่เรื่องของการคิดฝัน ทว่ามันเป็นพลังความสามารถที่จะรู้สึกร่วมกับเพื่อนมนุษย์ที่มีประสบการณ์ที่แตกต่างจากตน เธอว่า 'จินตนาการ' มีศักยภาพที่จะแปรจิตสำนึก เปิดประตูสู่วุฒิภาวะและมุมมองที่กว้างไกลในการเรียนรู้

เธอเล่าว่าในวัย ๒๐ ต้น ๆ นั้น เธอทำงานในแผนกค้นคว้าขององค์กร Amnesty International กรุงลอนดอน เพื่อช่วยเหลือผู้ลี้ภัยการเมืองจากประเทศต่าง ๆ ที่ถูกขู่เข็ญ บีบคั้น หรือเป็นเหยื่อการทารุณกรรม ส่วนใหญ่เป็นคนกล้าที่ท้าทายอำนาจอธรรมและความโหดร้ายของรัฐบาลประเทศตน

เธอได้เคยอ่านจดหมายและบทความที่ถูกลักลอบออกมา ได้เห็นภาพคนที่หายไปอย่างไร้ร่องรอย ภาพเหยื่อการทรมานข่มขืนฆ่าฟัน เพื่อนร่วมงานของเธอหลายต่อหลายคนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนี้ ที่หนีออกมาได้

เหตุการณ์ที่ฝังจิตฝังใจเธอมีมากหลาย เช่น เมื่อชาวแอฟริกันที่เคยถูกทรมานจนแทบเป็นบ้า กลับมีน้ำใจอวยพรเธออย่างแสนสุภาพให้เธอมีชีวิตที่เป็นสุข หรือเช่น เมื่อเธอได้ยินเสียงร้องอย่างโหยหวนจากชายหนุ่มที่รับข่าวว่าแม่เขาถูกประหารชีวิต เพราะบทบาททางการเมืองของเขาเอง

ความสะเทือนใจเหล่านี้ มีส่วนสร้างจินตนาการที่เข้าถึงความทุกข์สุขของผู้อื่น ซึ่งมีเมตตากรุณาผสมเจืออยู่โดยธรรมชาติ ณ วันนี้งานสำคัญด้านหนึ่งของ Rowling คือการให้ทั้งทุนและสติปัญญาในการช่วยเหลืองานของ Amnesty International

และจินตนาการส่วนนี้แหละที่ให้ชีวิตชีวาความลุ่มลึกกับตัวละครและเรื่องราวใน "แฮร์รี่ พอตเตอร์" วรรณกรรมชุดนี้คงไม่ได้รับการยอมรับจากนักอ่านถึงระดับบันลือโลกเช่นนี้ ถ้ามีแต่ความสนุกโลดโผนลึกลับที่กลวงโบ๋ในแง่ความรู้สึกนึกคิด เรื่องราวของนักต่อสู้ที่ต้องทุกข์ทรมานจากอำนาจรัฐที่โหดเหี้ยมนั้น เป็นแรงบันดาลใจสำคัญใน "แฮร์รี่ พอตเตอร์" เล่มที่ชื่อว่า "Prisoner of Azkaban (นักโทษแห่งแอสคาบัน)"

ที่ Amnesty International JK Rowling ได้รับรู้รับเห็น *"ความโหดร้ายที่มนุษย์กระทำต่อเพื่อนมนุษย์เพื่อที่จะได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจ"* แต่เธอก็ได้สัมผัสคนที่ทุ่มเทพลังกายใจเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์ที่ตัวเองไม่เคยรู้จักหรือพบเห็น

"พลังจินตนาการ ก็เหมือนเวทมนตร์พ่อมดแม่มดในนิยายของฉันนั่นแหละ มันเป็นพลังกลาง ที่เราอาจใช้ทั้งเพื่อเอารัดเอาเปรียบ และเพื่อเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือปัดเป่าทุกข์ให้ผู้อื่น... ทว่าหลายคนก็เลือกที่ไม่ใช้จินตนาการด้านนี้ แต่จะคุดตัวอยู่ในแค่ประสบการณ์ของตัวเอง

ไม่เคยคิดที่จะสงสัยว่าคนอื่นที่ไม่ได้เกิดมาสบายอย่างเราเขารู้สึกอย่างไรกัน"

Rowling เรียกร้องบัณฑิตใหม่ฮาร์วาร์ดที่มีศักยภาพและโอกาสในชีวิตมากกว่าชาวโลกส่วนใหญ่ ให้ไม่นิ่งดูดายกับอธรรมความโหดร้ายในโลกกว้าง ใน "แฮร์รี่ พอตเตอร์" เธอให้เนวิล ลองบอตทอม เด็กที่ขี้ขลาดที่ชอบอยู่อย่างปลอดภัยในมุมสงบของตนเอง กลายเป็นผู้กล้าหาญเผชิญหน้าวอลเดอร์มอร์ต และพลิกสถานการณ์ให้ฝ่ายแฮร์รี่ได้มีโอกาสเข้าถึงชัยชนะในที่สุด

ปากกามนต์ขลังของ Rowling ดูเหมือนจะเป็นผลิตผลของมนุษย์ที่สามารถถอยออกมามองตน มองอัตตามนุษย์ มองสังคมโลกด้วยสติ ปัญญา และจิตที่อ่อนโยนหนักแน่นด้วยพรหมวิหารทั้งสี่.

ตัวกู ที่เป็นเพียงมายา.

๑ แต่ก็ต้องรัก, และรักยิ่งกว่าสิ่งใดๆ, รักมายา ยิ่งกว่าของจริง.

๒ ถ้าไม่มี "อวิชชา" เป็นต้น ตัวกู ไม่อาจเกิด, อยู่แต่ในตรรก

๓ รักมายา ยิ่งกว่าของจริง เพราะอวิชชา (โมหะ, อุปาทาน) เป็นเหตุให้รัก

๔ จิตที่ฝึกมาดีแล้ว ไม่หลงบวก-ลบ จึงไม่หลงรักมายา, เพราะมันไม่มีอัตตา-ตัวกู

๕ อย่าตั้งปัญหาว่า "ทำอย่างไรฉัน จะไม่ทุกข์ แต่ว่า "ทำอย่างไร จิต จะไม่ทุกข์

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

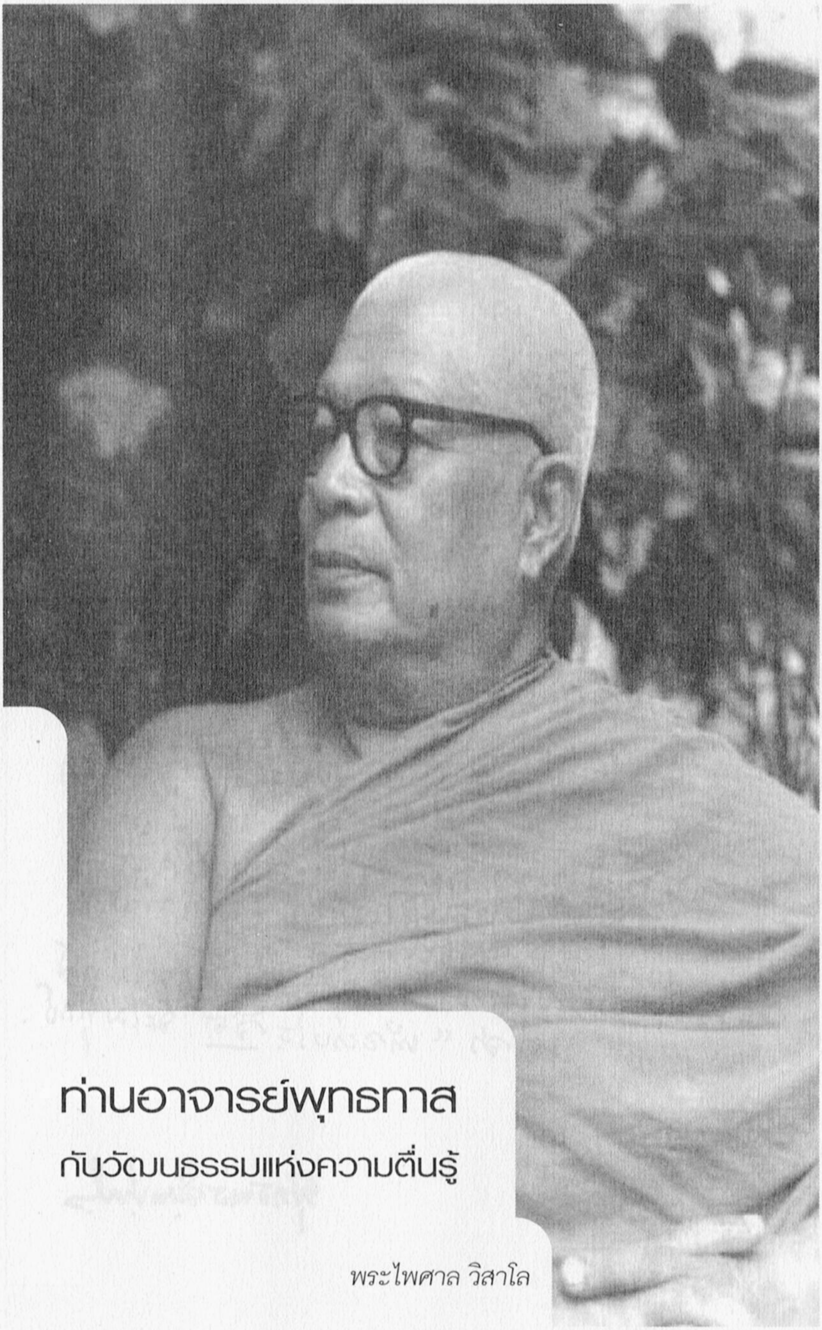

ท่านอาจารย์พุทธทาส

กับวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้

พระไพศาล วิสาโล

ท่านอาจารย์พุทธทาสกับวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้*

คุณูปการของท่านอาจารย์พุทธทาส กล่าวโดยสรุปก็คือ ท่านได้ทำให้พุทธศาสนากลับมามีความลึกและความกว้างมากขึ้น มีความลึกหมายความว่าทำให้พุทธศาสนากลับมามีมิติด้านปรมัตถธรรมอีกครั้งหนึ่ง ตรงนี้มีความสำคัญเพราะเมื่อมีการปฏิรูปศาสนาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา มิติด้านปรมัตถธรรมได้ถูกลดความสำคัญจนขาดหายไป ในแง่นี้ท่านอาจารย์พุทธทาสมีคุณูปการอย่างมากที่ทำให้พุทธศาสนากลับมามีความลุ่มลึกอีกครั้งหนึ่ง และทำให้ผู้คนได้ตระหนักว่าพุทธศาสนาสามารถนำพาผู้คนให้เกิดความลุ่มลึกทางจิตวิญญาณได้ นั่นคือการเข้าถึงปรมัตถธรรม สามารถรู้เท่าทันมายาภาพของตัวกูของกู จนกระทั่งสามารถเป็นอิสระจากมันได้ นั่นคือประการที่หนึ่ง

---

*ปรับปรุงจากปัจฉิมกถา เนื่องในวันล้ออายุท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อถวายเป็นอาจาริยบูชา เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ณ ห้องจิ๊ด เศรษฐบุตร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“

ท่านอาจารย์พุทธทาสทำให้พุทธศาสนาไม่จำกัด อยู่แต่ในกรอบของเถรวาท แต่ขยายครอบคลุมนิกายอื่น เช่น เซน มหายาน วัชรยาน ใช่แต่เท่านั้น ท่านยังขยายพื้นที่ของพุทธศาสนาจากเดิมที่จำกัดอยู่แค่พิธีกรรม หรือจำกัดอยู่แค่บางมุมบางด้านของชีวิตไปสู่มิติด้านอื่น ๆ ของชีวิตให้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น เช่นการทำงาน ดังท่านได้ย้ำว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม

”

ประการที่สอง ก็คือทำให้พุทธศาสนามีความกว้าง ท่านอาจารย์พุทธทาสทำให้พุทธศาสนาไม่จำกัดอยู่แต่ในกรอบของเถรวาท แต่ขยายครอบคลุมนิกายอื่น เช่น เซน มหายาน วัชรยาน ใช่แต่เท่านั้น ท่านยังขยายพื้นที่ของพุทธศาสนาจากเดิมที่จำกัดอยู่แค่พิธีกรรมหรือจำกัดอยู่แค่บางมุมบางด้านของชีวิตไปสู่มิติด้านอื่น ๆ ของชีวิตให้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น เช่นการทำงาน ดังท่านได้ย้ำว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมมิได้หมายความว่าต้องเข้าวัด หรือเก็บตัวอยู่ในห้องพระหรือหลับตาภาวนา แม้อยู่ในที่ทำงานหรืออยู่ท่ามกลางผู้คนก็สามารถปฏิบัติธรรมได้

ท่านยังทำให้พื้นที่ของพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติธรรมขยายจากชีวิตส่วนบุคคลไปสู่ชีวิตสาธารณะ นอกจากการฝึกฝนพัฒนาตนแล้ว การปฏิบัติธรรมยังหมายถึงการเข้าไปรับผิดชอบสังคม ช่วยเหลือส่วนรวมให้ดีขึ้น ไม่ใช่แค่ทำตัวให้ดีอย่างเดียว

ท่านอาจารย์พุทธทาสยังทำให้พื้นที่ของพุทธศาสนาขยายไปสู่ศาสตร์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ทำให้พุทธศาสนาเชื่อมโยงกับศาสตร์เหล่านี้ และพยายามทำให้ศาสตร์เหล่านี้มีเนื้อหารับใช้แก่นพุทธธรรม นั่นคือทำให้คนกลับมาเห็นคุณค่าของศีลธรรม ไม่หลงติดกับวิชาการจนเกิดความถือตัวถือตน หรือเกิดความหลงใหลในวัตถุนิยม

ท่านยังทำให้พุทธศาสนาขยายพรมแดนจากเรื่องของบุคคลไปสู่เรื่องของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม ประเด็นเหล่านี้ แต่ก่อนถือกันว่าเป็นเรื่องทางโลก ไม่ได้อยู่ในขอบข่ายของพุทธศาสนา พุทธศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเท่านั้น แต่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนามาวิพากษ์เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา การพัฒนา ท่านชี้ให้เห็นว่าระบบเหล่านี้ถูกครอบงำด้วยอำนาจของวัตถุนิยมมากเพียงใด นอกจากนั้นท่านยังได้กระตุ้นให้เราเห็นถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนระบบเหล่านี้ให้เอื้อต่อการฟื้นฟูศีลธรรม ระบบเหล่านี้จึงไม่ได้อยู่นอกขอบข่ายของพุทธศาสนาอีกต่อไป

การขยายพรมแดนหรือพื้นที่ของพุทธศาสนาให้เชื่อมโยงกับศาสตร์ต่าง ๆ ก็ดี กับระบบเศรษฐกิจการเมืองก็ดี ตลอดจนการขยายการปฏิบัติธรรมให้ครอบคลุมถึงการช่วยเหลือสังคม และการปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นก็ดี ถือว่าเป็นระนาบกว้างของพุทธศาสนา นอกเหนือจากระนาบลึกคือปรมัตถธรรม ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสได้นำกลับมาสู่พุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน นี่เป็นคุณูปการสำคัญประการหนึ่งของท่านเมื่อมองในแง่ประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาไทย

“

ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ทำให้สวนโมกข์กลายเป็นบ่อเกิดทางจริยธรรมและสติปัญญาแบบพุทธที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อคนในเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ได้

”

อีกประเด็นหนึ่งที่อยากจะชี้ก็คือ สวนโมกข์ในสมัยท่านอาจารย์พุทธทาสมีคุณูปการมาก ในบริบทที่สังคมไทยยังเป็นชุมชนเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ในสังคมชนบทวัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่เริ่มสูญเสียบทบาทในทางบวกไปเรื่อย ๆ ในขณะที่วัดในเมืองเกือบจะหมดบทบาทในทางสติปัญญาต่อผู้คน มีแต่บทบาทในเชิงพิธีกรรม นี่คือบริบททางสังคมเมื่อ ๗๕ ปีที่แล้ว ตอนที่เริ่มตั้งสวนโมกข์

สำหรับคนในเมืองหรือคนกรุงเทพฯ อิทธิพลทางศีลธรรมจะได้รับจากแหล่งอื่น อย่างเช่น อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ท่านเป็นผู้ที่มีมาตรฐานทางจริยธรรมสูงมาก ท่านไม่เคยบวชพระและเข้าวัดน้อยมาก แต่ท่านได้รับอิทธิพลทางจริยธรรมจากแม่ และจากโรงเรียน อาจารย์ป๋วยเป็นตัวแทนของคนกรุงหรือปัญญาชนส่วนใหญ่ในเมืองที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากจริยธรรมจากวัด แต่ได้มาจากทางอื่น นี่คือบริบทของสังคมไทยในช่วง ๗๕ ปีที่แล้ว

แต่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ทำให้สวนโมกข์กลายเป็นบ่อเกิดทางจริยธรรมและสติปัญญาแบบพุทธที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อคนในเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ได้ ถึงแม้วัดในกรุงเทพฯ แทบไม่มีอิทธิพลต่อคนในเมืองแล้ว แต่สวนโมกข์ก็สามารถเป็นแหล่งบันดาลใจในทางสติปัญญาแบบพุทธให้กับผู้ที่มีการศึกษาหรือชนชั้นกลางในเมืองได้ สวนโมกข์จึงเปรียบเสมือนประภาคารที่แม้อยู่ไกลถึงไชยา ซึ่งเป็นชนบทไกลปืนเที่ยง แต่สามารถสาดส่องแสงสว่างไปถึงกรุงเทพฯ ได้ ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะในเวลานั้นอิทธิพลทางสติปัญญาหรือจริยธรรมที่ผ่านวัดหรือผ่านพระได้ลดน้อยลงไปมากแล้ว แต่ว่าท่านอาจารย์พุทธทาสได้ทำให้สวนโมกข์เป็นศูนย์กลางแนวคิดพุทธศาสนาแบบปฏิรูป ซึ่งคนละความหมายกับสัทธรรมปฏิรูป นั่นก็คือท่านทำให้ปรมัตถธรรมกลับคืนสู่พุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนามีความลึก ไม่เพียงนำพาผู้คนสู่ความพ้นทุกข์ แต่ยังทำให้ผู้คนสามารถก้าวออกไปเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ ซึ่งเป็นบทบาทในทางกว้าง

อย่างไรก็ตามมีประเด็นหนึ่งที่ผู้รู้หลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตไว้ นั่นก็คือ พุทธศาสนาในปัจจุบัน แม้มีท่านอาจารย์พุทธทาสเป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญ ก็ยังเป็นคำตอบในระดับปัจเจก คือในระดับการดำเนินชีวิต แต่ว่ามีอิทธิพลน้อยต่อชีวิตสาธารณะ พูดในแง่ส่วนบุคคล คำสอนของท่านอาจารย์พุทธทาสช่วยให้หลายคนพบความสุขภายใน ได้ค้นพบความเป็นอิสระของจิตใจ สามารถมีชีวิตที่ปล่อยวาง หรือเข้าถึงภาวะจิตว่างมากขึ้น แต่เมื่อมองในแง่ของชีวิตสาธารณะโดยเฉพาะการออกไปสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งเป็นจุดเน้นที่ท่านได้เทศน์ ได้บรรยายมากมาย ในความเป็นจริงปรากฏว่าคำสอนของท่านมีอิทธิพลไม่มากเท่าไร ชาวพุทธส่วนใหญ่ยังเน้นการปฏิบัติธรรมในแง่ของการฝึกฝนพัฒนาตนเท่านั้น

“

ถึงแม้ว่าประภาคารหรือคบไฟดวงใหญ่ที่เคยจุดประกายสว่างไสว ที่สวนโมกข์จะดับไป แต่ก็ได้บรรลุหน้าที่ทางประวัติศาสตร์แล้ว นั่นคือ จุดประกายให้เกิดประภาคารหรือคบไฟดวงเล็กดวงน้อย กระจายทั่วแผ่นดินไทยและประเทศอื่น ๆ

”

ในทำนองเดียวกัน อิทธิพลของท่านที่มีต่อชีวิตรวมหมู่ หรืออิทธิพลในระดับองค์กร ชุมชน สังคม หรือประเทศ ก็มีไม่มาก หมายความว่าองค์กรอย่างเช่น บริษัท โรงงาน หน่วยงาน หรือชุมชน มีไม่มากที่นำเอาคำสอนของท่านไปใช้ในการพัฒนาองค์กร หรือจัดวางเป็นแนวทางและนโยบายในการทำงาน ในระดับประเทศก็เช่นกัน แม้ว่าท่านอาจารย์จะตั้งคำถามกับการพัฒนากระแสหลักที่บอกว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” แต่ก็ไม่สามารถทำให้กระแสการพัฒนาแบบนี้เปลี่ยนแปลงไปได้มากเท่าไหร่ การนำเอาแนวคิดของท่านมาจัดวางในระดับองค์กร หรือในระดับชุมชนก็ไม่ค่อยเด่นชัด แต่นั่นไม่ใช่เป็นความผิดพลาดของท่าน หากเป็นเพราะข้อจำกัดของชนชั้นกลางในเมืองที่ไม่สามารถเข้าใจหรือขยายขอบข่ายของพุทธศาสนาไปให้กว้างกว่าเรื่องส่วนบุคคลได้ นี่คือสภาพของสังคมไทยในช่วงที่ท่านอาจารย์พุทธทาสท่านยังมีชีวิตอยู่

ปัจจุบันท่านอาจารย์พุทธทาสได้จากเราไปแล้วอย่างน้อยก็ในทางสรีระ แต่แนวคิดของท่านก็ยังทรงอิทธิพลอยู่ อย่างไรก็ตามเราคงต้องยอมรับว่าสวนโมกข์ได้หมดบทบาทของการเป็นศูนย์กลางทางด้านสติปัญญาแบบพุทธของสังคมไทยไปมากแล้ว ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องเสียหาย เพราะถึงแม้ว่าประภาคารหรือคบไฟดวงใหญ่ที่เคยจุดประกายสว่างไสวที่สวนโมกข์จะดับไป แต่ก็ได้บรรลุหน้าที่ทางประวัติศาสตร์แล้ว นั่นคือ จุดประกายให้เกิดประภาคารหรือคบไฟดวงเล็กดวงน้อยกระจายทั่วแผ่นดินไทยและประเทศอื่น ๆ กล่าวคือมีองค์กรหรือกลุ่มหลากหลายที่นำคำสอนของท่านไปเผยแพร่ หรือนำพาผู้คนให้เข้าถึงพุทธธรรมมากขึ้น

เวลานี้การปฏิบัติธรรมได้รับความสนใจมากขึ้นในหมู่ชาวพุทธ มีองค์กรที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมมากมายหลายแบบ ไม่ได้มีแต่วัดหรือวัดป่าเท่านั้น แต่ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำงานอย่างเข้มแข็ง เช่น มูลนิธิธรรมกมลา ซึ่งส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแนวโคเอ็นก้า มียุวพุทธิกสมาคมฯ มีเสถียรธรรมสถาน มีชมรมปฏิบัติธรรมตามบริษัทห้างร้าน และที่กำลังเป็นปรากฏการณ์สำคัญก็คือเครือข่ายลูกศิษย์ของพระอาจารย์ปราโมทย์ ปาโมชโช ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยผ่านชุมชนอินเตอร์เน็ต และชุมชนกัลยาณมิตรจำนวนมากมาย

นั่นคือข้อสังเกตประการที่หนึ่ง ประการที่สองก็คือ ปัจจุบันชาวพุทธมีลักษณะแตกตัวแบ่งขั้วชัดเจนมากขึ้น ขอให้นึกย้อนกลับไปสมัยที่ท่านอาจารย์พุทธทาสยังมีชีวิตอยู่ ชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่ว่าในเมืองหรือชนบทมักจะเป็นชาวพุทธแบบทั่วไปคือ ชอบทำบุญทำทาน รักษาศีล เข้าวัดเข้าวา แต่ไม่สนใจการปฏิบัติธรรมในขั้นจิตตภาวนา รวม

“

ชาวพุทธส่วนใหญ่ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็นสองขั้วสองกลุ่ม มีลักษณะที่แตกต่างกันมาก กลุ่มหนึ่งหลงใหลบริโภคนิยม หวังลาภลอย คอยโชค นิยมรวยลัด กลุ่มนี้มีตั้งแต่พวกที่หลงใหลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น จตุคามรามเทพ ไปจนถึงนักศึกษาที่ยอมขายตัวแลกเกรด กลุ่มนี้มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น แต่ในเวลาเดียวกัน ก็มีอีกกลุ่มที่ขยายตัวเช่นเดียวกัน แม้จะมีปริมาณน้อยกว่ากลุ่มแรก ก็คือกลุ่มที่หันมาสนใจสมาธิภาวนา โดยเฉพาะวิปัสสนา

”

ทั้งไม่ค่อยสนใจปรมัตถธรรมเท่าไร แต่ในปัจจุบันเราจะสังเกตได้ว่า ชาวพุทธเมืองไทยมีการแตกตัวเป็นสองขั้ว ขั้วแรกคือจากคนที่ชอบทำบุญทำทานรักษาศีล กลายเป็นคนที่คิดถึงแต่ตัวเอง ถูกครอบงำด้วยบริโภคนิยม หลงใหลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หวังลาภลอย คอยโชค นิยมทางลัด นี่คือพวกแรกที่แตกตัวมาจากคนกลุ่มใหญ่ที่เคยสนใจทำบุญทำทาน นี่เป็นพัฒนาการในทางลบ

อีกขั้วหนึ่งก็คือ จากเดิมที่ไม่ค่อยสนใจการปฏิบัติธรรม ไม่สนใจแก่นแท้ ก็กลายมาเป็นคนที่สนใจการปฏิบัติธรรม เข้าหาวิปัสสนากรรมฐาน กลุ่มหลังนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก สนใจเรื่องการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น ไม่ใช่แค่เข้าวัดเข้าวาทำบุญทำทาน แต่ปฏิบัติธรรมมุ่งถึงนิพพานเลยก็มาก นี่เป็นพัฒนาการในทางบวก

ชาวพุทธส่วนใหญ่ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็นสองขั้วสองกลุ่ม มีลักษณะที่แตกต่างกันมาก กลุ่มหนึ่งหลงใหลบริโภคนิยม หวังลาภลอยคอยโชค นิยมรวยลัด กลุ่มนี้มีตั้งแต่พวกที่หลงใหลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น จตุคามรามเทพ ไปจนถึงนักศึกษาที่ยอมขายตัวแลกเกรด กลุ่มนี้มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น แต่ในเวลาเดียวกันก็มีอีกกลุ่มที่ขยายตัวเช่นเดียวกัน แม้จะมีปริมาณน้อยกว่ากลุ่มแรก ก็คือกลุ่มที่หันมาสนใจสมาธิภาวนาโดยเฉพาะวิปัสสนา มีทั้งที่สนใจไปวัดป่าหรือรวมกลุ่มปฏิบัติธรรมกันเอง มีฆราวาสเป็นอาจารย์กรรมฐาน ที่จริงกลุ่มคนที่ยังชอบทำบุญทำทาน เข้าวัดรักษาศีล ก็ยังมีอยู่มาก แต่จำนวนลดลงไปเรื่อย ๆ เพราะส่วนใหญ่เป็นคนมีอายุแล้วและอยู่ในชนบท

นี่คือสองขั้วที่กำลังเกิดขึ้นและกำลังขยายตัวเป็นอย่างมาก แต่ทั้งสองกลุ่มมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือมีความเป็นปัจเจกชนสูง ไม่ค่อยสนใจสังคมเท่าไร พรุ่งนี้จะมีคนจำนวนมากไปเวียนเทียนตามวัดต่าง ๆ ตามประเพณีวิสาขบูชา ระหว่างที่เวียนเทียนก็คงปลาบปลื้มว่าวันวิสาขบูชาคือวันที่โลกยกย่องว่าเป็นวันแห่งสันติสุข แต่เมื่อเวียน-เทียนเสร็จแล้วส่วนใหญ่ก็คงกลับบ้านนอนหลับสบาย ไม่สนใจบ้านเมืองว่าตอนนี้กำลังร้อนรุ่มเพียงใด ไม่สนใจว่าความขัดแย้งทางการเมืองที่กำลังเข้มข้นร้อนแรงนี้จะทำให้บ้านเมืองลุกเป็นไฟหรือไม่ วันวิสาขบูชาในสายตาของชาวพุทธกลุ่มนี้ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสถาน-การณ์บ้านเมืองที่กำลังจะลุกเป็นไฟเลย ทุกคนต่างเวียนเทียนโดยไม่รับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับบ้านเมืองเวลานี้ วิสาขบูชากับสถานการณ์บ้านเมือง ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกันเลย แทบจะอยู่คนละโลก

ขณะเดียวกัน มีคนจำนวนไม่น้อยที่พอเวียนเทียนเสร็จก็จะไปร่วมขบวนการทางการเมืองที่กำลังถูกปลุกเร้าด้วยความโกรธ ความ

เกลียดและความกลัว ไม่ว่าจะฝ่ายพลังประชาชน หรือฝ่ายพันธมิตรฯ ก็ตาม ตอนที่เวียนเทียนจิตใจก็สงบดี แต่พอร่วมขบวนการทางการเมือง จิตใจก็จะเร่าร้อน เต็มไปด้วยความโกรธเกรี้ยวราวกับเป็นคนละคนกับตอนเวียนเทียน แบบนี้ก็คงมีไม่น้อย

แต่อาตมาไม่แน่ใจว่าชาวพุทธที่พยายามจะทำให้สังคมไทยเกิดความสงบสุข เกิดสันติธรรมจะมีมากแค่ไหน คนที่ไปเวียนเทียนโดยแซ่ซ้องสรรเสริญว่าวันวิสาขบูชาเป็นวันสันติภาพโลก แต่ไม่สนใจสถานการณ์บ้านเมืองเลยว่าจะลุกเป็นไฟหรือไม่ น่าจะมีมากกว่า ส่วนคนที่เวียนเทียนในวัดด้วยใจสงบ แต่พอกลับบ้านก็ร้อนรุ่ม เคียดแค้นเพราะไม่พอใจสถานการณ์บ้านเมืองก็มีมากเช่นกัน ชาวพุทธส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะนี้

ข้อสังเกตประการที่สามคือ ในสมัยก่อนเรามีชุมชนที่รอบวัดล้อมวัด เป็นชุมชนชาวพุทธที่วัดเป็นศูนย์กลาง แต่ชุมชนแบบนี้มีน้อยลง ตอนนี้เรามีชุมชนโดยสัมพันธภาพ คือเป็นชุมชนทางอินเตอร์เน็ตบ้าง เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวบ้าง เช่น ถ้าเป็นเครือข่ายลูกศิษย์ของท่านอาจารย์ปราโมทย์ก็จะไปพบปะกันที่บ้านอารีย์ ศาลาลุงชิน หรือไม่ก็จะพบปะกันที่สวนสันติธรรม นี่เรียกว่าชุมชนโดยสัมพันธภาพ ไม่ใช่ชุมชนโดยภูมิศาสตร์

ในขณะเดียวกันเราก็พบว่าในแง่ของสถาบันสงฆ์มีอาการถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งปริมาณและคุณภาพ ปกติอะไรที่ถดถอยลงในเชิงปริมาณมักจะดีในเชิงคุณภาพ แต่ว่าสถาบันสงฆ์เป็นกรณียกเว้น เพราะว่าพระสงฆ์ไทยถดถอยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เป็นต้นมา สังคมไทยไม่เคยมีพระสงฆ์เกิน ๓๐๐,๐๐๐ รูป ตัวเลขเมื่อปี ๒๕๔๙ มีพระประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป ตัวเลขนี้ไม่นับรวม

สามเณร แต่ถ้าเราคัดเอาผู้ที่บวช ๗ วันจนถึง ๑ เดือนออกไป ซึ่งประมาณว่ามีประมาณ ๖๐-๗๐ เปอร์เซ็นต์ อันนี้เป็นตัวเลขที่กรุงเทพฯ กับราชบุรี เชื่อว่าตัวเลขในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศก็คงไม่หนีไปจากนี้ ถ้าเอาพระ ๖๐-๗๐ เปอร์เซ็นต์ที่บวช ๗ วันถึง ๑ เดือนออกไป ก็จะเหลือพระไม่ถึงแสนรูปเท่านั้น นี่คือความถดถอยในเชิงปริมาณ

ในเชิงคุณภาพก็เช่นกัน ทุกวันนี้พระสงฆ์เสื่อมถอยทั้งในทางสติปัญญาและในทางคุณธรรม คุณธรรมในที่นี้รวมถึงความซื่อสัตย์สุจริตด้วย การทุจริตในห้องสอบ เป็นปรากฏการณ์ที่ธรรมดาสามัญมากในวงการคณะสงฆ์อย่างที่นึกไม่ถึง แม้แต่ฆราวาสก็ยังทำไม่ถึงขนาดนั้น คือไม่กล้าทำอย่างโจ่งแจ้ง ถ้าจะโกงก็ต้องใช้โทรศัพท์มือถือ ใช้นาฬิกาที่มีเพจเจอร์ หรือฝังโทรศัพท์มือถือเอาไว้ แต่สำหรับพระแล้ว ท่านก็ไม่แอบทำอย่างนั้น ท่านแจกคำเฉลยกันในห้องสอบเลย หรือไม่ก็โทรศัพท์ถามเพื่อนเลยว่าต้องตอบอย่างไร โกงกันได้สบายมาก

ข้อสังเกตประการต่อมาก็คือ ปัจจุบันในสังคมไทยได้เกิดวัฒนธรรมสองกระแสใหญ่ ๆ ที่อาตมาเรียกว่าวัฒนธรรมแห่งความละโมบและวัฒนธรรมแห่งความโกรธเกลียด วัฒนธรรมแห่งความละโมบตอนนี้รุนแรงมากอันเนื่องมาจากบริโภคนิยม ส่วนวัฒนธรรมแห่งความโกรธเกลียดเกิดจากความยึดติดคลั่งไคล้ในอุดมการณ์ทางการเมือง เชื้อชาติ และศาสนา ทำให้เห็นคนที่ต่างจากตนเป็นศัตรู เกิดความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายกันจนสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อ

เวลานี้ขันติธรรมในทางการเมืองมีน้อยมาก มีความโกรธเกลียดกันอย่างรุนแรง มีการใส่ร้ายป้ายสี ตีตรากันอย่างสาดเสียเทเสีย อาตมาคิดว่าในสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งสำคัญที่จะต้องมีคือการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้เพื่อมาทัดทานวัฒนธรรมสองกระแสนี้ อาตมา

"

วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้จะเกิดขึ้นได้
เมื่อพุทธศาสนามีบทบาทสองประการ คือ
๑. ส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพภายใน
พ้นจากการบีบคั้นของตัวตนอันเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาเอง
๒. ส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพภายนอก
คือพ้นจากการบีบคั้นทางสังคม หรือการเอาเปรียบจากผู้คน

"

เชื่อว่าพุทธศาสนายังมีพลังในการส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้ได้อยู่ ตรงนี้เองที่แนวคิดของท่านอาจารย์พุทธทาสมีความสำคัญ เพราะสามารถส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้ได้ นั่นคือทำให้ผู้คนพ้นจากความหลง และคืนสู่คุณธรรมขั้นพื้นฐาน คือตอนนี้อย่าว่าแต่ปรมัตถธรรมเลย แค่คุณธรรมขั้นพื้นฐานก็ขาดแคลนมากในสังคมไทย

คุณธรรมพื้นฐานได้แก่การคิดถึงผู้อื่นมากกว่าตัวเอง การเชื่อมั่นในความเพียรของตน ไม่หวังลาภลอย คอยโชค หรือรวยทางลัด ซึ่งนำไปสู่การเล่นหวย การพนัน การคอร์รัปชั่น หรืออาชญากรรม ทั้งหมดนี้คือวิธีรวยลัดของคนจำนวนไม่น้อย เพียงแค่ทำให้คุณธรรมขั้นพื้นฐานกลับมาสู่สังคมไทยก็เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง คุณธรรมพื้นฐานยังหมายถึง การไม่ยึดติดกับความสุขทางวัตถุ สามารถเข้าถึงความสุขจากแหล่งอื่นที่ประเสริฐกว่า เช่นความสุขจากการทำดี ความสุข

จากการให้ทาน ความสุขจากการบำเพ็ญภาวนา และความสุขจากการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความเพียรของตัว สามประการนี้อาตมาคิดว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งสังคมไทยกำลังต้องการเป็นอย่างยิ่ง และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้ เพราะว่าเป็นบันไดไปสู่ความลุ่มลึกทางจิตวิญญาณจนถึงขั้นปรมัตถธรรมได้

ในสภาพเช่นนี้ วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้จะเกิดขึ้นได้ พุทธศาสนาจะต้องมีบทบาทสองประการคือ ๑. ทำให้ผู้คนกลับมามีความลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณ ๒. ส่งเสริมให้ผู้คนพร้อมที่จะออกไปสร้างสรรค์สังคมเพื่อฟื้นฟูคุณธรรมพื้นฐานให้กลับมา ดังที่อาตมาได้กล่าวแล้วว่า ตอนนี้มีผู้คนจำนวนมากได้หันมาปฏิบัติธรรม บำเพ็ญภาวนามากขึ้น แต่การออกไปสร้างสรรค์สังคมยังมีน้อยอยู่ ปฏิเสธไม่ได้ว่าการปฏิบัติธรรมที่จะนำไปสู่วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้ จะต้องก่อให้เกิดความลุ่มลึกทางจิตใจ นั่นคือรู้เท่าทันตนเองจนถึงขั้นเห็นมายาภาพของตัวตน ลดละความเห็นแก่ตัว ไม่ยึดติดหลงใหลในวัตถุ เพราะสามารถเข้าถึงความสุขที่ประณีต นี่เป็นบทบาทในเชิงลึก แต่เท่านั้นยังไม่พอ ชาวพุทธต้องมีบทบาทในเชิงกว้าง นั่นคือช่วยทำให้สังคมนี้ดีขึ้น เกิดสันติสุข และเกื้อกูลต่อการสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีงาม ส่งเสริมคุณธรรมของผู้คน

พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อพุทธศาสนามีบทบาทสองประการ คือ ๑. ส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพภายใน พ้นจากการบีบคั้นของตัวตนอันเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาเอง ๒. ส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพภายนอก คือพ้นจากการบีบคั้นทางสังคมหรือการเอาเปรียบจากผู้คน วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้จะต้องมีสององค์ประกอบนี้

“

วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้นี้จะต้องส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ
เพื่อให้เกิดความงอกงามทางจิต
และความงอกงามทางสังคมไปในเวลาเดียวกัน
ต้องทำให้ชีวิตภายในลุ่มลึก
และทำให้ชีวิตสาธารณะเกื้อกูลต่อสังคม
นี้คือการทำให้มิติพุทธศาสนาในทางสังคมเป็นจริงขึ้นมา
ไม่ใช่เป็นแค่ความคิด หรือว่าความปรารถนาเท่านั้น

”

อันที่จริงพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อโลกยุคใหม่ไม่ได้เลยหากขาดบทบาทส่วนใดส่วนหนึ่งไป คือจะต้องส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพภายในหรืออิสรภาพทางใจ กับอิสรภาพภายนอกหรืออิสรภาพทางสังคม เพราะว่าในเวลานี้ผู้คนมีความทุกข์ความเครียดมาก แม้จะมีวัตถุ มีเงินทองมากมาย ขณะเดียวกัน จำนวนไม่น้อยก็ถูกบีบคั้นจากกลไกทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการเอารัดเอาเปรียบ การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และการเมือง

ศาสนาใดก็ตามจะมีความหมายต่อโลกยุคใหม่ได้ต้องส่งเสริมให้เกิดอิสรภาพทั้งสองประการ จะเน้นอันใดอันหนึ่งไปไม่ได้ ในด้านหนึ่งก็ต้องส่งเสริมคนให้เข้าถึงอิสรภาพภายใน ขณะเดียวกันก็ทำให้สังคมมีหลักประกันทางด้านสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม มีประชาธิปไตย หรือมีสำนึกต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม เพราะเวลานี้ สิ่งแวดล้อม

กำลังจะแปรปรวนและกลายเป็นปัจจัยที่บีบคั้นผู้คนอย่างรุนแรง ดังภัยธรรมชาติที่เกิดกับพม่าและจีนจนคนตายเป็นแสน ภัยธรรมชาติแบบนี้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง

เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้นี้จะต้องส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความงอกงามทางจิต และความงอกงามทางสังคมไปในเวลาเดียวกัน ต้องทำให้ชีวิตภายในลุ่มลึก และทำให้ชีวิตสาธารณะเกื้อกูลต่อสังคม นี้คือการทำให้มิติพุทธศาสนาในทางสังคมเป็นจริงขึ้นมา ไม่ใช่เป็นแค่ความคิด หรือว่าความปรารถนาเท่านั้น

จะทำเช่นนั้นได้ กระบวนการทางด้านสังคมเป็นเรื่องสำคัญ คือเวลาเราพูดว่าต้องทำให้คนมีศีลธรรม เรามักจะเน้นว่า ต้องเข้าวัดฟังธรรม ฟังเทศน์ เพิ่มวิชาศีลธรรม อาตมาคิดว่าเท่านี้คงไม่พอ เวลานี้กระบวนการเพื่อส่งเสริมความตื่นรู้ในทางจิตใจ ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือใส่ใจเท่าที่ควร ขณะที่การสอนศีลธรรมแบบเดิม ๆ ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จึงยากที่จะทำให้เกิดอิสรภาพและความตื่นรู้ทั้งสองระดับ อาตมาไม่มีเวลาพูดว่ากระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการเรียนรู้เพื่อปลุกให้เกิดความตื่นรู้ หรือเกิดคุณธรรมขั้นพื้นฐานเพื่อนำไปสู่ปรมัตถธรรมนั้นควรเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามขอพูดว่าชุมชนเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้สำหรับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกทางคุณธรรมและสังคม ในเรื่องนี้มีวิทยากรหลายท่านได้พูดไปแล้วถึงความสำคัญของชุมชน แต่อาตมาก็อยากสรุปสั้น ๆ ว่า ความสำคัญของชุมชนก็คือ ๑. ชุมชนช่วยบ่มเพาะความเจริญส่วนบุคคล อันนี้คือบทบาทของสังฆะหรือคณะสงฆ์ อารามหรือวัดเป็นชุมชนที่ทำให้พระในฐานะปัจเจกบุคคลนี้มีความเจริญงอกงามในธรรมวินัยจนกระทั่งไปถึงการบรรลุธรรมได้ ๒. ชุมชนยังทำให้เกิดดุลยภาพระหว่างการ

ทำงานภายในกับการทำงานภายนอกได้ด้วย ทำให้อิสรภาพทางใจกับอิสรภาพทางสังคมไม่แยกจากกัน

ประเด็นสุดท้ายที่อาตมาอยากย้ำก็คือ บทบาทสองประการที่พุทธศาสนาน่าจะมี อันได้แก่การส่งเสริมอิสรภาพภายใน และการส่งเสริมอิสรภาพภายนอก ไม่ได้มีความสำคัญในแง่ของการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความตื่นรู้ เพื่อทำให้สังคมปลอดภัยจากวัฒนธรรมแห่งความละโมบและวัฒนธรรมแห่งความโกรธเกลียดเท่านั้น แต่ยังเป็นผลดีต่อพุทธศาสนาเองด้วย คือช่วยให้พุทธศาสนายังมีความหมายต่อโลกปัจจุบัน หากพุทธศาสนาละเลยการเข้าไปมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม เพื่อส่งเสริมอิสรภาพภายนอก แม้จะยังทำงานส่งเสริมอิสรภาพภายในอยู่ ก็อาจมีปัญหาต่อพุทธศาสนาเองได้

ในเรื่องนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เตือนชาวพุทธไทยมา ๒๐ กว่าปีแล้ว อาตมาขอยกข้อเขียนของท่านมาสรุปปิดท้ายปัจฉิมกถา ดังนี้

“หากชาวพุทธปล่อยให้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยเฉพาะสภาพสังคม เปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจปรุงแต่ง และแรงกระทบจากปัจจัยภายนอกอย่างอื่น ๆ โดยที่พุทธศาสนาแทบไม่มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ควบคุมด้วยเลย และเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา สภาพเช่นนั้นก็จะมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจเป็นไปถึงขั้นที่การปฏิบัติตามหลักการของพุทธศาสนาไม่อาจเป็นไปได้เลย”

แม้จะไม่ถึงขั้นนั้น แต่อย่างต่ำ ๆ ก็อาจเกิดสภาพต่อไปนี้คือ “เขตแดนแห่งการปฏิบัติตามหลักการของพุทธศาสนาหรือวงการดำเนิน

ชีวิตแบบพุทธจะรัดตัวแคบเข้า และจะเป็นแต่ฝ่ายรับ ไม่ได้เป็นฝ่ายรุก เลย ทำให้ชุมชนชาวพุทธถอยร่นห่างออกไปจากสังคมมนุษย์ยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนหนีไปรวมกันอยู่บนเกาะที่ถูกน้ำล้อมรอบ ขาดจากชุมชนอื่น”

อาตมาขอยุติปัจฉิมกถาแต่เพียงเท่านี้.

ที่นี่มีคำตอบ

ถาม วิธีต่อสู้กับ "นิวรณ์ ๕" ใช้วิธีใดได้บ้างครับ

ตอบ วิธีต่อสู้กับนิวรณ์ ๕ ซึ่งเป็นอุปสรรค เป็นเครื่องกีดขวางความสงบของจิตนั้น อันดับแรก ขอให้ผู้ภาวนามีทัศนะต่อนิวรณ์ที่กำลังรุมเร้ารบกวนจิตอยู่ว่า นิวรณ์นี้เป็นครูของเรา เป็นเครื่องทด-สอบสติปัญญาของเรามากกว่าที่จะมองเห็นว่านิวรณ์เป็นศัตรูที่น่า-เกลียด ซึ่งอาจทำให้เกิดความตึงเครียดเป็นวิภวตัณหา เป็นการเพิ่มทุกข์ เพิ่มโทษทับทวี

นิวรณ์ประการแรก *กามฉันทะนิวรณ์* ความรู้สึกเป็นไปในทางกาม คือยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสที่ถูกอกถูกใจ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเพศตรงกันข้าม) ทำให้หลงใหลติดข้องอยู่ในความสวยความงาม ความสนุกเพลิดเพลิน ความเอร็ดอร่อย ฯลฯ การจะบรรเทากามราคะให้เบาบางลง ต้องใช้อุบายหลายวิธีด้วยกัน เช่น เพื่อเป็นการควบคุมการคึกคะนองของจิต ผู้ภาวนาต้องกินน้อย นอนน้อย พูดน้อย คือเป็นผู้มีอินทรียสังวร เป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค และใช้อสุภกรรมฐานเป็นอุบายเครื่องแก้ด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงความน่าเกลียดโสโครก ความเป็นของเน่าของเหม็นของร่างกาย กามราคะก็จะบรรเทาลงได้

ต่อไปเป็น *พยาบาทนิวรณ์* ความคิดร้าย ความโกรธ เกลียด ขัดเคือง แค้นใจ นิวรณ์ตัวนี้ต้องใช้การแผ่เมตตาเป็นอุบายแก้ ขอให้คิดว่าทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย เขาก็ทุกข์ เราก็ทุกข์ มีหัวอกเดียวกัน มีปัญหาร่วมกัน อย่าคิดแบ่งเขาแบ่งเรา อย่าเปรียบเทียบ ให้พิจารณาอยู่เสมอว่า ไม่เท่าไรก็ต้องตายจากกัน จะโกรธ เกลียดกันให้จิตเศร้าหมองทำไม

ถีนมิทธะนิวรณ์ ความสลดหดหู่ เซื่องซึม ง่วงเหงา หาวนอน นิวรณ์ตัวนี้ มันเนื่องมาจากทางร่างกายด้วย จะต้องบริหารร่างกายให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้อง เรื่องอาหารก็ให้พอดี เช่นกะว่าประมาณ ๕ คำอิ่มก็หยุดรับประทาน ดื่มน้ำแล้วจะทำให้อิ่มพอดี นี่เป็นการช่วยให้ถีนมิทธะน้อยลง ทีนี้ ถ้าผู้ภาวนาอยู่ในความสงบสงัด หรือในความมืด ก็ให้เปลี่ยนไปปฏิบัติในที่สว่าง ลุกไปล้างหน้า ตบหน้าตัวเอง หรือไปอาบน้ำ ถ้ายังง่วงอีกก็เปลี่ยนเป็นอิริยาบถเดินให้มาก เดินถอยหลัง

บ้าง ความกลัวว่าจะเดินไปชนอะไรเข้าจะทำให้หายง่วง ถ้ายังง่วงอยู่อีก จงยืนนิ่ง ๆ ทำใจให้สดชื่น สมมติว่าขณะนั้นสว่างเป็นกลางวัน กำลังยืนอยู่ท่ามกลางแสงแดดจ้า หรือไปนั่งบนหน้าผาสูงหรือบ่อลึก จะทำให้ไม่กล้าหลับ ถ้าทำอย่างไรก็ยังไม่หายง่วง ก็จงนอนเสีย ด้วยการเอนกายลงอย่างสำรวมระวังและรู้ตัวอยู่จนกระทั่งหลับไป เมื่อรู้สึกตัวตื่นจงลุกขึ้นทันที มีสติทำความเพียรต่อไป

อุทธัจจกุกกุจจะนิวรณ์ ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ ความร้อนใจ ความวิตกกังวล ผู้ภาวนาต้องทำจิตให้มีอารมณ์เดียว มีจุดเดียว จะแก้ไขความฟุ้งซ่านได้ หรือใช้วิธีพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงของอารมณ์ ฟุ้งซ่านก็ไม่เที่ยง สงบก็ไม่เที่ยง เมื่อมันฟุ้งซ่านก็ดูมันฟุ้งซ่าน เมื่อมันสงบก็ดูมันสงบ ทั้งฟุ้งซ่านทั้งสงบ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ๆ ๆ มันไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา

ต่อไปนิวรณ์ตัวสุดท้าย *วิจิกิจฉานิวรณ์* ความลังเลสงสัย เป็นนิวรณ์ที่เป็นอุปสรรคสำคัญของนักปฏิบัติภาวนา จนบางคนกลายเป็นผู้ภาวนาจับจดไม่เอาจริงเอาจัง เพราะไม่แน่ใจว่าถูกหรือผิด แคลงใจว่าวิธีการหรือเทคนิคของตนไม่ถูกจริง สงสัยในอาจารย์ สงสัยในความสามารถของตน ฯลฯ เพื่อแก้ไขนิวรณ์ตัวนี้ ผู้ภาวนาควรศึกษาปัญหานั้น ๆ ให้แน่ใจไปทีละเรื่อง ๆ แล้วก็จบลงด้วยความคิดว่า นี่ถึงที่สุดที่เราจะทำได้แล้ว แล้วก็พอกันที แล้วก็แน่ใจว่าได้ทำดีที่สุดถึงที่สุดแล้ว นี่เป็นอุบายแก้ไขวิจิกิจฉาวิธีหนึ่ง หรือในบางกรณีที่ผู้ภาวนาเกิดความสงสัยก็จงอย่าถือเอาความสงสัยเป็นตน จะทำให้จิตใจหมุนวนไม่มีที่สิ้นสุด จงเฝ้าดูความเกิดดับของความสงสัย มัน

เกิดขึ้นและดับไปอย่างไร จงปล่อยวางสลัดทิ้งความสงสัยที่เรายังยึดมั่นอยู่ แล้วเราจะไม่ตกเป็นเหยื่อของความสงสัยอีกต่อไป

ทั้งหมดนี้เป็นอุบายแก้ไขหรือวิธีต่อสู้กับนิวรณ์ ๕ พอสังเขป ขอให้นักปฏิบัติภาวนาเลือกใช้ตามความเหมาะสมของตนเถิด.

ท่านผู้ใดมีข้อสงสัยเกี่ยวกับธรรมะ
กรุณาเขียนคำถามของท่านมายัง
คณะบรรณาธิการ วารสารธรรมมาตา
หรือ e-mail address : dharmamata@hotmail.com
สงสัย "อะไร" เชิญถามมา...ที่นี่มีคำตอบ

แผลจากพ่อ

“เจ้าคือดาวดวงน้อย... ของพ่อ จับมือพ่อเอาไว้
พ่อจะพาเจ้าเดิน... ข้ามไป สู่ปลายทางที่ดี

แม้ยามร้องไห้คอยปลอบ... ยามเหน็บหนาวให้ผ้าห่ม...
เห็นเธอนั้นมีความสุข... ลำบากตายก็ทนไหว...
เป็นสายสัมพันธ์... ที่ไม่มีวันสิ้นลงแม้วันตาย...”

ใกล้วันพ่อเข้ามาทุกที...
เสียงเพลงที่กล่าวถึงความรักที่งดงาม ความปรารถนาดีที่พ่อคนหนึ่งมีต่อลูกสาวตนเอง
ถูกเปิดตามคลื่นวิทยุ และร้านรวงต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ
เพลง...ซึ่งตลอดหลายปีที่ผ่านมา ฉันไม่สามารถที่จะฟังจนจบโดยไม่ร้องไห้ได้เลยสักที...

ฉันเองก็เป็นคนหนึ่งที่เติบโตมากับครอบครัวที่แตกร้าว
พ่อเจ้าชู้ มีลูกกับหลาย ๆ ภรรยา ไม่เอาการเองาน ติดการพนันอย่างแรง
เผด็จการ เจ้าโมโห อารมณ์รุนแรง ชอบลงไม้ลงมือกับลูกเมีย ฯลฯ
ตั้งแต่เริ่มรู้ความ ก็พยายามบอกให้แม่เลิกกับพ่อ
เพราะชีวิตแบบที่เป็นอยู่มันทำให้เราทุกข์มาก
บอกแม่อยู่บ่อย ๆ ว่า ถ้าแม่กลัวว่าลูกจะไม่มีพ่อ.. แม่ไม่ต้องกลัวเลยน้า..
... มีพ่ออย่างนี้ สู้ไม่มีดีกว่า!

กว่าพ่อแม่จะเลิกกันได้ ฉันก็โตเป็นสาว เรียนมหาวิทยาลัยแล้ว
การเลิกกันของพ่อแม่ต้องแลกด้วยการที่ฉันเกือบเสียชีวิต
เพราะถูกทำร้ายโดยภรรยาน้อย ดีกรี massage doctor ของพ่อ
โดยพ่อเลือกที่จะช่วยภรรยาใหม่ให้พ้นจากคดี
ดังนั้น ความสัมพันธ์ของพ่อและแม่จึงเป็นอันสิ้นสุดลง

โชคดีที่แม่เป็นผู้หญิงเก่ง เข้มแข็ง และรักลูกมาก
จึงพาลูกทั้งสองคนฝ่าคลื่นพายุมาได้
แต่มันยังคงทิ้งแผล และร่องรอยแห่งความเจ็บปวดไว้อยู่เสมอ

แผลที่หนักสุดสุดและไม่เคยคิดว่าจะหายได้เลย.. ก็คือเรื่องของพ่อ
พ่อ เป็นผู้ชายคนแรกที่ฉันรักและเทิดทูนที่สุด
แม้พ่อจะเป็นคนที่ร้ายกาจสักเพียงไหนในสายตาคนอื่น
แต่ฉันก็มีพ่อ มีแม่ เพียงแค่อย่างละคน
และถึงแม้พ่อจะไม่ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีเท่าไร..
แต่ฉันก็เชื่อว่า พ่อรักลูกคนนี้ยิ่งกว่าใคร
เพราะฉะนั้น... ไม่เป็นไร... พ่อก็คือพ่อ

แต่ก็เหมือนโลกถล่มทลายลงไปตรงหน้า
ความไว้ใจ ความเชื่อมั่น ที่ลูกคนหนึ่งจะมีให้พ่อได้นั้น...มลายไปเสียสิ้น
เสมือนปราสาททรายอันวิจิตรที่พ่อบรรจงสร้างตั้งแต่วันที่ลูกเกิด และบอกว่า
นี่พ่อสร้างไว้ให้ลูกนะ
ได้ถูกทำลายลงด้วยเท้าของพ่อเองฉะนั้น
ก็เมื่อครั้งที่ภรรยาน้อยของพ่อยิงฉัน จนแทบเอาชีวิตไม่รอด
แต่พ่อกลับเลือกที่จะช่วยเขาให้รอดจากคดี
เพียงเพื่อต้องการเอาชนะแม่!
เพียงแค่พ่ออยากเอาชนะแม่... พ่อเลือกเอาชีวิตลูกรักคนนี้เป็นเดิมพัน!

ฉันไม่รู้ว่าจะมีคนเข้าใจสักกี่คน
กับการที่ลูกสาวคนหนึ่ง ผู้ซึ่งจิตใจเติบโตมาได้ด้วยความเชื่อว่าพ่อรักมาก
แต่วันหนึ่ง กลับถูกหักหลังโดยพ่อของตัวเอง
พ่อ...ผู้ที่ลูกเชื่อว่าเป็นผู้ชายคนแรก และคนสุดท้ายที่จะรักลูกจริง!

รอยแผลสาหัสนี้ ยังคงออกฤทธิ์สร้างความเจ็บปวดสุดทนเป็นระยะ ๆ

แม้แต่ตอนที่ตัดสินใจจบชีวิตคู่ของตัวฉันเองในครั้งแรกลง
ทั้ง ๆ ที่คู่ของฉันก็เป็นคนดีในระดับหนึ่ง และเราก็รักกัน
ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ถูกอดีตที่เลวร้ายของพ่อและแม่ตามมาหลอกหลอนอยู่เสมอ
ทำให้เป็นคนที่อ่อนแอ ไม่พร้อมที่จะสู้กับปัญหาเพื่อรักษาชีวิตคู่เอาไว้เลย

แต่แล้ว...
ฉันโชคดีที่พบพระธรรม และมีกัลยาณมิตรที่ดีมาก
สามสี่ปีที่ผ่านมา จิตใจได้รับการเยียวยาจากธรรมโอสถ
แผลที่เป็นก็ค่อย ๆ สมานตัวทีละแผล ๆ
แต่แผลใหญ่ที่สาหัสและรุนแรง "แผลจากพ่อ" นั้น
ยังไม่มีทีท่าว่าจะเลือนไปได้ง่าย ๆ

ทุกครั้งที่สวดมนต์...

สัพเพ สัตตา... ทำไมพ่อถึงทำกับลูกอย่างนี้?
อะเวราโหนตุ... ทำไมพ่อถึงเลือกคนอื่น?
อัพยาปัชฌา โหนตุ... ลูกเกลียดพ่อ
อะนีฆา โหนตุ... ลูกเกลียดเธอ
สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ... ฉันขอจองเวรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรรร......

ทุกครั้งที่เผลอสติ.. ใจฉันจะไปเกาะเกี่ยวอยู่กับพ่อและอนุของพ่อเสมอ
คิดแต่ว่าเมื่อไหร่บุญเขาจะหมด
คิดแต่ว่าเมื่อไหร่เขาจะได้รับกรรมที่เค้าทำกับเรา

กระนั้นก็ดี.. ด้วยตระหนักดีว่าชีวิตนี้สั้นนัก
ฉันจึงเร่งทำทาน ศีล ภาวนา ให้มาก เท่าที่สถานการณ์จะเอื้ออำนวย
หนังสือเอย ซีดีเอย ทั้งอ่าน ทั้งฟัง มากเท่ามาก
ด้วยศรัทธาว่า นี่แหละจะเป็นสิ่งที่ทำให้เราหลุดจากวงจรนี้..

จนมาวันหนึ่ง...
วันที่ปลดปล่อยฉันหลุดพ้นจากพันธนาการแห่งการจองเวรพ่อนี้...
ก็เมื่อ...
ภายในใจของเรา มันเห็นและเชื่อ อย่างแท้จริง ว่า...
สิ่งที่เราได้รับและเผชิญอยู่ทุกวันนี้ ทั้งทุกข์และสุข
หาได้เกิดจากผู้อื่นกระทำ หรือบันดาลให้เป็นไปไม่
หากแต่เกิดจากเราเองในกาลก่อนนั่นแหละ บันดาลให้เป็นไป
กรรมจะจัดฉาก ไม่ว่าจะเป็น คน สัตว์ สถานการณ์ใด ๆ
เพื่อมาสนอง และทดสอบเรา ว่าเราจะมี re-action กลับไปเช่นไร
หากยัง คิด พูด และทำตามกิเลสไปเรื่อย ๆ
วงจรนี้ไม่มีทางสิ้นสุด!
เราจะผลัดกันเป็น ผู้ทำ และผู้ถูกกระทำอยู่ร่ำไป

ฉันกับพ่อเอง ก็เช่นกัน...

พวกเราก็ต้องเคยพบกันมา ผลัดกันทำ ถูกทำมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วน
เพียงแต่บทที่ได้ในชาตินี้ ฉัน แม่ และน้อง เป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้นเอง

และฉัน ต้องการหาตัวการคนแรก เพื่อหยุดเค้า
จึงได้สาวต้นตอ...
พ่อเหรอ?
แม่เหรอ?
ภรรยาน้อยของพ่อเหรอ?
ตัวฉันเองเหรอ?
ฯลฯ ?

ใจฉันกลับตอบว่า เปล่าเลย ไม่ใช่ใครทั้งหมดในที่นี้เลย
ตัวการในครั้งนี้ คือ "ความไม่รู้" ต่างหาก

นี่แน่ะ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ เจ้าตัว “ไม่รู้” ฉันขอเขกกระโหลกเธอหน่อยเถอะ
มาหลอก มาแกล้ง ให้ฉันทุกข์อยู่ได้
ต่อไปนี้ฉันจะไม่เป็นเหยื่อของเธออีกแล้ว ฉันพอแล้ว ฉันหยุดแล้ว...

ทุกท่านคะ..

ทันทีที่ฉัน จับตัวการของฉันได้
ฉันก็นึกถึงพ่อทันที
โอ... หลงโกรธ หลงแค้นพ่อมานาน
ที่แท้แล้วพ่อก็มีตัวไม่รู้เสียยิ่งกว่าเรา
แถมชีวิตพ่อยังน่าสงสารกว่าฉันมากมาย...
...พ่อเติบโตมาในครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำ จึงไม่รู้จัก ไม่เคยสัมผัสความรัก ความอบอุ่น
...พ่อ ผู้ซึ่งไม่เคย “รัก” ใครเป็นอย่างแท้จริง แม้แต่ตัวเอง
...พ่อ ผู้ซึ่งมองไปทางไหนก็พบเพียงแต่เพื่อนพาล ที่ชวนกันไปในทางเสื่อม ทางอบาย
มองหากัลยาณมิตรที่ชี้ทางพ้นทุกข์ไม่เจอสักคน
...พ่อ ผู้ซึ่งอาจไม่เคยถามตัวเองเลยว่า “ชีวิตนี้ เกิดมาทำไม?”
...อนิจจา พ่อ ผู้ถูกพัดพาไปด้วยกิเลส และความไม่รู้โดยแท้

จากความโกรธ ความอาฆาตแค้น ความจองเวรทั้งหมดในใจ
เปลี่ยนมาเป็นถามตัวเองว่า “ทำอย่างไรถึงจะทำให้พ่อรู้ อย่างที่เรารู้?”

เพราะแม้ว่าพ่อจะไม่ได้ทำหน้าที่อย่างดีสักเท่าไร
แต่พ่อก็ยังให้ชีวิตแก่ฉันมา
จริงอยู่ล่ะ.. ที่เมื่อก่อนก็เคยคิดว่า พ่ออาจไม่ได้ตั้งใจ “สร้าง” ลูกขึ้นมา ก็ได้
ลูกอาจจะเกิดมาจากความชื่นชอบในกาม ความสนุกส่วนตัวของพ่อเอง หรือเปล่า..
แต่เรื่องของเรื่องก็คือ...
ความเป็น “มนุษย์” นั้น ได้มาโดยยากแท้
และกรรมในอดีตของเราต่างหาก ที่เป็นตัวเลือกพ่อแม่ ไม่ใช่พ่อแม่เลือกเรา

ไม่ว่าเราจะเกิดมาจากเจตนาชนิดไหนของพ่อแม่ก็ตามทีเถอะ....
เพียงหนึ่งชีวิตที่พ่อและแม่ให้มาก็เพียงพอแล้วจริง ๆ

นอกจากนั้นแล้ว.. การได้เกิดมาเป็นคนที่ร่างกายสมบูรณ์ ไม่พิการ
ก็จัดว่ามีบุญมาไม่น้อยแล้ว
และสิ่งที่พวกเรามีอีกสองอย่าง ซึ่งถือว่าต้องเป็นบุญมหาศาลก็คือ
การที่เราได้พบพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ที่มีใจไม่มืดบอด!

ทุกวันนี้ฉันเพียรปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ
เพื่อให้ตนเองเป็นที่พึ่งของตนได้
ความเชื่อมั่นในตนเอง จิตใจที่ดีงาม ก็ค่อยก่อร่างสร้างตัวเพิ่มด้วย
ฉันจะพลิก “ละคร” ฉากนี้ของฉันด้วย “น้ำดี” ที่หมั่นเติมลงไปวันแล้ววันเล่า
สำหรับฉันแล้ว...
การพบกันแบบคู่เวรคู่อาฆาตของพ่อ แม่ อนุของพ่อ และฉัน ชาตินี้จะเป็นชาติสุดท้าย!

หวังใจว่าเมื่อวันหนึ่งที่พ่อ เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีงามของฉันที่เกิดจากธรรมะแล้ว...
พ่อจะอยากหันทิศทางชีวิตเข้ามาสู่ดินแดนอันร่มเย็น สุขสงบแห่งนี้
และเป็นเพื่อนร่วมเดินทางสู่ความพ้นทุกข์อีกคนนึงของฉันได้ในวันหนึ่ง...

ความทุกข์ของฉัน!

๑ มันหนีหายไปหมด เพราะ ฉันเกลียดมัน ไม่ต้อนรับมัน ไม่ให้โอกาสแก่มัน ไม่ให้อาหารแก่มัน.

๒ ฉันไม่ให้ความหมาย หรือ คุณค่าแก่มัน, เห็นมันเป็นศัตรู หรือ สิ่งไม่พึงปรารถนา

๓ ฉันไม่ใช้ยาใด กับมัน ทำให้เป็นของง่าย ของธรรมชาติ มีค่าเท่ากับไม่มี! ให้ปัญหาตัวตายเอง ไปเอาไม่สิ้นไป ชิ่นชี้!

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

ข่าวจากธรรมาศรมธรรมมาตา

การก่อสร้างอาคารหอพักในธรรมาศรมธรรมมาตา ก้าวหน้าไปมาก มีการปรับปรุงบริเวณโดยรอบ ทำให้มีความร่มรื่นเป็นสัปปายะแก่การปฏิบัติธรรม เป็นอันมาก คาดว่าจะแล้วเสร็จทันภายในปีนี้ และจะเปิดการอบรมได้ประมาณ ปี ๒๕๕๓ ซึ่งจะแจ้งให้ทราบอีกครั้ง

ในช่วงวันสงกรานต์ มีสมาชิกเก่ามาขอรดน้ำอวยพรป้าหมอและคณะดำเนินงาน รวมทั้งเชิญคุณเมตตา พานิช ประธานธรรมทานมูลนิธิมาร่วมด้วย หลังจากป้าหมอและคุณเมตตาให้โอวาทแล้ว ก็มีการรดน้ำขอพรด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพ

ประธานธรรมทานมูลนิธิ กล่าวแสดงความยินดีที่สมาชิกได้ใช้โอกาสในวันเช่นวันสงกรานต์นี้ มาร่วมกันปฏิบัติธรรม ในโอกาสต่อไป ก็น่าจะมารวมตัวกันเช่นนี้อีก เพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจซึ่งกันและกัน

ป้าหมอทบทวนคำสอนของท่านอาจารย์พุทธทาสเรื่องวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และการปฏิบัติที่ถูกต้องในประเพณีวันสงกรานต์ให้ฟัง (รายละเอียดดังสรุปคำเทศนาเรื่อง "สงกรานต์" ในวารสารธรรมมาตา เล่มที่ ๓ ปีที่ ๒)

๑ ชีวิต คือ ไม่ตาย, แล้วมีการเคลื่อนไหว เป็น "กระแส แห่งชีวิต," ต้องรู้จัก และควบคุมมันให้ ถูกต้อง (ยิ่งกว่านี้สิ) แล้วมันจะถึง จุดสุดยอด คือ ชีวิตอมตะ ปรากฏออกมา ไม่มีกระแสอีกๆ ต่อไป.

พุทธทาส อินทปัญโญ

วารสารธรรมมาตา กำหนดออกปีละ ๓ ฉบับ

ปีที่ ๑

เล่มที่ ๑ ฉบับปฐมฤกษ์
พ.ค. - ส.ค. ๒๕๕๐

เล่มที่ ๒ ก.ย. - ธ.ค.
๒๕๕๐ (ฉบับที่ ๒)

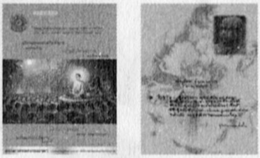

เล่มที่ ๓ ม.ค. - เม.ย.
๒๕๕๑ (ฉบับที่ ๓)

ปีที่ ๒

เล่มที่ ๑ พ.ค. - ส.ค.
๒๕๕๑ (ฉบับที่ ๔)

เล่มที่ ๒ ก.ย. - ธ.ค.
๒๕๕๑ (ฉบับที่ ๕)

เล่มที่ ๓ ม.ค. - เม.ย.
๒๕๕๒ (ฉบับที่ ๖)

ปีที่ ๓

เล่มที่ ๑ พ.ค. - ส.ค.
๒๕๕๒ (ฉบับที่ ๗)

วารสารธรรมมาตา จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยธรรมทานมูลนิธิ ร่วมกับ ธรรมาศรมธรรมมาตา **ไม่มีวางจำหน่าย** สนใจติดต่อขอรับได้ที่ ชั้น ๒ อาคารธรรมทานมูลนิธิ หรือ จดหมายมายังคณะบรรณาธิการ วารสารธรรมมาตา (รายละเอียดโปรดติดตามได้จากจดหมายท้ายเล่ม)

วารสารธรรมมาตา - เพื่อนธรรมของผู้ใฝ่ธรรมทุกท่าน

ความสุขของฉัน!

๑ เมื่อเป็นเด็กเล็กๆ เป็นสุขเมื่อ
ได้ทำให้แม่ (พ่อ) พอใจจนออก
ปาก หรือแสดงอาการ-

๒ เมื่ออยู่วัด ก็เมื่อทำให้อาจารย์
ออกปากว่า เออ, ดี.

๓ เมื่อเข้า ร.ร. ก็เมื่อครูชม
เชยว่า มีความถูกต้อง.

๔ เมื่อบวช ก็เมื่ออุปัชฌาย์อาจารย์
สรรเสริญ กันอยู่ลับหลัง

๕ เดี๋ยวนี้ ก็เมื่อผู้ฟังพอใจ
และได้รับประโยชน์; แต่
เอียน ในจดหมายที่เขียนไป
ชม. หรือ แม้แต่ขอบคุณ. =
ไม่ต้องขอบคุณฉัน เพราะ
มันเป็นหน้าที่ของฉัน-พุทธทาส.

พุทธทาส อินทปัญโญ

สมาชิกอุปถัมภ์

๑.	คุณตะวัน จันทราสกาววงศ์	๑๐๐	บาท
๒.	พญ.อโศก และ คุณชนม์ชนัมม์ สุนทรศารทูล	๕๐,๐๐๐	บาท
	อุทิศส่วนกุศลให้ นายทองแถม - นางถวิลวงศ์ ศาสตระรุจิ และ นายถวิล - คุณหญิงมาลินี สุนทรศารทูล		
๓.	คุณคำรบ วัชราคม	๑,๐๐๐	บาท
๔.	คุณมาลินี อินทรโกเศศ	๓,๐๐๐	บาท
๕.	คุณสรียา สมแก้ว	๕,๐๐๐	บาท
๖	คุณปิยะนาฏ โคตรสุวรรณ	๔๐๐	บาท
๗.	คุณจิตต์ เข็มกลัด	๑๐๐	บาท
๘.	คุณจิระศักดิ์ ทรัพย์สมบุญ	๑๐๐	บาท
๙.	คุณสุวรรณ ประสงค์ต้นสกุล	๑,๐๐๐	บาท
๑๐.	คุณชัยชุมพล มีบุญ	๒๐๐	บาท
๑๑.	คุณจันทรัตน์ ดำรงรัตน์	๑,๐๐๐	บาท
๑๒.	คุณจินตนา บุญธรรม	๕๐๐	บาท
๑๓.	คุณชนิดาภา (จงดี) ยั่งยืน	๑,๐๐๐	บาท
๑๔.	คุณเพ็ญศรี ฐิตะภาส	๗๐๐	บาท
๑๕.	คุณมนต์ทิพย์ อ่อนศรี	๕๐๐	บาท
๑๖.	คุณกมลนิตย์ ภัคเศรษฐ์ศิริ	๕๐๐	บาท
๑๗.	คุณชาญชัย วงษ์วันทนีย์	๒๐๐	บาท
๑๘.	คุณอมรรัตน์ สุพรรณชาติ	๕๐๐	บาท
๑๙.	คุณทรงฉัตร ศรีสวัสดิ์ อุทิศให้คุณแม่น้ำเย็น เปลี่ยนขำ	๒๐๐	บาท
๒๐.	พญ.ประภา รัตนไชย	๕๐๐	บาท
๒๑.	คุณวรรณี - คุณกรองทอง ลิขิตโฆษิตกุล	๕๐๐	บาท
๒๒.	คุณนิตยา กิจติเวชกุล	๒,๐๐๐	บาท
๒๓.	คุณดารา นุ่มครบุรี	๒๐๐	บาท
๒๔.	คุณเสถียร อักษรกาญจน์	๑๐๐	บาท
๒๕.	คุณสุกัญญา - คุณสุวัฒน์ - ร.ท.หญิง มธุรสเมธิ สุดจิตร	๓๐๐	บาท
๒๖.	คุณวิทยา แสนสุข	๑,๐๐๐	บาท
๒๗.	คุณชไมพร รักษาสุข	๑,๐๐๐	บาท
๒๘.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑๓,๐๐๐	บาท
๒๙.	คุณศิริรัตน์ เจียมตระกูล	๒,๐๐๐	บาท
๓๐.	คุณชวนชม ชนลีชีพ	๒๐๐	บาท

๓๑. คุณวิรัตน์ สังขวิศิษฎ์	๒,๐๐๐	บาท
๓๒. คุณพรินทร์ สุทธิวรรณ	๒,๐๐๐	บาท
๓๓. คุณบุษกล และ คุณเมทินี ศิวกรตรัยคุณ	๒๐๐	บาท
๓๔. คุณรัชวรรณ แก้วนุกูลทร	๒๐๐	บาท
๓๕. คุณอรนุช ชื่นจันทร์เกิด	๕๐๐	บาท
๓๖. คุณมยุรี ไทยถิ่นงาม	๑๔,๐๐๐	บาท
๓๗. คุณอริศรา สาสนรักกิจ	๓,๐๐๐	บาท
๓๘. คุณอัญชลี กมลวุฒิพงศ์	๑,๐๐๐	บาท
๓๙. คุณสุภาภรณ์ สอดสุภา	๘๐๐	บาท
๔๐. คุณดวงจันทร์ จันทร์ประเสริฐ	๒๐๐	บาท
๔๑. คุณปนัดดา ศรีอดุลย์พันธ์	๓๐๐	บาท
๔๒. คุณวรรณยุพา กาญจนพงศ์	๒๕๐	บาท
๔๓. คุณทัศนีย์ สิทธิสุวรรณ	๕๐๐	บาท
๔๔. คุณวนิช มนกุล	๕๐๐	บาท
๔๕. คุณเพ็ญพักตร์ ลายสง่า	๕๐๐	บาท
๔๖. คุณเพ็ชรัตน์ เดชวรสิทธิ	๓,๐๐๐	บาท
๔๗. คุณมุจลินทร์ มโหธร	๑,๐๐๐	บาท
๔๘. คุณจิรวดี เพ็ชรยิ้ม	๓๐๐	บาท
๔๙. คุณปิยะนาถ อิศรางกูล ณ อยุธยา	๕๐๐	บาท
๕๐. คุณไขศรี ตันไพบูลย์กุล	๑,๐๐๐	บาท
๕๑. คุณนิรมล สนใจการค้า	๒,๐๐๐	บาท
๕๒. คุณนิรพาธ ทองทุม	๕๐๐	บาท
๕๓. คุณพรรณี ยังพลขันธ์	๑,๐๐๐	บาท
๕๔. คุณนนทิยา ภูริจิรสิน	๕๐๐	บาท
๕๕. แม่ชีสมใจ คอนสกุล	๕๐๐	บาท
๕๖. คุณจงจิตร วสุนธราธรรม	๑,๐๐๐	บาท
๕๗. คุณนิดา ธีระกุล	๕๐๐	บาท
๕๘. คุณวิมล สังข์ประคอง	๑,๐๐๐	บาท
๕๙. คุณรัตนภา ชั้นรัตนกุล	๕๐๐	บาท
๖๐. คุณรัชนี หินแก้ว	๕๐๐	บาท
๖๑. คุณอัจฉรา พงษ์ประเสริฐ	๕๐๐	บาท
๖๒. คุณจรัญ อัศวธีระธรรม	๘๐๐	บาท
๖๓. คุณวันงาม พวงมณี	๑,๐๐๐	บาท
๖๔. คุณรจนา ยังสกุล	๕๐๐	บาท

๖๕. คุณพัชรี โฆษิตวัฒนะกุล	๕๐๐	บาท
๖๖. แม่ชีวิภาพรรณ นาคแพน	๓,๐๐๐	บาท
๖๗. คุณดารุณี ตีระธรรมพจน์	๕๐๐	บาท
๖๘. คุณมิ่งขวัญ - คุณจอมขวัญ มั่นแน่	๒,๐๐๐	บาท
๖๙. คุณสุภาพร สิงหยะกุล	๑,๐๐๐	บาท
๗๐. คุณกนกพิชญ์ อินทสุภา	๓๐๐	บาท
๗๑. คุณฐานิยา สิทธิคุณ	๑,๐๐๐	บาท
๗๒. คุณมนชยา วรสุมันต์	๑,๐๐๐	บาท
๗๓. คุณสุจินดา เลิศเกียรติมงคล	๕๐๐	บาท
๗๔. คุณสมใจ สุทธิกุลการณ์	๕๐๐	บาท
๗๕. คุณพะยอม จันทรบุปผา	๑๐๐	บาท
๗๖. คุณธีระพงศ์ สิทธิเชนทร์	๑๐๐	บาท
๗๗. คุณเกศรา นิรันดร์รุ่งเรือง	๙๐๐	บาท
๗๘. คุณฉัตรชาย - คุณวรรณี จันทรสาขา และบุตร	๓๐๐	บาท
๗๙. คุณอำภา นัทธิคุณ	๒๐๐	บาท
๘๐. คุณฉันทนา สืบแก้ว	๕๐๐	บาท
๘๑. คุณอุษณี นุชอนงค์	๕๐๐	บาท
๘๒. คุณเชิดศักดิ์ ถนัดภาษา	๕๐๐	บาท
๘๓. บริษัท เสริมสิริสตีล จำกัด	๒,๐๐๐	บาท
๘๔. พ.ต.อ.หญิง กรรณิการ์ ทับพิมพ์	๓๐๐	บาท
๘๕. คุณชื่นจิต หนังสือ	๓๐๐	บาท
๘๖. คุณพรรณนิภา วิริยานนท์	๕๐๐	บาท
๘๗. คุณอิสสระ คัมภิรานนท์	๔๐๐	บาท
๘๘. คุณยันยง บุญลักขะ	๒๐๐	บาท
๘๙. คุณสุภาพ อินเทียม	๕๐๐	บาท
๙๐. คุณศุภมิตร อิงคาประดิษฐ์	๕๐๐	บาท
๙๑. คุณบุญรัตน์ เหล่ามาลา	๓๐๐	บาท
๙๒. คุณพิชัย - คุณจิตต์ใส ผดุงรัตน์	๕๐๐	บาท
๙๓. คุณสุคนธ์ วัฒนะพันธุ์	๑,๐๐๐	บาท
๙๔. คุณลาวัณย์ เจมธุระกิจ	๕๐๐	บาท
รวม	**๑๔๙,๗๕๐**	**บาท**

หมายเหตุ รวมยอดบริจาคถึงวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๒

ท่านผู้อ่านที่รักทุกท่าน เนื่องจากวารสารธรรมมาตา เป็นวารสารที่พิมพ์เพื่อเผยแพร่เป็นธรรมทาน จึงมีผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์วารสารดังกล่าว ตามรายนามที่แสดงไว้ข้างต้น คณะบรรณาธิการขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ทุกท่าน

อนึ่ง หากท่านผู้อ่านท่านใดมีจิตศรัทธาที่จะร่วมสนับสนุนการพิมพ์วารสารธรรมะ เพื่อเป็นธรรมทานให้แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรมต่อไป ท่านสามารถร่วมบริจาคได้โดยวิธี ÷

๑. โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาไชยา ชื่อบัญชี ธรรมทานมูลนิธิ เลขที่บัญชี ๕๔๑-๒-๐๔๕๖๗-๐

๒. ส่งธนาณัติสั่งจ่าย ธรรมทานมูลนิธิ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐ ปณ. ไชยา

๓. บริจาคโดยตรงได้ที่ชั้น ๒ อาคารคณะธรรมทาน สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หมายเหตุ :

- สำหรับผู้ที่โอนเงินผ่านธนาคาร กรุณาส่งสำเนาใบนำฝากมายังธรรมทานมูลนิธิ หรือ แฟกซ์ (fax) มาที่ ๐๗๗-๔๓๑-๕๙๗ โดยระบุชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน

- ในการบริจาคไม่ว่าโดยวิธีใดขอให้ระบุว่า เพื่อสนับสนุนการพิมพ์วารสารธรรมมาตา รวมทั้งแจ้งชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน เพื่อการจัดส่งใบอนุโมทนาบัตร และการจัดส่งวารสารฉบับต่อไปได้อย่างถูกต้อง

- หากไม่มีการแสดงความประสงค์เป็นอย่างอื่น คณะบรรณาธิการจะขออนุญาตพิมพ์รายชื่อผู้บริจาคทุกท่านในวารสารธรรมมาตาในฉบับต่อไป

ธรรมาศรมธรรมมาตา
อาคารคณะธรรมทาน ๖๘/๑ หมู่ที่ ๖ ต.เลม็ด
อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เรียน ท่านผู้อ่านที่รักทุกท่าน

วารสารธรรมมาตา ที่ท่านผู้อ่านกำลังถืออยู่ในมือขณะนี้ เป็นวารสารเล่มที่ ๑ ของปีที่ ๓

คณะบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาตอบกลับขอรับวารสาร ฯ เป็นรายปี ทางคณะบรรณาธิการจะจัดส่งวารสารธรรมมาตาเล่มที่ ๒ และเล่มที่ ๓ ให้ท่านในโอกาสต่อไป

อนึ่ง สำหรับท่านที่มีความประสงค์จะขอรับวารสาร ฯ ฉบับปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ และเล่มที่ ๓ แต่ยังไม่ได้แสดงความจำนงขอรับ โปรดแสดงความจำนงของท่านไปยังคณะบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา โดยส่งจดหมาย หรือไปรษณียบัตรไปยังที่อยู่ข้างต้น (งดรับวารสาร ฯ ทาง e-mail หรือทางโทรศัพท์) ภายในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๒ พร้อมระบุว่า **ท่านได้รับประโยชน์จากการอ่านวารสารธรรมมาตาอย่างไร**

หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะประการใดเกี่ยวกับวารสารธรรมมาตา กรุณาแจ้งไปยังคณะบรรณาธิการ จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพื่อที่เราจะได้ปรับปรุงและพัฒนาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

ขอขอบพระคุณ

คณะบรรณาธิการ วารสารธรรมมาตา

น หิ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา

ใช่ว่าบุรุษจะเป็นบัณฑิต ไปเสียในที่ทุกแห่ง ก็หาไม่,
แม้สตรี เมื่อใช้วิจักขณญาณอยู่ในที่นั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิตได้.

อาศรม ธัมมมาตา.
[มารดา ของโลก]

● มุ่งหมาย : แทนคุณมารดา – แทนภิกษุณี –
มัชฌิมาศีล – ที่พักผ่อนของมารดาชรา –
สีวัฒนธรรมประจำบ้านเรือน ที่เหมาะสม –
ช่วยแก้ปัญหา ครอบครัว – เมื่อคนจะตาย.
ช่วยเพศหญิงให้เป็นบัณฑิต มากขึ้น –
ช่วยเพศมารดาให้เป็นลูกต้น น้อยลง –
มีกิจการระหว่างชาติ – ระหว่างศาสนา.

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

วารสาร ธรรมมาตา

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.

ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ พฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม ๒๕๕๒

๗